

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Assertionvm Theologicarvm Sfortiae Pallavicini Sacræ
Theologiæ Professoris in Collegio Romano Societatis Iesv.
Libri Qvinque**

Pallavicino, Sforza

Romæ, 1649

urn:nbn:de:hbz:466:1-38987

Jah. 442.

D. 1

~~29~~

ASSERTIONVM
THEOLOGICARVM
SFORTIAE PALLAVICINI
Sacrae Theologiæ Professoris in
Collegio Romano So-
cietatis IESV.

LIBRI QVINQVE,
AD EMINENTISSIMVM
PRINCIPEM
IOANNEM
CARD. DELVGO.

Collegij sōm iisv Paderbornæ
Anno 1651

ROMÆ, Typis Hæredum Cor
belletti . M. DC. XLIX.

Superiorum Permissu.

*Imprimatur, Si videbitur Re-
uerendiss. P. Mag. Sacri Pa-
latij Apostolici.*

A. Riualdus Vicesg.

*Imprimatur,
Fr. Raymundus Capisuccus So-
cius Reuerendiss. P. Mag.
Sac. Pal. Apost.*

CA.

Primus hic Tomus complectitur Libros duos de Actibus humanis, & de Gratia.

Alter verò tertium de Fide Spe, & Charitate.

Postremus quartū, & quintum de Iustitia, & de Incarnatione,

Cuilibet Tomo accessit peculiaris Index Capitum, Tertio generalis & rerū.

VINCENTIVS CARRAFA

Societatis Iesu Præpositus
Generalis.

CVm Libros quinque af-
fertionum Theologicarū
P. Sfortiæ Pallauicini nostræ
Societatis Sacerdotis aliquor
eiusdem Societatis theologi
recognouerint, & in lucem
edi posse probauerint, fa-
cultatem facimus, vt typis
mandentur si ijs, quorum
interest, videbitur; cuius rei
gratia has litteras manu no-
stra subscriptas, sigilloque
nostro munitas damus R'o-
mæ 6. Maij 1649.

Vincentius Carrafa

EMI-

EMINENTISSIMO
PRINCIPI
IOANNI
DE LVGO

S. R. E.

CARDINALI.

F.

ERVNT aliquan-
do Perronium, pur-
puratum illum Gal.
liae Lugum, ut erat pari-
ter litterarum cultor, ac litte-
ratorum patronus, codicem ne-
scio cuius præalii Henrico IV.

a 3

Regi

Regi inscriptum, Principi ob-
tulisse; alienoque muneri in-
spersisse de suo salem hunc re-
gali palato dignum. Scriptor,
inquit, ò Rex, ignoscas orat li-
bri longitudinem; defuit enim
tempus conscribendi breuiorem.
Neque id festiuus quam ve-
rius. Nullum artificium diu-
turniore constat elaboratione,
quam breuitas. Partium mul-
titudo, si quidem necessaria sit,
præstantiam eleuat operis; sin
superuacua. ~~et~~ laudem opificis.
Inter dexteræ cunctorum moli-
tricis effecta, id estimatione ma-
ximum est, quod mole mini-
mum imò nullum. Quocir-
ca nisi opusculum hoc meum
recio,

recio, quam paginis foret angustius, haud equidem illud amplius optarem, quasi tunc minus impar amplitudini tuae.
An contemnitur inter artes statuaria, quod demendo, adeoque contrahendo perficiat? Sanè plerique ex magnis illis humanæ sapientiae parentibus Hippocrates, Plato, Aristoteles, Euclides, Archimedes plura quidem scripsere, sed parua, etiam ingeniorum, ac saeculorum immensitate cōpletura Mihi quidem huius opellæ parvitas duplò stetit, ac antea lāgitudo stetisset.
Nā, quæ primū nō exigua effuderam ea geminato studio tanquam in succum valentiorēm

a 4 quod

quò spissiorem postea coegi.

Quintus annus agitur, ex quo
me Gymnas hæc magistrū exer-
cer, cuius aspectu duo mihi spe-
ciosissima memorantur; scilicet,
mihi summū nostri ævi theo-
logū tūm præceptorem obtigisse,
tū decessorem. Enim uero eius-
modi elogium quod inconsi-
deratis aliorum laudatoribus
vulgaris hyperbole, mihi de
te cogitatè scribenti religiosa
narratio est. Parùm sit na-
rrationem dixisse: idem de te
sanctioris linguae oraculū fuit.
Nempe hoc te appellare titulo
nō dubitauit Urbanus VIII.
Christi Vicarius, grandia ver-
ba factis grandioribus com-

pro-

probantibus, et fama (quod
rarum est) Principi concinente.
Is, nō alloquij familiaritate ca-
ptus; quando te Aulae vitabun-
dū, umbræ, ac meditationis re-
tinentissimum, vix unam, aut
alteram horam tota vita co-
ram habuerat; non munera,
quæ nulla obieras, administra-
tionem remuneratus, sed v-
nam sapientiam ornatus, ti-
bi reluctanti purpuram ingef-
sit, hoc est Heroum præmia, et
Principum vota. Tertius ip-
se è priuatis nostræ huius Aca-
demia magisterijs in amplissi-
mum Christianæ Reip: Magi-
stratū emersisti. Sed, cùm præ-
stantissimum fuisset ad parib-

lud inclytum purpuratæ doctrinæ Toletum, ac Bellarminū,
ut ætate, sic honore tertium accedere, nam tu utrumque super-
gressus videri possis, quasi de-
lato honorificientiū ostro; quippe in ipsis et) doctrinæ laurea,
et officiorum mercede, in te vnius diuinæ scientiæ corona-
mento. Tuum hoc est, longoque
ab hinc tempore inusitatum,
ut regale illud insigne totum
menti debeas, nihil manui;
nec illud in te, quæ gesseris, sed,
quod sis, cohonestet. Sed ipsum
honestat honestamentum suū
quicunque honestatur ex me-
rito: Vtrum hoc de te affirma-
re liceat, facile intelliget quis-

quis

quis relegat non incuriosa cogi-
tatione patrum atque auo-
rum etates, et) saeculum inte-
grum circumspiciat, videatq.
an sibi per tantum aui contem-
platrix Theologia in luce Ro-
manæ Purpuræ quidquam te-
maius ostendat. Neq. tamen
hoc vnum est, quo decus isthuc
augustissimum ipse condecoras:
quando tibi et priuato nil se-
natorium deerat, et) in Sena-
tum allecto nil religioſæ mode-
ſtiæ superinductum est, præter
togam. Adeò et olim in humili,
litteris, virtute, consilio, gra-
uitate, gloria coruscabas; et)
nunc infastigio nullum admit-
tis cum fastu, delicijsue com-

merciū . Acutè Seneca pauper-
tatem iuxta separatim , atque
opulentiam probandæ virtuti
sufficientem negat ; Quamuis
enim alterutram sortem egre-
giè quis ferat , is tamen si in al-
teram incideret , quomodo eam
latus esset , incertum . Tu ve-
rò in utraque comprobatus .
Sanctè hoc , et) oculatus testor
in panno aequè , atque in ostro ,
simul magnificentiam princi-
palis animi , simul paupertä-
tem religiosi spiritus prætulisti ,
tuoque vidimus experimento ,
nullas germanas virtutes aut
dissociabiles esse , aut quidquam
debere fortunæ . Quis in te non
suspiciat , quà consilij amplius-
dinèm

dinem Imperij iuuandis pa-
rem, quid indolis modestiam li-
terarj conclavis theatro cōcen-
tam? Propriū id est supernariū
mentiū, quæ et) magnis astris
implendis, curandisq. idoneæ,
et in punctū contrahi faciles,
nulla vel ibi quietis; vel hic
granditatis iactura.

Haud multi fluxere menses,
postquam tu in Vaticana sub-
sellia, cùm ego in Cathedram
tuam elatus: hoc est in sedem
diuturnis doctrinæ tuae vesti-
gijs antea nobilitatam, et po-
stea recentis purpuræ vel ex-
longinquo irradiantis luce pre-
fulgidam; atq. adeò tanquam
in sapientiæ tribunal, ac soliū
glo-

gloriæ . Sensi quām eam non
impleret mea vel aetas , vel
tenuitas . Nihil in eam affer-
re potui , quippe nihil habens ,
quod inde non accepissem à te ,
qui nulli me in erudiendo iux-
ta , atque in amando posthabue-
ras . Neque tamen illud tibi
vulgare , ac segne obsequium
rependi , ut tua vel transcri-
berem , vel recoquerem . Puduit
me , in tuis non nisi gemmarū
iubar ostentare , hoc est pretio-
sam sterilitatem . Studui po-
tius , ut tanquam sydera vide-
rentur , quorum claritas fertili-
tas est . Hoc ergo ipsum in præ-
sentia tibi amplius deheo , quòd
non tua modo possideam , sed

mea

mea : quin verius utraque tua . Nec enim minus ad arborem spectat germen , quod illa per semen peperit , quam ad fontem latex , quem ille in canalem effudit .

At verò mea hac qualia cūque meditamenta nusquam in meliore lumine comparuerunt , quam in Hippolyto Duratio , cuius eximij adolescentis nomen & Academia nostræ semper decorum , et alacritatē mihi perpetuam in litterarīs laboribus sufficietur . Nō brevior , quam grandior eius laudatio fuerit , quod is in theologica pugna tuis auspicijs cōmissa , tuo dignatus est

non

non tantum plausu, quod his-
manitati plerumque sapien-
tiam comitanti primum, sed
miratione, quod magnis specta-
toribus difficillimū: hanc enim
qui plurimū in alijs exci-
tant, in se minimum experiu-
tur. Adornabat ipse iam non
velitationes, sed iustum prae-
lium, uniuersis Theologiae co-
pijs triduum publicè conflictu-
rus, philosophicis tamquam au-
xiliaribus non parcè intermix-
tis. Cùmque splendorem ex
armis, quam ex phaleris mal-
let, non paginam, uti fit, im-
manem, graphide longè plus,
quam litteris inaniter occu-
patam, sed codices glomeratis

ser.

sententijs instructos, certaminis
materiam parabas. Mihi, à
quo ille, si non plusquam ab
alijs, certè plura edoctus, ma-
ior pars operis proinde cōmissa:
quod ut penagerem, in sum-
mam pressi eorum præcipua,
quaes à me hauserat: cōmu-
nibus amputatis; hoc est ea
parte, quæ librarium, non scri-
ptorem facit. Hac porrò quin-
quelibellis digessi, breui qui-
dem scribendi charactere, non
tamen (ut spero) aut subter-
fugiente, aut defatigante per-
spicaces oculos, et subtilium,
recentiumque litterarum peri-
tos. Sed Curia, et Magistra-
tus tantum athletam Olympijs

no:

nostris inuidit. Iuuat tamen
euulgare, qualem eius fronti
lauream Lyceū parauerit, ut
Aula intelligat, qualem sub-
traxerit, adeoque qualem re-
pendere debeat. Et rependet,
confido, utpote quæ, tametsi
interdùm prodiga vel imme-
rentibus, vix tamen unquam
merentibus iniqua. Enimue-
rò eximum quodq. nouo Pra-
fulti prænunciant, et vindi-
cant, ingenij acies, cui nulla
propositæ meditationis celsitas
vel inaccessa, vel hebeti ob-
tutu à mediocribus indiscreta;
matura menti canities antè pri-
mam mento lanuginem; in-
doles, quæ quanta quanta est,

Dei,

Dei, & sapientiae studium est.
Mirabiliores vero micant ha-
tanquam animi margaritae
in auro generis, ac fortunae. Ra-
ra enim exempla consentiunt
cum eo, quod habetur in fabu-
lis, Iunonem Palladi fædera-
tam, Veneri infensam. Hac
dum scribo, haud me fugit, vel
temporum, vel hominum cui-
tio ingentibus laudibus fidem
iure subtractam. Quid tamen?
Iniquius agetur cum virtute,
illam si tributis debitis frau-
dauerimus ne tales falsò vi-
deamur, quales alij esse non
detrectant quò fortuna, vel
amicitiae obsequantur. Certè à
te, cuius existimatio satis ad
glo-

gloriam ; authoritas ad famam , et) meis de quocunque laudationibus fidem , et) his de Duratio testimonium quoquè polliceor . Quin hoc ipso nomine acceptiora tibi fore auguror hæc munuscula , quòd in amici meritissimi decus concepera sint .

Unum erat , quod me ab his tibi primulis theologiæ nostræ fructibus exhibendis retineret : spes nimirùm offerendi quandcumque poma , si minus aurea , certè maturiora . Sed enim par est initia , ut à Cœlo , sic à cœlo proximis ausplicari . Præterquam quod næ ipse non tam modestè , quam auda-

Eter

Etèr egero, si meas hasce pa-
gellas omnino contempserim,
quando te (meorū scilicet om-
nium arbitrum) etiam tūm
ineditæ non lectorem modò ha-
buerunt, sed probatorem. Cæterū
beneficia, quibus me deuinctio
tenes, ea sunt, ut si digna re-
ferre studeam, hòc ipsò nō gra-
tus, sed ingratus fuerim, quasi
per hanc confidentiam illorū
non æstimator, sed contemptor.
Nempe una mihi supereft ra-
tio persoluendi tibi quod debeo,
eaque expeditissima, quam te-
neo in præsentia: scilicet per-
soluendo quod possum.

ER-

Erreta

Indice c.5.con-
scientia
p.57.v.21.cū in
p.71. v.22. vo-
luntaria
p.75.v.11.affer-
ret
p.76.v.6.volun-
tarium
p.159.v.19.con-
fecta
p.388.v.19.nos
reddēs gratia

Corrige.

concupiscen-
tia
voluntariè
affert
inuoluntariū
conferre
gratia nos red-
dens.

INDEX

CAPITVM

LIBER PRIMVS

De Actibus humanis.

CAPVT PRIMVM,

De Bono in genere. pag. 1.

Cap. 2. De diuisione bonorum in media, & fines. De multipli genere finium. Et quæ nam sint ea bona, quibus conuenit ratio finis. pag. 13.

Cap. 3. De ultimo fine hoc est de fælicitate: quotplex ea sit.
pag. 23.

Cap. 4. De fælicitate supernaturali. pag. 35.

a 2

Cap.

C A P I T V M.

Cap. 5. De Voluntario, & in-
uoluntario in genere, & quo-
modò à conscientia & metu
caufentur. pag. 63.

Cap. 6. De circumstantijs, & de
illarum ignorantia, quatenus
causati in uoluntarium, & irri-
tos reddit contractus. pag. 66.

Cap. 7. De ignorantia antece-
dente, consequente, & conco-
mitante, ac de prioritate natu-
rae, & de distinctione signo-
rum. pag. 108.

Cap. 8. Colliguntur multa de
ordine signorum naturae, & di-
uinorum decretorum, necnon
de repugnantia mutua priori-
tatis. pag. 131

Cap. 9. An impedimentum sit
causa illius effectus, quem red-
dit difficultatem, & an actus
intellectus, & Voluntatis ef-
sen-

INDEX

- sentialiter pendent à suis mo-
tiuis & pag. 146.
- Cap. 10. De inuoluntario simili-
citer, violento, & coacto. p. 155.
- Cap. 11. De libertate: quid sit,
& an probetur lumine natu-
ræ illam dari. pag. 163.
- Cap. 12. Quid sit libertas actus,
& quibus operationibus conve-
niat. Et circa quæ obiecta, an
sit denominatio intrinseca, &
quomodo conueniat actibus im-
peratis. pag. 175.
- Cap. 13. De moralitate, & un-
dè primò desumatur. pag. 196.
- Cap. 14. Soluuntur obiectiones
contrà superiorem doctrinam
ponentem fundamentum hone-
statis, vel in honestatis in-
conformitate, vel diffinitate
cum voluntate Dei. Et exqui-
ritur an aliqua Dei cognitio
re-

C A P I T V M.

requiratur essentialiter in ho-
mine moraliter operante.

pag.219.

Cap. 15. An detur actus indiffe-
rens in specie, vel in individuo.

pag.242.

Cap. 16. De malo in Genere.
pag.250.

Cap. 17. Quid sit malitia for-
malis peccati, & an Deus ad
illam concurrat, pag.261

LIBER SECUNDVS

C A P V T . I.

De necessitate gratiae ortae ex pec-
cato originali: ubi de discrimi-
ne inter naturam integrum,
puram, & lapsam, de penitentia
peccati originalis: & an ne-
gatio omnis cognitionis con-
grue.

INDEX

gruæ, ut congruæ, possit esse
pœna. pag. 310.

Cap. 2. De necessitate Gratiae
ad omnem actum bonum, quæ-
tenus oritur ex necessitate fi-
dei secundum aliquot, aut ve-
rius ex necessitate congruæ co-
gitationis. Et de discrimine po-
tentiaæ inter naturam integræ
& lapsam. pag. 152.

Cap. 3. De Necessitate Gratiae,
quatenus pertinet ad superna-
turalitatem actus: ubi de di-
stinctione entium supernatu-
ralium à naturalibus: de illo-
rum cognoscibilitate, & de ijs,
que potest facere Deus natu-
raliter. pag. 380,

Cap. 4. De auxilijs requisitis ad
actus supernaturales. pag. 409.

Cap. 5. An Gratia sufficiens om-
nibus detur? ubi de potentia
col-

C A P I T V M.

collectiuà & disiunctiuà, physi-
cà, & morali, proximà, &
remotà: Et de illo effato facien-
ti quod in se est. pag. 421

Cap. 6. Explicatur quid, & quo-
tuplex sit necessitas moralis;
quid probabilitas, & earum
radix: & de disiunctiuà ne-
cessitate conditionali actuum
liberorum, tūm quoad bonum,
tūm quoad malum, & de tri-
plici causà naturali, artificio-
sà, & fortuità. pag. 459.

Cap. 7. De distinctione gratiæ
sufficientis ab efficaci. pag. 482

Cap. 8. De Gratiâ Habituali.
An possit cōuenire naturaliter
ulli creaturæ. An sit intrinse-
ca, cur. An possit iungi cum
peccato. pag. 494.

L I-

LIBER

PRIMVS.

De Actibus humanis.

CAPUT PRIMUM.

De Bono in genere.

IST Q^UOD Q^UONVM in gene-
re nō potest de-
finiri per expli-
cationē clarior-
rem. Id verò est commune
omnibus nominibus substitu-
tis vel alicui cognitioni experi-
mentalī, vel illis conceptibus
vniuersalibus, quos naturaliter
intellectus potest illicò abstra-
here à peculiaribus experien-
tijs, vt eiusmodi nomina non

A pos-

2 *Liber Primus.*

possint clarius definiri : Sicut enim sunt aliquæ veritates immediate notæ ex terminis, quæ vocantur prima principia ratiocinandi, & quæ per alias rationes probari nequeūt, sed per illas veritates probantur cœtera; similiter sunt aliqua veluti elementa cognoscendi, quæ nō possunt magis declarari , sed per illa declarantur cœtera : adeoque sicut tunc dicimur aliquid scire, quando eius veritatē in prima principia ratiocinandi resoluimus; ita dicimur aliquid intelligere ; quando eius explanationē ad prima principia cognoscendi perducimus.

2 Cum ergo *Bonum*, *Ens*, alia-
que similia sint conceptus qui-
dam vniuersalissimi quos intel-
lectus quicunq. statim abstra-
hit

hit, dum experitur aliquod ens, aut bonum particulare, proinde sunt conceptus primi, & clarissimi, non tam egentes explicazione, quam illam cœteris conceptibus tribuentes. Potest tamen formari de illis aliqua explicatio, per quam præcipua quædam illorum proprietas innotescat. Sic definimus, *album* esse *disgregatum visus*; non quia clarius sit, *disgregare visum*, quam, *esse album*, quod omnes oculati per experientiam percipiunt; sed quia sic exponitur aliqua proprietas albi à rudibus inobseruata.

3 Talis est illa explicatio Boni; *Bonum est quod omnia appetunt*. Quod effatum dupliciter intelligi potest. Primo, ita ut quicumq. putauerit aliquod obie-

A 2. Etiam

4 *Liber Primus.*

Etum esse bonum, illud appetat.
Secundò, vt quicumque co-
gnouerit illam rem, quæ est bo-
na, nec errorem, aut ignorantia
habuerit circa reliqua prædica-
ta ipsius, illam necessariò appe-
tat. Dixi: *circa reliqua prædica-*
ta: siquidem prædicata sunt
duplicis generis. alia quidem
prima, quorum conceptus non
fundantur in aliquo alio præ-
dicato, vt v.g. *Ens, Substantia,*
albus, dulce. Alia quæ suppo-
nunt conceptum alicuius alte-
rius prædicati saltem confu-
sum. In quo eorum conceptus,
& notio fundatur, vt v.g. *simile,*
dissimile, verum, & alia eiusmo-
di.

4 Sic etiam *bonū, vel malum*
sunt prædicata secunda, quæ
semper supponūt aliquod aliud
præ-

prædicatum peculiare, ratione
cuius talia nomina cōueniant.
Cuius rei signum est, quod ubi-
cumque inuenimus affirmabile
prædicatum boni, reddimus
pro ratione istius prædicati uni-
uersalis aliquod prædicatum
particulare, dicendo ex. g. *est*
bonum quia est sapiens: *est bonū*
quia est iucundum, &c. quod
idem contingit de malo, ex quo
patet istos non esse conceptus
primos, sed resultantes ex disiū-
cto allorum conceptuum ante-
cedentium.

5 Et hæc est ratio cur omnis
potentia appetitiva cuius obie-
ctum prosecutionis est bonum,
& cuius obiectum fugæ est ma-
lum, sit instituta primariò non
propter se, sed propter alias po-
tentias. Ex. g. voluntas non

-od

A 3 quæ-

6 *Liber Primus.*

quærit primariò bonum voluntatis, sed sapientiam, quæ est bonum intellectus, sanitatem, quæ est bonum corporis, &c. & pariter fugit malum primariò non suum, sed aliarum potentiarum. Ratio, inquam, est quia non potest appetiri res, ut bona, vel odio haberi, ut mala, nisi propter aliquod aliud prædicatum primum, in quo ea prædicata secunda fundentur. Illud verò prædicatum primū est obiectum alicuius alterius potentiae ab appetitiua. Nam omne bonum particulare terminans actum directum voluntatis supponitur bonum ante constitutionem ipsius voluntatis, sicut omne obiectum supponitur ante eam potentiam, cuius est obiectum. Sed esse bo-

bonum includit esse cōueniens
alicui potentiae. Ergo omne
bonum particulare antecedent
er ad potentiam appetitiuam
intelligitur cōueniens alicui al
teri potentiae.

6 Quare potentia appetitiua
est tanquam gubernator, cuius
finis est, ut benè sit subditis sibi
commissis, neque tanquam
governator intendit bonum
proprium directe, sed tantum
reflexe, quatenus bonum sub
ditorum est bonum gubernato
ris, ut gubernator est. Sicut ta
men gubernator ponitur in ci
uitate gratia ciuium, sed post
quam est semel positus habet
aliquod bonum particulare,
quod censetur bonū totius ci
uitatis, quatenus est bonum
alicuius, qui est pars eiusdem

A 4 ci-

8 . Liber Primus .

ciuitatis, ita potentiae appetentes inductae sunt à principio gratia cœterarum, sed postquam sunt semel inductæ, habent bonum peculiare, hoc est gaudiū, quod censemur bonum totius individui. Si quis ergo in nullo ex prædicatis primis, & antecedentibus ad conceptum boni errauerit, aut ignorantiam habuerit, non potest non cognoscere obiectum ut bonum, adeoque illud non appetere.

7 Censemus verò hanc esse proprietatem boni, non quia quodlibet bonum est pars fœlicitatis, quæ ut potè finis hominis necessariò appetitur, adeoque omnes illius partes necessariò appetuntur; sed è contrario asserimus, ideo fœlicitatem amari, quia est quoddam bonum.

De Actib. hum. Cap. I. o 9

num. Non enim sola fœlicitas, sed bonum in genere est obiectum appetitiæ potentia: sicut non solus cumulus veritatum, sed quodlibet verum est obiectum potentia intellectuæ. Quando autem aliqua proprietas conuenit generi; tunc ratio cur conueniat speciei est, quia species includitur in illo genere. At fœlicitas est quædam species boni; sicuti collectio entium est quædam species entis. Quemadmodum enim *Ens* prædicitur, & de collectione, & de partibus, ita & *Bonum*. Quare sicut proprietates entis non conueniunt entibus peculiari bus quia sunt partes illius collectionis; sed vice versa; ita & proprietates boni.

8 Necessariò appeti saltem

A 5 ap-

io. Liber rPimus.

appetitu ineffaci, hoc est tali,
qui etiam supposita in appetē-
te potentia , non trahat inffalli-
bilter effectionem obiecti, con-
uenit omnibus bonis etiam
mixtis cum malitia . Hic enim
appetitus inefficax ita bonum
diligit, vt nullo modo malitiam
amplectatur ; sed potius dispo-
nit animū , vt si possit acqui-
rere bonū illud à malitia seiu-
etum, acquirat . Necessariò au-
tem appeti appetitu efficaci nō
conuenit nisi bono puro . Nul-
la enim potentia necessitatū
ad actum, qui acceptet aliquid
inimicum ipsi potentiae , cuius-
modi est malum respectu vo-
lūtatis. Actus verò efficax licet
nō amet omnia prædicata obie-
cti, omnia tamen acceptat, dū
omnia ponit: & hæc est radix

li.

De Actib. hum. Cap. I. 11

libertatis in voluntate creata, de qua re inferius in loco.

9 Bonum autem purum nō modo sic allicit appetitum, vt odio haberi nequeat, sed vt nequeat non appeti. Sicut etiam purum malum non solum nequit amari, sed nequit non odio haberi. Neque censemus id verum esse tantummodo, quoties vel in exercitio appetitus erga bonum, vel in exercitio auersationis erga malum, non apparet ullum incommodum. Hanc enim limitationem dupliciter refellimus primò à posteriori; possunt namque alioquin damnati non auersari per dolorem statum suum, & posset quilibet non dolere de sua miseria, cum in exercitio eiusmodi doloris magnum in-

A 6 com-

12. Liber Primus.

commodū inueniat , ita ut vellet non dolere si posset . Secundò idem refellitur à priori , quoniam appetitio non allicitur à bonitate sua , sed obiecti . Bonitas enim appetitionis allicit potius actum imperantem , quo ipsam appetitionem nobis præcipimus . Sic namque utilitas contritionis non allicit nos ad contritionem ipsam , quæ vnicè mouetur à bonitate Dei , sed ad illum actum quo volumus cōteri . Quemadmodum ergo etiamsi in exercitio amoris appareret aliqua bonitas , tamen nisi hæc appareat in obiecto , non habemus libertatem ad amandum ; ita etiam si in exercitio amoris appareret aliqua malitia , nisi hæc appareat in obiecto , non habemus liberta-

-1100-

o A

tem

tem ad non amandum posita
quidem semel libertate ex mix-
tione malitiæ , & bonitatis in-
obiecto ; adeòque posito quòd
actus amoris sit in dominio no-
stro, potest eius bonitas, vel ma-
litia conducere , vt amor elicia-
tur , vel omittatur mouendo
nos ad alium actum imperan-
tem , vel impedientem . Sed
eiusmodi actus supponunt iam
libertatem ex indifferētia obie-
cti, vt diximus .

C A P V T II.

*De diuisione bñorum in media
& fines. De multiplici genere
finium. Et quæ nam snt ea bo-
na, quibus conuenit ratio finis.*

Bona generatim diuidū-
tur in ea, quæ sunt bona
gratia sui , & vocantur fines,
& in ea quæ sunt bona gra-
tia

tia effectus, & dicuntur *media*, quia sunt veluti quid medium, per quod potentia appetitiua in suo motu peruenit ad finem, & ad quietem. Fines tamen sunt duplicitis rationis, alij quidem præexistentes ipsi amori, & desiderio, & sunt illa entia cognoscitiva, quibus bona desiderata subseruiunt. Eiusmodi finis dicitur *finis cui*, & est aliquid præstantius quam illa bona quorum acquirendorum gratia operamur, & quæ dicuntur proinde fines *cuius grazia*. Nullum ergo est bonum amabile per se nisi tanquam participans alterutram rationem finis; neque est amabile aliquid sub vna ex his rationibus, quin aliquid etiam ametur sub altera. Sed amor quatenus dirigitur

tur in finem cui, vocatur benevolentia; quatenus verò dirigitur in finem cuius gratia, vocatur concupiscentia. At quoniam non possumus alicui benè velle; quin aliquod bonum ei velimus, nec aliquid concupiscere, quin id vel nobis, vel alijs tanquam bonum concupiscamus, ideo quælibet concupiscentia est saltem confusè beneuelentia, & vice versa.

ii Bona verò, quæ cōcupisci-
mus, alia concupiscimus propter se, alia propter aliquid aliud
bonum ad quod conducunt.
Sic etiam intellectus approbat
aliquas veritates propter se ip-
sas, quæ vocantur principia,
& alias propter cōiunctionem,
quam habent cum primis, &
vocantur conclusiones. Porrò
hæ

hę conclusiones habent ex vna
parte similitudinem cum me-
dijs, quoniam sicut media non
approbarentur à voluntate, A
nisi essent coniuncta cum fine,
ita conclusiones non approba-
rentur ab intellectu nisi iunge-
rentur cum principijs, tamen
secundum aliam consideratio-
nem principia sunt similia me-
dijs, & cōclusiones finibus, qua-
tenus utimur principijs ad ac-
quirendam veritatem ignotam
conclusionis, quam quærimus:
sed secundūm hanc considera-
tionem principia ipsa sunt me-
dia non respectu intellectus, sed
voluntatis, cuius est quærere
bonum cōterarum potentiarū,
ut supra indicauimus, & adhi-
bere media effecticia illius.

12. Aliud quoq; discriminēt
in-

inter conclusiones respectu intellectus, ac media respectu voluntatis. Nam voluntas si posset consequi finem sine medijs contemneret media etiam sublata qualibet ignorantia. Media enim nihil habent boni per se; sed tantum sunt conducedia ad bonum. At verò intellectus licet posset cognoscere principia, sine conclusionibus, habet tamen innatam inclinationem etiam ad cognoscendas conclusiones, ut potè quæ habent veritatem distinctam à veritate principiorum, & addentē intellectui perfectionem per se expetibilem. Ex humanà verò ignorantia prouenit, alias veritates esse principia, alias esse conclusiones non immediatè per se affirmabiles ab intellectu;

Etū; sed in se omnia vera sunt
immediatè vera, & ab intelle.
Etū perfectissimo, qualis est di-
uinus, immediatè affirmabilia.
Ut ergo seruetur paritas inter
principia, & fines, atque inter
conclusiones, & media, debe-
mus semper considerare intel-
lectum non ut quærentem bo-
num suum: hoc enim modo
non distinguitur eius conside-
ratio in operando à considera-
tione potentiaæ appetitiuæ, quin
ipse cōsideratur, vt instrumen-
tum potentiaæ appetitiuæ, qua-
tenus mouetur secundùm ap-
petitum sibi inditum à supre-
mo appetente, hoc est à natura.
Debemus ergo considerare in-
genere modum approbatuum
vtriusque facultatis, hoc est in
potentiaæ appetitiuæ actū aman-
tem,

tem, in cognoscituā actum affirmantem. Sicut verò appetitua potentia non approbaret per amorem media, nisi apparerent coniuncta cum fine; ita intellectus non approbaret per affirmationem cōclusiones, nisi apparerēt coniuncte cum principijs.

13 Pleraque bona quæ appetimus sunt media pura. Vnusquisque enim cōtemneret pleraque eorum quæ amat, si absque illis obtinere posset omnia emolumenta, quæ ex illis emergunt. Sic potentia, robur, dominus, vestes, forma, & similia à nemine appeterentur, si illis remotis homines frui possent plenè omni fructu, delectatione, ac plausu, quæ ex illis nunc eliciuntur. Dicimus ergo alia quidem esse

esse bona quæ primariò appen-
tuntur gratià sui, & ex his tria
intrinseca cognitionem sine erro-
re (non diximus scientiam, vi-
includamus etiam primam ap-
prehensionem, quæ non est
scientia, & tamen est per se ex-
petibilis) delectationem, & vir-
tutem. tria verò his contraria
odio haberi propter se, errorem,
malestiā, culpā. Ad hæc duo po-
nimus extrinseca, quæ propte-
se amantur, amari, honorari, du-
his contraria, quæ propter se
homines auersantur, odio habe-
ri, contemni.

14 Alia tamen sunt quæ ne-
omnino propter se quæruntur his
quoniā separata à cœteris con-
temnerentur, nec sunt pura ma-
media, quoniam etsi cœtera fit
possemus habere sine ipsis, matio-

lu-

De Actib. hum. Cap. III. 21.

lumus tamen cum ipsis. Et hæc
sunt quædam bona, quæ con-
stituunt perfectiorem possessio-
nem illorum, quæ enumeraui-
mus inter primarios fines. Ex.g.
malumus scientiam cum habi-
tu, quām sine habitu, licet ha-
bitum contemneremus si nun-
quam deberet erumpere in a-
ctum, & vniuersim malumus
prædicta bona, si proueniant
tanquam ex nostro, & ex prin-
cipijs intrinsecis, quām si aliun-
de immittatur, licet esset æqua-
lis securitas permanentis pos-
sessionis. Adeoque ipsum esse,
quod est perfectio omnium vi-
tutissima, quia communissima;
si habeatur per hanc nobilissi-
mam possessionē, quæ est a se,
era fit perfectio infinita. Et hac ra-
matione gratia habitualis, vno hy-
po-

postatica, omnia denique principia intrinseca bonarum operationum sunt expetabilia per se, & in ratione finis.

15 Ex his colligimus nullam rem carentem vitâ cognoscitiam esse capacem proprij boni: tales enim res neque cognitio, nec delectatio, nec virtus cadit, nec proinde aut honor, aut benevolentia. Ideoque huiusmodi rebus, nec miseremur, nec inuidemus, nec erga illas dicimur esse crudeles, aut mansueti, quæ nomina tribuuntur agètibus erga res illas, in qua cadit proprium bonum, aut malum. Eatenus verò res cognitione carentes esse in bono, vel malo statu dicimus, quatenus, vel sunt aptæ, vel sunt ineptæ ut opitulentur generi huma-

mano, in cuius gratiam naturaliter conditæ sunt, vel etiam quatenus habent eas dotes, quæ rebus cognoscētibus essent bonæ si eas possiderent.

CAPVT III.

De ultimo fine hoc est de fœlicitate: quotplex ea sit.

16 **F**œlicitas est cumulus honorū satians appetitū, depellenstristitiā, & permanens. Alia quidem est fœlicitas summa, & hæc complectitur omnia bona excogitabilia. Talis verò fœlicitas non potest esse nisi in vno ente, quoniam magna fœlicitas est præesse omnibus, nihilque habere sibi æquale in perfectione, potentia,

tia, & dominio. Hanc autem exuperantiam nemo haberet ex pluribus summè fœlicibus, adeoque nemo illorum esset summè fœlix. Quare ad hoc, ut existat infinita fœlicitas, & perfectio in aliquo, debet existerre in vnico. Alia est fœlicitas in genere excellentissimo quod possit conuenire rebus non summis; Et hæc nulli rei potest esse naturalis; primò quoniam si datur ens fœlicissimum, hoc est perfectissimum, ut supponimus ex p.^op.^e debet proprietates omnium aliarum rerum ita esse constitutæ sicut ad eius fœlicitatem magis cōgruit. hoc enim ipsum est magna pars fœlicitatis, esse ultimum finem omniū, cuius bonum cuncta respiciant, cīque subseruant. At maior per-

perfectio entis foelicissimi est si non solum esse , sed etiam optimè esse, sit beneficium illius planè indebitum , quo debeantur illi maiores gratiæ . Secundò quoniam hæc foelicitas non erit in genere excellentissimo, nisi sit possessio boni infiniti. Nam inter bona finita potest dari maius , & maius sine termino propter infinitas diuitias entis foelicissimi . Nulla ergo est possessio boni finiti , quæ nō possit dari alia foelicitas incomparabiliter maior ex sua specie. Possessio verò boni infiniti non potest esse debita per naturam enti finito. Nam bonum naturaliter possessum debet habere proportionem cum dignitate possessoris . Tertiò pertinet ad perfectionem entis foelicis-

B simi

simi habere dominium proprietatis in omnia alia entia. De ratione autem domini est, non debere seruo id quod deberet amicis. Cum ergo fœlicitas in genere excellentissimo sit illud summum, quod ens fœlicissimū potest dare aliquibus, quos ex favore velit extollere ad suā amicitiam; non potest eadem esse naturaliter debita reliquis.

17 Præter hanc fœlicitatē datur alia, quam res non summæ possunt proprijs viribus acquirere; non tamen ita proprijs viribus, ut nullus immisceatur fauor indebitus entis fœlicissimi. Magna enim perfectio est, ut omnia illo indigeant, illudque per orationem venerari debeat. Nemo autem orat pro ijs, quæ sic habet in suā potestate, sicut

mo-

mouere nunc manum , vel pedem , ad quos scilicet motus Deus naturaliter debet cōcurrere ; adeoque ita ferè semper concurrit , vt nihil simus anxij de successu . Sed tantùm pro ijs oramus , quæ sine miraculo pos- sunt nobis denegari . At qui fœlix est fœlicitate congruà suæ naturæ , nihilo indiget . Ergo si proprijs viribus qualemcumq; fœlicitatem quis aſſequi posset , ita vt eam Deus nequiret im- pedire sine miraculo ; is non egeret oratione , per quam enti fœlicissimo se submitteret .

I 8 Debet igitur hæc fœlicitas esse eiusmodi , vt quis possit eā acquirere sine miraculo , possit que èadem carere sine miracu- lo . Secundam partem proba- uimus , primā probamus ; quo-

niam omnes foelicitatem appetunt, & semper querunt. Nullus autem appetitus naturalis est huiusmodi, ut per naturæ vires expleri non possit, alioquin natura fuisset vel imprudens, vel nobis inimica, quorum utrumque falsum esse, est veritas omnibus per se nota. Siquidem dum inuestigamus cur natura hoc vel illud ita disposuerit, & multæ rationes occurront, nemo dubitat illam esse veriorē, quam agens sapientissimum, & nobis beneuolum habuisset. Adde, & ex vniuersa mundi constitutione, & ex proprietatis bus homini naturaliter insitis constare, hanc mundi machinam esse unius hominis beneficio fabrefactam. Ita enim fabrefacta est, ut omnia homini sint

sint vtilia, & homo in cuncta
dominetur, & cunctis animan-
tibus delectatione præcellat. Nō
ergo potest nobis in mentem
cadere quod natura accende-
rit in nobis sicut inextinguibi-
lem fœlicitatis, quæ siti nos dū-
taxat inter cunctas animantes
frustra miserè torquemur.

19 Hæc ratio probat animi
humani immortalitatē natura-
lem : Nam desiderium fœlici-
tatis est desiderium boni per-
petui; quandoquidem omne
temporaneū contemnere pos-
sumus , fœlicitatem non possu-
mus , & unusquisque natura
desiderat bonum immortale .
Ergo si anima naturaliter mor-
talis esset , hæc duo perabsurda
seque rentur: alterum est quod
natura vel stulte , vel maligne

voluerit nos hoc inani desiderio torquere, & hoc errore contaminare; cum tamen in una acquisitione scientiae, ac veritatis posuerit maximum hominis bonum, ac desiderium, & omnes delectationes corporis adhibuerit tanquam media ad conseruationem vitae, adeoque non quæsiuerit corporeas voluptates, ut finem, sicut volebat Epicuræi: alterum est quod nequiuierit, vel noluerit dare nobis proprietates cōgruentes. Quod enim reliqua non sint immortalia nisi secundum speciem, nil mirum; quandoquidem condita sunt non gratia sui, sed hominis, ad cuius bonum pertinebat & stabilitas specierum, & varietas individuorum. Athomo est conditus gratia sui, &

non

non gratia speciei humanæ: Individua enim, & non species amantur amore benevolentiæ. Ergo natura debuit dare homini bonum permanens, & non vitam aliquam perbreuein, ac miseram postquam perpetua annihilationio sequatur. Nemo enim nisi ex impotētiā permitteret annihilationem illius rei, quam amat gratiā sui, & amore amicitiæ.

20 Ex predictis probari potest hanc fœlicitatem naturalem esse fructū virtutis. Virtus enim est agere secundūm obligacionem nobis impositam à naturā etiam in ijs, quæ alioquin sunt nobis noxia. Nemo autem qui sit conditus gratiā sui, & ut liber, obligatur agere in propriam perniciem. Imò verò cū

homo sit determinatus à natura ad quærendam suam fœlicitatem , non potest ab eadem natura obligari ad volendum id, quod videt esse suæ fœlicitati contrarium . Ut ergo natura obligaret hominem ad virtutē , debuit connectere fœlicitatem hominis cum virtute . Quæ cōnexio cum in hac vitā non sit ; ideo Epicuræi , qui negabāt fœlicitatem alterius vitæ , ponebant omnem virtutem in quærenda voluptate ; quo nihil aut lumini naturæ , aut bono Reipublicæ magis aduersum , ac proinde id sapienter reiectum à Tullio in libris de finibus : Stoici contra agnoscentes hunc eūdem nexus ; iactabant virtutē , etiam in equuleo beatam esse , cui positioni , & Philosophi omnes ,

nes, & totum genus humanum
refragatur. Nisi ergo naturam
fatuam, malignam, inualidam
esse dicamus, fatendum est hu-
manæ virtuti fœlicitatem per-
petuam in aliâ vitâ deberi.

21 De hac fœlicitate naturali
non possumus habere distinctâ
notitiam, quia propter eleua-
tionem naturæ nostræ ad finem
supernaturalem illa nunquam
fuit. Præterquamquod etiam si
esset, eaque animæ defunctorū
fruerentur, non expediret hu-
mano generi, ut inter illas, &
nos intercederet communica-
tio; quemadmodum neque in-
ter nos, & Angelos, ut ostende-
mus in libro *de Iustitia, & Iure.*
Id tanrūm colligi potest, eam
fœlicitatem debere esse statum
bonum permanentem, & ca-

B 5 ren-

34 *Liber Primus.*

rentem omni malo; finis enim motus est quies; & fœlicitatem, quam appetimus, perpetuum bonum intelligimus. Item eam constare ex scientiâ, & virtute, ad quæ sequatur delectatio, quoniam hæc sunt bona nobilissima, quæ naturaliter amamus, & quæ possunt conuenire animæ separatae à corpore.

22 In hæc vitâ nō est vera fœlicitas, sed tantum spes fœlicitatis: & quoniam spei proprium est, gaudere de medijs ut medijs, idèò præcipua bona huius vitæ non tam sunt fines, quam media. Vnusquisque enim magis gaudet de ijs bonis, ex quibus sibi pollicetur bonum statum futurum, quam ex possessione quâ fruitur in instanti præsenti. Ideòque præscinden-

do

do à spe atque à timore, (ita
enim tristamur timore ex cau-
sis , vel coniecturis minantibus
malum, sicuti spe gaudemus ex
pollicentibus bonum) nihil ferè
in hac vitâ differunt homines
fortunati ab infortunatis .

C A P V T I V .

De fœlicitate supernaturali .

²³ **E**A fœlicitas excellētissi-
mi generis cōmunicā-
bilis rebus non summis, de quā
suprā locuti sumus, quamque
ostendimus debere esse posses-
sionem boni infiniti suprā me-
ritum naturæ, non potest esse
aliquis illapsus, per quem nobis
Diuinitas coniūgatur. Est enim
per se notū , nihil nobis melius

B 6 esse

36 . . . Liber Primus .

esse posse, quā scire, & delectari.
quibus, nemo eligeret carere, &
in recompensationem recipere
quemcumque alium statum
possibilem. In ijs ergo fœlicitas
sita est: quam idcirco esse ope-
rationem, & exercitium vitæ
pro certo habet Aristoteles. Præ-
terquāquod si Diuinitas intrin-
secè coniungeretur Beatis, eu-
derent adorabiles adoratione
latriæ propter infinitam sancti-
tatem illis coniunctam .

24 Neque etiā potest hęc fœ-
licitas esse cognitio, aut volitio
Dei, quæ nos reddat cognoscē-
tes, & volentes : tum quia
videtur lumine naturæ notum,
cognoscere, & *velle*, esse actiones
non extrinsecūs inditas, sed ab
intrinseco manantes: tum etiā
quia sequeretur prædictum ab-
surdum, quod Beati essent ado-

ra.

rables adoratione latræ : de-
nique quia omnes essent æquè
Beati , quin & comprehensores
diuinitatis : cognoscerent enim
omnes per eamdem Dei co-
gnitionem , quæ est Diuinitatis
comprehensio .

25 Nec valet, diuersitatē ha-
beri posse ex diuersitate vnio-
nis, sicut in eam multi referunt,
& inæqualem intensionem si-
ne multiplicitate graduum in
qualitatibus, & substantialem
etherogeneitatem membrorū
sine diuersitate formæ in ani-
mantibus . Has enim omnes
sententias reijcimus, primo à
posteriori ; quoniā si semel has
diuersitates vniōni tribuamus ,
quid prohibet cum Pithagoræis
dicere, omnes animas esse eius-
dem speciei, sed ex diuersitate
vnio-

vnonis existere diuersitatem
animantium? quin etiam po-
terimus omnem formarum tā
substantialium, quam acciden-
talium varietatem, ac mutatio-
nem negare, & effectus, quos
videmus, soli vnonum diuersi-
tati tribuere. Idem reuincitur
à priori; ideo enim ponimus
vnonem distinctam inter ma-
terias, & formas, vt illi aëtus pri-
mi, & illa principia operationū,
quæ experimur, & quæ, *formas*,
appellamus, non dicantur esse
entitates modales essentialiter
pendentes à subiecto, & ne per
diuinam quidem potentiam
sine eo conseruabiles. At si ea-
dem forma pro diuersitate v-
nonum constitueret concreta
diuersæ perfectionis, ac diuersa
naturæ, adeoque principia di-
uer-

uersarum operationum, hoc ipso falsum esset, integrum illam perfectionem, & integra illa principia esse diuinitus separabilia à subiecto: & illud ultimum complementum, & determinatiuum formale, quod propriè vindicaret sibi nomen formæ, esset purus modus; Ergò qui tribuunt vnioni aliquam aliam perfectionem, & vim, quam merè couiungere formam subiecto, auferunt vnioni omnem illam utilitatem, propter quam est excogitata.

26 Reiectis eiusmodi sententijs, patet, fœlicitatem illam positā esse in aliquo ex ijs bonis, quæ inter fines bonorum numeravimus, & quidem in bonis intrinsecis, ut potè quæ potiora sunt, quam extrinseca. Et quoniam

niam bona illa intrinseca vel
sunt operationes intellectus, vel
voluntatis, oritur hic celebris
quæstio, an fœlicitas sita sit in
actu intellectus, an voluntatis,
an utriusque potentiae? In quæ
re censemus secus philosophā-
dum esse de fœlicitate naturali,
ac de supernaturali. Naturalis
quidem sita est immediatè in
possessione proprij boni: Nam
fœlicitas est obiectum summi
gaudij. Naturaliter autē unus-
quisque summè gaudet de bo-
niis proprijs: cum vero bona
intrinseca sint illa tria, *scientia*,
virtus, *delectatio*, nō potest fœ-
licitas naturalis sita esse in de-
lectatione; nam hæc non est
obiectum gaudij, sed gaudium
ipsum, & supponit ante se pos-
sessionem boni, de quo dele-
cta-

Et amur: quare non est fœlicitas, sed est quies in fœlicitate. Alij verò aëtus voluntatis cattenus videntur per se expetibiles, quatenus habent aliquid gaudij, ac delectationis admixtum: sicut enim omnis cogitatio boni est quadam tenus experientia ipsius boni, ac proinde iucunda, etiam si sit de bonis amissis, ut Aristoteles obseruauit; ita omnis affectus in bonū est qualisqualis fruitio eiusdem boni. Et ideo etiam amor, ac desiderium est qualisqualis delectatio. Cœterum si hanc rationem delectationis ab illis aëribus præscindamus, non possunt esse fœlicitas ipsa: nam vel supponunt absentiam boni (ut desiderium) vel certè non tam sunt bonum, quam inclinatio-

nes

nes in illud , vt simplices amo-
res .

27 Itē fœlicitas nō potest cō-
sistere primariō in virtute: quia
fœlicitas est præmium virtutis,
& per virtutem veram fœlici-
tatem quærimus ; tanquam
per medium infallibile nobis
propositum à natura . In quo
medio licet insit etiam aliqua
bonitas finis , ea tamen non est
prima , sed potius consequens
ad illam aliam , propterquā vir-
tus est bona in ratione medij .
Primaria ergo fœlicitas natura-
lis est , *scientia* , quod est iucun-
dissimum , & nobilissimum ho-
minis bonum , cuius gratia om-
nes aliæ proprietates homini
tributæ sunt . Complementa-
verò fœlicitatis sunt actus ho-
nesti , hoc est actus virtutis , nec
non

non, gloria, hoc est, amari, atque
honorari.

28 At fœlicitas supernatura-
lis, hoc est, excellentissima, non
potest directè sita esse in posses-
sione proprij boni. Etenim,
si bonum illud est finitum,
non est excellentissimum inter
possibilia, nam quocumque
bono finito excogitato possunt
dari alia maiora, & maiora bo-
na sine termino: si est infini-
tum, non potest esse proprium
bonum entis finiti, alioquin
ens finitum esset infinitè fœlix:
Debet ergo fœlicitas excellen-
tissima esse possessio boni alic-
ni, per quam ens finitum faciat
aliquo modo finito suam, fœli-
citatem entis infiniti. Et quo-
niam hoc non potest fieri nisi
per utrumque actum simul, hoc
est

44 *Liber Primus.*

est, intellectus, & voluntatis;
ideo ex utroq. censemus æquè
principaliter coalescere posses-
sionē fœlicitatis excellētissimę.

29 Ut verò probetur assum-
ptum, animaduertere debemus
vnicuiq. insitum esse amorem
necessarium sui ipsius, quo vult
sibi bona. Quocirca possumus
quidem desiderare nobis inte-
ritum, vt bonum, hoc est, vt fi-
xum miseriarum: Item possu-
mus non amare nostra, hoc est
qualitates quas in nobis vide-
mus; at non possumus non
amare nos, & non cupere no-
bis cunctum omnium honorū.
Quando autem in alio ente fœ-
licitatis capace videmus aliquā
perfectionem; tunc natura
dedit nobis vim, & inclinationē
reddendi nostram illam perse-
ctio-

ctionem per eum affectum, qui
vocatur *amicitia*; quo si et trans-
formamur in alium, ut gaudea-
mus de illius bonis quasi essent
nostra. Hæc porrò amicitia
inter creaturas est imperfecta,
quia unusquisque videt in alio
bonum imperfectum, & rursus
tale, ut distinguatur, & separa-
bile sit ab illo bono intrinseco
per quod ipse posset esse fœlix,
quod est primarium obiectum
naturale amoris; ideo unusquis-
que amat alium minusquam
se, & quando videtur contrâ-
rium fieri, ut dum quis pro alio
moritur, ideò est, quia amans
putat se miseriorem fore super-
stitem sine alio, quam mortuū.
Quare nō tam amat alium, ut
amicum, cui vult bonum, quā,
ut ipsum bonū, quod sibi vult.

Rur-

46 *Liber Primus.*

Rursus dum alios intēnsē amamus, ita gaudemus de illorum bonis, vt tamen per hoc gaudium, quantumuis proueniret ex amore vehementissimo imperfectam felicitatem possideamus; quandoquidem bona, vt ab illis possessa finita sunt. At amicitia erga ens fœlicissimum ex utroque capite potest esse perfecta; nam ille habet bonum infinitum, & tale, quo sublato nullum remaneret nobis bonū. Quocirca possumus illum summē amare, & valdē supra nos ipsos, amando in illo, & quidquid boni est in nobis, & quidquid boni non est in nobis. Præterea hic amor potest coniungi cum perfectissimo gaudio; nam hoc obiectum à nobis summē amatum habet perfectissimam

fœ-

De Actib. hum. Cap. IV. 47
fœlicitatem , adeoque explen-
tem omnia vota amoris no-
stri .

30 Solus ergo affectus ami-
citiæ erga ens fœlicissimum
potest nobis tribuere excellen-
tissimam fœlicitatem . Hoc est,
efficere , vt bonum infinitum
sit bonum nostrum , & obiectū
nostrī gaudij suauioris , quām
p̄s̄ebeant ea bona , quæ imme-
diatè possidemus . Tunc enim
gaudemus , vt ait Aristoteles ,
quando sicut volumus fit ; sed
per illam amicitiam magis vo-
lumus bonum Dei , quam no-
strum ; ergò magis gaudemus
de illo , quam de nostro .

31 His de vtrâque amicitiâ
suppositis , probatur quod antea
posuimus , hoc est , possessionem
excellentissimæ fœlicitatis con-
stare

stare tanquam ex partibus es-
sentialibus ex intellectione, &
volitione. Nā vt bonum amici
fœlicitet nos, duo formaliter re-
quiruntur; amor amicitiae, quo
transformemur affectiuē in il-
lum, & reddamus eius bona
nobis communia; & cognitio
patefaciens nobis bonum statū
amici; sed hæc duo habentur
respectu Dei per visionem bea-
tificam, & per actū charitatis
ergò ex utrisque coalescit for-
malis fœlicitas beatorum.

32 In hoc tamen differt e-
iusmodi gaudium amicitiae ab
eo gaudio quod resultat inter
amicos creatos; quod inter ho-
quia quidem cognitio perfe-
ctionis alienæ præcedit amore
sed post amorem subsequitur
cognitio eiusdem perfectionis
auctæ,

auctæ vel conseruatæ, & ex hac cognitione oritur gaudium ab illo priori amore distinctum. At bonum diuinum, quippe quod est indiuisibile, & infinitum, totum videtur antè amorem: quare amor qui subsequitur, est simul amor, & gaudiū. Et quidem omnis amor amicitiae erga aliū est aliquod gaudium, quia est amor boni præsentis ut præsentis: non tamen talis amor inter creaturas est gaudiū plenum, quia est mixtum cum desiderio boni distincti, hoc est, saltem conseruationis, quæ in creatis distinguitur à re conseruata. At amor Beatorum erga Deum est plenissimus, quia supponit notitiam infiniti boni à Deo posseſſi.

33 Neque si fingeremus in
Beato aliquem affectum cari-
tatis priorem naturā visione
Dei, completeretur tamen eius
beatitudo per visionem sine
actu amoris ad eam consequē-
te. Nam pro mensurā amoris
fölicitamur ex cognitione de
fölicitate amici. Atqui ille
amor, qui nō supponeret visio-
nem Dei, sed aliam cognitionē
abstractiuam, & imperfectam,
afficeret nos longè minus erga
Deum, quam ille, qui oritur ex
clarā visione infinitæ bonitatis
diuinæ. Ergo talis amor non
sufficeret ut redderet nos ex-
cellentissimo modo fölices, &
possessores diuinæ fölicitatis.

34 Putamus quippe, amore
pendentem à visione Dei esse
tialiter distingui ab illo, qui ab
alià

De Actib. hum. Cap. IV. si
alià cognitione penderet. Hic
enim posterior non posset ten-
dere in prædicata Dei, nisi co-
modo, quo representantur à
cognitione ænigmaticà, & im-
perfectà; & non posset amare
in Deo multas perfectiones so-
lis Deum videntibus notas. Si-
quidem hoc est de ratione cu-
iuscumque volitionis, ut non
possit exprimere ullam forma-
litatem obiectiuam suprà ex-
pressas à cognitione præcedèti.
At amor subsequens visionem
Dei amat explicitè illa omnia
prædicata; ergo est essentialiter
alius amor,

35 Colligitur ex his primò
solam visionem esse quidem
partem præcipuam in nostrà
fölicitate causaliter, quia est
radix amoris, non tamen esse

C 2 par-

partem præcipuam formaliter,
quia sola visio sine amore non
constitueret nos formaliter fœ-
lices. Quemadmodū solus i-
gnis est præcipua pars huius
cōcreti, *ignis calidus*, causaliter,
formaliter tamen non est pars
magis præcipua, quam calor.

36 Colligitur secūdò, licet for-
ma cōstitutiua dicatur esse illa,
quæ vltimò complet, & licet
fœlicitas compleatur vltimò
per amorem, non tamen solum
amorem esse formam vltimò
constitutiua fœlicitatis super-
naturalis; quoniam formam
constitutiua alicuius deno-
minationis intelligimus illam,
quà solà in subiecto posità, &
quàcumq; alià seu realiter, seu
per intellectum sublatà resultat
eiusmodi denominatio. At li-
cet

cet ille amor, ut potè insepara-
bilis à visione, non possit ponî
in animà, quin hæc sit beatà;
si tamen fingamus in èa esse
solum amorem, non intelligi-
mus illam beatam; adeòque
non redditur formaliter beatà
per solum amorem.

37 Colligitur tertio hoc esse
discrimen inter possessionem
fœlicitatis positæ in bonis pro-
prijs, ac fœlicitatis positæ in bo-
nis amici, ut illa prior possessio
sit obiectum motuum gaudij,
de hoc enim ipso gaudemus,
quòd felicitatem possideámus:
at vero posterior possessio non
est obiectū gaudij, sed cōditio:
dum enim gaudemus per affe-
ctum amicitiæ, vtique gaude-
mus de possessione bonorum,
quaæ est in amico, & non de illà

C 3 pos-

54 *Liber Primus.*

possessione, quæ resultat in nobis ex notitiâ, & amore fœlicitatis amici. Licet hæ sint conditiones, sine quibus de illâ non gauderemus. Et ideo possessio fœlicitatis, quam per amorem amicitiæ habent Beati non integrat eorum fœlicitatem obiectuam sicut eam integrat possessio fœlicitatis ex plenis amorem proprij individui.

38 Colligitur 4. disparitas inter fœlicitatē Dei, quatenus fœlicitat ipsum, & quatenus fœlicitat creaturas. Deus enim redditur fœlix per intellectionem, quia per eam videt se possidere omnne bonum, illudque bonum est iam bonum ipsius per identitatem. At bonum quod creatura videt in Deo, non est adhuc bonum creaturæ, donec creatura

ra non se transformet in Deum affectiuè per amorem : ideo pro eo priori statu non intelligitur creatura possidere bonū quod sit suum , in quā possessione consistit fœlicitas.

39 Colligitur quintò cur omnes Beati sint cōtentí cum inæqualitate beatitudinis . Est quidem beatitudo eorum inæqualis , quoniam eò magis gaudemus de bono amici , quò magis illum amamus , & quò clarior idem bonum cognoscimus . Cū ergo Beati sint inæquales in visione , atque adeo in amore , sunt etiam inæquales in beatitudine . Omnes tamē sūt æquè contenti , quoniam contentus est ille , qui habet quidquid vehementer vult ; Beati verò nihil vehementer volunt nisi bo-

num Dei, quem sine compara-
tione amant supra se ipsos.
Cum ergo omnibus illis pateat,
fölicitatem Dei esse infinitam,
& incapacem incrementi, nul-
lum habent vehemens votum
inexpletum.

40 Colligitur sextò, necessa-
riam esse ad Beatitudinem cer-
tā cognitionem perpetuitatis,
& diuinæ redamationis; quam
sententiā docuere D. Augustin.
& D. Thomas. Affectus enim
amicitiæ in alios non discedit à
se ipso, & à propriâ fölicitate,
quæ est obiectum primum, &
naturalē voluntatis; sed quæ-
rit fölicitatem suam in bonis
alterius per identitatem affecti-
uam, quæ sita est in mutuâ re-
damatione; ideo possumus qui-
dem ita amare aliū, ut prop-
ter

ter illum cōtemnamus reliqua
nostra bona , non tamen vt nō
curemus illud bonū , quod po-
situm est in eo amando , et in
redamatiōne illius . Nam hoc
ipsū est perfectissima amicitia ,
præferre mutuum amorem ho-
nestum cum alio coeteris om-
nibus bonis . Nisi ergo Beatus
videret suum amorem in Deū ,
Deique redamatiōne in se fore
perpetuā , non videret perpe-
tuitatem illius , quod vehemen-
ter vult , adeòque non esset cō-
tentus .

41 Hæc tamen ipsa obiecta
vult Beatus tāquam bona Dei ;
videt enim Deum esse passum
extasim amoris , vt ait Diony-
sius ; adeòque colligatse fœlici-
tatem suam eum in mutuā re-
damatiōne , & communicatio-

C 5 ne

ne cum ipso Beato. Quare Bea-
tus volēdo huius rei perpetui-
tatem, vult id , cum quo de fa-
cto videt coniunctam fœlicita-
tem amici. Incrementum verò
huius redamationis non curat,
quia neque illud est de essentia
amicitiæ, neque de facto videt
illud necessarium ad fœlicita-
tem amici.

42 Colligitur septimò, circa
possessionem fœlicitatis super-
naturalis nihil esse disputandū
vtra operatio sit perfectior, in-
tellectio, an volitio. Sicut enim
vnio inter animam , & corpus
est modus, adeòque imperfe-
ctior entitatiuè, quām forma la-
pidis , & tamen per illam vnio-
nem materia magis perficitur,
quām ~~formā~~ lapidis ; ita nil
repugnat aliquā operationem
esse

esse alià imperfectiorem, ut quòd & tamen esse perfectiorem, vel æquè perfectam, ut quo. Cum ergo bonum Beatorum, hoc est, id, de quo Beati gaudent, non sit visio, aut amor, sed ipse Deus, qui per visionem, & amorem ab ijs possidetur; nūl repugnat istas duas operationes, quamuis alioqui dispares, esse tamen par- res in hoc prædicato, vt altera sine altera non sit possessio di- uini boni.

43 Colligitur octauò, visio- nem Dei esse incōpossibilem cum peccato rum actuali, tum habituali. Cū actuali quidem, quia videns clare bonum infi- nitum, necessitatur ad amorem repugnātem cuilibet eius offe- sioni. Item cum habituali, quo- niā habens visionem Dei ha-

C 6 bet

bet ius perpetuæ amicitiæ, ac redamationis. multò magis, quām qui habet gratiam habitualem. Perfectio enim gratiæ habitualis est ipse ordo ad visionem Dei, & dicitur filiatio adoptiua Dei, quatenus dat ius ad eius hereditatem debitam filio naturali, quæ est visio ipsius. Si ergo propter hoc gratia habitualis delet peccatum, multò magis id præstat Dei visio quæ est ipsa possessio hæreditatis diuinæ.

44 Colligitur nonò, si non implicat videri essentiam diuinam sine personis, hanc visionem sufficere ad beatitudinem. Nam id quod est commune tribus personis est bonū infinitū, ac proinde summa fælicitas Dei alliciens summum amorem viden-

De Actib. hum. Cap. IV. 61
dentis , & satians affectum be-
nevolentissimi amici.

45 Colligitur decimò , præ-
cipuam miseriā damnatorum
præter poenam damni, quæ est
merè negatiua , esse ipsam Dei
fœlicitatem . Nam sicut affe-
ctus amicitiæ facit, vt bonum
amati sit bonum amantis prop-
ter identitatem affectiuam , ita
affactus inimicitiæ reddit ita
contrariam vnam personam al-
teri, vt bona vnius euadat ma-
la alterius, & contrà . Cum er-
go Damnati oderint acerbissi-
mè Deum, & sciant illum esse
infinitè fœlicem, torquentur ab
hac notitiâ suprà omnes alias
sensus poenas . Quare eadem
fœlicitas Dei est summa fœlici-
tas amicorum, & summa mife-
ria osorum .

46 Col-

46 Colligitur vndeclimò maiorem esse fœlicitatem vnius Beati, quām miseriam totius Inferni. Primò quoniam Beatus amat Deum propter bonitatem infinitam, quam in eò videt; damnatus autem odit Deum propter malitiam, & contrarietatem finitā respectū sui, quam in Deo apprehendit, quare amor vnius Beati superat incomparabiliter odiū totius Inferni. Rursus Beatus experitur clarā visione ipsam Dei fœlicitatem, quam Dānatus abstrahit tantum, & per ænigmata finita cognoscit. Quare tristitia Damnatorum de fœlicitate Dei non est vñquam adeò duplicabilis, & multiplicabilis, ut possit æquare gaudium vnius Beati de illà. Ex quo potest inferri

ferri vltimò, si ita natura humana esset eleuata ad finem supernaturalem vt unus homo deberet beari, cæteri omnes dñnari, adhuc optandam fore conditionem humanam cum hac incertitudine; Quæ cōclusio lōgiorem, ex igeret, explicacionem.

CAPVT V.

*De Voluntario, & inuoluntario
in genere, & quomodo à
concupiscentiâ & me-
tu causentur.*

47

Voluntarium defini-
nitur ab Aristote-
le: cuius principium est in ipso
agente cognoscente singula, in
quibus est actus. Hæc definitio
non

64 *Liber Primus.*

nō est definitio nominis, sed rei,
proinde non est clarior defini-
to. Omnes enim experimur vo-
litiones nostras, quæ maximè
voluntariæ sunt, & à quibus ob-
iecta pendentia dicuntur, vo-
luntaria. Explicat tamen hæc
definitio prædicata primaria
ipsius volitionis. Hæc quippè
sunt duo: Alterum est, ut eius
principium sit in nobis, adeòq;
per eas agamus, non agamur.
Et hoc, licet videatur commu-
ne omnibus operationibus vi-
talibus, quæ omnes scilicet ne-
q; determinantur à causa pro-
ductiua operantis, neq; ab alio
extrinseco agente. tamē ut ad-
uertit S. Thomas, conuenit id
aliquo modo speciali operatio-
nibus pendentibus à volūtate.
Principium enim alicuius effe-

ctus

Etus magis propriè dicitur illud,
quod intendit finem, ad quem
ordinatur ille effectus. Et ideo
minus propriè dicuntur princi-
pia ædificij, Manuales, quām
Architectus, quoniam illi ope-
rantur propter finem intentū
ab Architecto. Atqui cæteræ
operationes vitales non præ-
scribunt sibi finem, sed subserviunt
fini intento ab auctore
naturæ: solæ autem volitiones
& actiones ab his pendentes
tendunt in finem intentum ab
operante. Alterum prædictum
est, ut cognoscantur singu-
la, in quibus est actus. Quam-
uis enim effectus aliquis de-
pendeat à volitione, atq; adeò
eius principiū sit in ipso agen-
te; non tamen dicitur voluntati-
rius nisi secundūm illa prædi-
cata,

cata, quæ fuerunt præcognita.

48 Perfectissimam rationem voluntarij habet voluntarium necessarium si necessitas proueniat ex perfectione cognitionis, vt in amore Beatorum, ac Dei, erga ipsum Deum: Nam hoc voluntarium est maximè spontaneum, & iucundum, & nihil inuoluntarij admiscet sicut admiscet voluntarium liberum creatum, in quo acceptamus aliquid malum, quod nolumus, propter connexionem nobis inuoluntariā illius malum cum bono, quod volumus. Neque minuitur ratio voluntarij in volūtario necessario, eò quod eius principium sit obiectum extrinsecum determinans voluntatem per cognitionem ad

ad operandum. Nam præter-
quam quòd hoc non verifica-
tur in voluntario necessario in-
creato , non est de ratione
voluntarij excludere quodcūq;
principium extrinsecum, imò ei
conuenit moueri à fine , quod
est aliquid extrinsecum , & ab-
sens. Illud ergo solum extrin-
secum pugnat cum voluntario,
quod mouet alio modo , quām
efficiendo in nobis inclinationē
intrinsecam. Cæterūm quòd ma-
ior est bonitas obiecti , & co-
gnitio illius, ac proinde, quòd mi-
norem indifferentiam relin-
quit in voluntate, eò magis vo-
luntarius est amor eiusdem .

49. Duo sunt , quæ videntur
minuererationem voluntarij in
illis operationibus, quæ à volū-
tate pendent : Alterum est pa-
sio

68 *Liber Primus.*

sio appetitus sensiriui , efficiens
vt operatio proueniat minùs
ab intrinseco, quamuis enim
appetitus ille sit intrinsecus o-
peranti , tamen est alia poten-
tia ab illà , quæ est dominia no-
strarum operationum , & quæ
vocatur, *voluntas* , quæque est
supremus appetitus positus à
naturà in indiuiduo rationali
cui ille aliis appetitus debere
cedere , & obedire .

50 Alterum est, aliqua igno-
rantia, efficiens , vt operatio si
minùs ex cognitione . Et quid
passiones aliæ sunt erga malum
imminens, aliæ erga volunta-
tem propositam . Illæ dicuntur
metus , hæ , *concupiscentiæ* . Ne-
utra ex his passionibus minùs
voluntarium formaliter, hoc est
neutra efficit , vt operemur mi-
nus

nus voluntariè id, quod aliòqui operaremur: imò in hoc sensu vtraque voluntarium auget: efficit enim, vt voluntas velit id, quod alias nollet. Minuunt tamen voluntarium quodammodo materialiter, hoc est, ea, quæ volumus dependenter ab ipsis, sunt minus voluntaria, quàm ea quæ volumus passione vacui.

51. Et quidem concupiscentia minuit voluntarium, quatenus rapit voluntatem modo illi indebito, quippequæ voluntas à sola cognitione obiecti deberet trahi secundùm suam intrinsecam inclinationē, quo circa nō èatenus concupiscentia minuit voluntarium, quatenus efficit cognitionem vehementē boni, à qua voluntas
al-

70 *Liber Primus.*

alliciatur, sed quatenus præter motionem illam mediatā, quā facit per cognitionem, trahit etiam immediatè per se ipsā ad obiectum delectabile, adeòque reddit illam operationem minus ab intrinseco quam si fieret sine illico Concupiscentiæ.

52 Inuoluntarium verò concupiscentia non causat, quia non causat actionem repugnātem vlli voluntati, quam operans habeat: Potest tamen euenire, ut concupiscentia cause inuoluntarium quodammodo per metum; nam præsentia obiecti delectabilis mouet aliquando in appetitu sensituum concupiscētiā adeò vehementer, ut nō possit operās carere illo sine dolore, sicut notat Aristoteles 3. eth. c. 11. ex metu autē eius-

eijsmodi doloris operari, est operari quodammodo inuoluntariè, ut cōstat ex ijs, quę mox explicabimus de metu.

53 Metus causat inuoluntarium non simpliciter, sed secūdūm quid. Quæcunque enim volumus, magis volumus, quā nolumus, adeòque sunt magis voluntaria, quā inuoluntaria: Et si alicubi apud Aristotelem contrarium dicitur, sensus est, rem, quam ex metu volumus, non esse nobis voluntariam secundūm se, & præscindendo à circunstantijs maioris mali imminentis. Item aliquando, *simpliciter*, accipitur, prout opponitur, *mixto*, & non, prout opponitur, *proprio*. In quo primo sensu quæ fiunt ex metu, non fiunt voluntaria simpliciter, quia habent

bent mixtionem inuoluntarij.
Cæterum quis neget, obseruan-
tiam præceptorū ex metu ge-
hennæ, aut adulterium ex me-
tu mortis commissum esse vo-
luntaria simpliciter, quando-
quidem habent & meritum, &
demeritum?

54 Metus non solum minuit
rationem voluntarij, sed etiam,
ut dixi, immiscet in actu aliquid
inuoluntarij. Facit enim ut o-
peratio fiat aduersus aliam in-
clinationem intrinsecā volun-
tatis Ex.g. qui ex metu naufra-
gij proijcit merces in mare, ha-
bet intrinsecam inclinationem
voluntatis ad retinendas mer-
ces, adeòq; auersatur proiectio-
nem; sed quoniam habet ma-
iorem inclinationem intrinsecā
ad retinendam vitam, & vide-

pro-

cur projectionem mercium esse
utilem ad hunc finem ; ideò
merces projicit contra illam
priorem inclinationem . Metus
ergo non solum causat inuolū-
tarium, quatenus passio imme-
diatè rapiens voluntatem, ut di-
xi de concupiscentiâ , sed qua-
tenus excitans cognitionem
mali magni imminentis . Est
enim contra inclinationem vo-
luntatis debere operari propriū
malū, & redigi ad eas angustias
ut debeat per suas operationes
non tam promouere propriam
fælicitatem , quam concurrere
ad iacturam minoris partis suæ
fælicitatis nè amittat maiorem.

55 Ex his colligitur primò,
inuoluntarium non causari, nisi
ab eo metu , sine quo actio nō
fieret . Ex. g. licet quis videat

D mor-

mortein impedentem nisi co-
medat, adeòq; inter alia mo-
tiua comedendi sit etiam me-
tus mortis, tunc tamen me-
tus nō dicitur causare inuolu-
tarium, quia etiam sine tali me-
tu quis non respueret comedere;
nec in comeditione delecta-
bili apprehendit aliquod nocu-
mentum suæ fœlicitatis.

§ 6 Imò, etiamsi metus sit ta-
lis, sine quo actio non fieret; ta-
men si non dispiceat illa necel-
sitas, per quam non possumus
vitare aliquod malum sine tali
actione, non dicitur metus ille
causare inuoluntarium; vt ex.g.
si quis ægrotus non possit ser-
uare vitam nisi comedēdo car-
nes die veneris, nō ideò dicitur
inuitus agere eas comeden-
do, nisi sit taliter dispositus, vt
auersetur illam comeditionem,

in-

innocentem: quia ex tali co-
mestione hic, & nunc non in-
currit in aliquod malum, ex eu-
ius odio apprehendat ullum
decrementum sue fœlicitatis in
hac necessitate, sine qua co-
medendo carnes, incurreret in
malum culpæ. Èatenus ergo
metus causat inuoluntarium,
quatenus causat actionem, quæ
in his circūstantijs afferret sim-
pliciter plus mali quam boni;
adèòq; plus tristitiae, quam iu-
cunditatis; licet simpliciter eli-
gatur, quia omissione eiusdem ac-
tionis maius malum afferret,
quam ipsa. Ex quo constat om-
ne inuoluntarium secundùm
quid fundari in aliquo inuolū-
tario simpliciter: ex.g. in casu
posito de metu naufragij, est
simpliciter inuoluntarium ipsi

D 2 eli-

eligiendi, redigi ad hanc disiū-
ctiuam necessitatem vel mai-
ris, vel minoris iacturæ.

57 Colligitur secundò, et
in ijs, quæ fiunt ex concipi-
scentiā immisceri aliquod ⁱⁿ volu-
tarium improprium, quatenus
aliquando nō possumus acqui-
rere obiecta iucunda, nisi pe-
aliquam molestiam; & displi-
cet illa necessitas. Id tamen
est discriminē inter cōcupisce-
tiā in eo casu, & metū; quia
tunc illa molestia, quam ex cō-
cupiscentia subimus, habet plu-
iucunditatis admixtum ex lu-
cro boni, quod parit: quare il-
la actio magis placet, quam di-
plicet, vt potè promotua no-
stræ foelicitatis. At operatio, qui-
fit ex metu, affert molestiam nō
compensatam à voluptate, ac
pro-

proinde magis displicentem ,
quàm placentem ideòq; sim-
pliciter repugnantem , innatæ
inclinationi, quamuis eligibilem
hic , & nunc ad vitandum
grauius malum , & magis con-
trarium voluntati ,

58 Colligitur tertio, ut distin-
guamus, an operatio fiat ex cō-
cupiscentiâ , an ex metu ; ob-
seruandum esse vtrùm agatur
de vitandâ iacturâ , an de ac-
quirendo lucro . Cum enim
etiam ipsa negatio mali enu-
meretur ab Aristotele inter bo-
na, etiam ipsa est obiectum cō-
cupiscētię illi agēti, quod antea
premebatur tali malo . Et ex
alia parte cū priuatio boni nu-
meretur inter mala ; hæc ipsa
est obiectum metus possessori
talis boni . Tunc ergo dicimur

D 3 ex

ex metu operari , quando su-
mus constituti in necessitate
ligendi decrementum minu-
felicitatis, si volumus vitare de-
cremētū maius, siue sit negati-
ū, siue positiuū: tūc verò dici-
mur operari ex concupiscen-
tiā , quando agimus ad augen-
dam fœlicitatem, seu per bona
positiua, seu per negatiua .

59 Sed quoniam metaphysi-
cè loquendo omnes istæ opera-
tiones fiunt in ordine ad sta-
tum futurum, ac proinde in or-
dine ad id, quod non habetur
antea , ideo, tunc dicimur ope-
rari ex concupiscentiā ; quan-
do antea non habebamus pro-
babilem spem acquirendi bonū
illud seu posituum , seu nega-
tiuum , sine impendio talis o-
perationis molestæ : contrà, tūc
dici-

dicimur operari ex metu, quādo antea poteramus probabili-
ter credere nos potituros eo bo-
no seu positiuo, seu negatiuo
independenter à tali molestā
operatione. Ita si quis posset
per aliquem laborem conserua-
re perpetuam iuuentam, & au-
tertere morbos, & incommo-
da imminentis senectutis, di-
ceretur operari ex cōcupiscen-
tiā, quoniam antea per spem,
non possidebat futuram, caren-
tiā eiusmodi malorū; & ma-
lum futurum, cuius vitationem
desperamus censetur tanquam
præsens, ut benē aduertit S. Th.
p. 2. quæst. 42. art. 2. in corp. ex
aliā parte si Filius qui ex coniū-
ctione sanguinis, & ex amore
pollicebatur sibi certissimam
Patris hæreditatem, cogatur

D 4 su-

sumere inopinatū aliquem' laborem ad obtainendam hæreditatem illam, & ne Pateralium hæredem instituat, dicitur operari ex metu, nam antea possidebat iustissimā spe illam hæreditatem immunem à pretiotatis laboris.

60 Colligitur quartò , nisi metus sit passio vehemens appetitus sensitiui , quæ plenam libertatē impeditat , vt aliquando contingit, ex Aristotile 3.eth. c. 12. non ideo reddere contractum irritum , aut irritabilem, quia immiscet inuoluntarium in operatione; æquè enim illud inuoluntariū immiscetur si metus intentetur iuste , ac si in iuste ; & tamen ^{non} in primō ^{sed} in secundo casu contractus nutat. Ratio ergo desumiturex iniuriā

cu-

cuius natura est , vt injurians
teneatur reparare omne dam-
num per se ortum ex illâ iniu-
riâ passo . Ideò contractus ini-
ti ex metu iniusto non sunt ir-
riti de iure naturæ , habent e-
nim sufficiens voluntarium v-
trinque , sed sunt irritabiles si
metum passus velit : hòc enim
ipsò quòd cupiat rescindi con-
tractum , pateretur damnum
ex iniuriâ alterius si cogeretur
illum seruare . Idq; in foro in-
terno locum habet tām in me-
tu graui , quām leui , si re ipsa
fuit illatū in talibus circūstan-
tijs , in quibus absque illo con-
tractus non fuisset initus . at in
foro externo metus non præsu-
mitur fuisse causa cōtractus nisi
fuerit cadens in constantem vi-
rum secundū proportionem

D s re-

rerum personarum, &c. Ideo ex hoc solo metu contractus init irritantur à iudice externo.

61 Quando tamen contractus eiusmodi est ut si à principio sit validus, nō possit postea irritari, cuiusmodi est matrimonium, aut professio in religione, tunc quidē metu initus à principio est irritus, ita enim esse fuit necessarium, ne iniuriam passus cogeretur illum seruare.

62 Colligitur quinto, cur in capitulo, *cū locum de sponsalibus*, dicatur matrimonii metu contractum esse nullum, quia non habet locum consensus ubi meatus, vel coactio intercedit. Loquitur enim Pontifex de consensu non qualicumque, sed utili ad permanentem obligacionem, cuiusmodi nō est consensu s

sus, quo emimus id, quod est nos-
trum, hoc est, quo emimus ca-
rentiam illius mali, quæ nobis
independenter ab eo consensu
debebatur. Et in hoc sensu qui
operatur ex metu dicitur ope-
rari coacte; cogitur enim om-
nino contra propriam volunta-
tem ad illud disiunctum: ac
proinde consensus per illam
coactionem extortus non po-
test eum obligare nisi quantum
postea voluerit.

63 Et quamvis aliquod in-
uoluntarium iniustum inuenia-
tur etiam in matrimonio con-
tracto per dolum, nec tamen
matrimonium irritetur, nisi do-
lus sit in persona, aut in condi-
tione religionis, vel libertatis; di-
sparitas tamen est, quoniam
dolum potest contrahens ca-

D 6 uere

uere per diligentiorem inquisitionem , ideo non est necessè , ut ei Ius succurrat irritatione illius contractus de facto initi , cuius cōtractus rescissio est valde perturbatiua reip. at metum quis vitare non potest per vllā diligentiam; ideo si metu compulsus contrahat , est dignus præsidio iuris. Et hæc est ratio cur matrimonium metu leui initum sit ratum etiam in foro interno; imputatur enim imbecillitati contrahentis si tali metui non restiterit; adeoque non debent in eius bonum irriti esse illi contractus, quorum nullitas non est tantum noxia iniurianti, sed etiam reipublicæ. Tunc ergo matrimonium est validum ; sed metu inferens tenetur reparare damna in quan-

64 Colligitur sextò , irritabilem non esse contractum initum ex metu illato non à contrahente , sed à tertio , & non principaliter in bonum contrahentis : & ideo vota Deo nuncupata ad auertendum malum ab homine iniustè intentatum , sunt valida . Imò validi etiam sunt contractus de iure naturæ saltem onerosi & non merè lucrativi (etiam si illator iniusti metus intendat eos :) dummodo alter contrahens , in cuius bonum intenduntur sit innocens , quis enim dicat si Petrus minitetur necem Sempronio , è intentione , vt Sempronius emat arma ab artifice innocentē , huiusmodi emptionē de iure naturæ esse irritam , vel ifri-

irritabilem? De merè lucratius
potest esse peculiaris ratio; nihil
enim detrimenti patitur dona-
tarius innocens si donatio re-
scindi possit eò quòd inita sit
per metum à tertio iniustè in-
cussum donatori .

CAPVT VI.

*De circumstantijs , & de illa-
rū ignorantia , quatenus causal
inuoluntarium , & irritos red-
dit contractus .*

65 Circumstantiæ aliter
accipi videntur ab
Aristotele , per ea verba singula
in quibus est actus , ac à D.Tho.
Aristoteles quidem , ratus , actū
non reddi inuoluntarium ex
ignorantiā axiomatum vniuer-
salium , ut potè quæ vnuſquisq
non-

nōn nisi culpabiliter, atq. adeò
voluntariè ignorat, existimauit
ignorantiam effectricem inuo-
luntarij non versari nisi circa
singularia; adeòque enumerat
ea singularià, per quorū igno-
rationem dicimur inuoluntariè
egisse; at D. Tho. & posteriores
scholaftici, circumstantias, in-
telligunt illas, quæ distinguun-
tur à substatià actionis, & quā-
uis vtantur ijsdem nominibus,
quibus vtitur Aristoteles, aliud
tamen per ea intelligunt ac ipse
intellexit, vt notauit Gabriel
Vasquez.

66 Circumstantiæ igitur in
hoc secundo sensu illæ sunt, quæ
supponunt actionem constitu-
tam per aliquod prædicatum
vniuersalius conformem, vel
diformem regulæ rationis, &

eam-

camdem conformitatem , vel
diffinitatē augent, modò mu-
tando speciem, modò nō. Ex g.
homicidium est quid vniuersa-
lius parricidio , & ex se est dif-
forme rationi ; circumstantia
verò parricidij auget eius malitiā
in aliā specie , quatenus
reddit actionem non solum in-
iustam , sed impiam . Item ab-
latio alieni est quid vniuersa-
lius, quam ablato mille aureo-
rum, & est ex suo genere diffor-
mis rationi ; circumstantia verò
illa magnitudinis auget malitiā
furti in eādem specie .
Quod si actio sit mala propter
duo prædicata , quorum neu-
trum in suā malitiā supponit
malitiā alterius, est moraliter
duplex actio , & duplex pecca-
tum habens duplēm substanciā :

tiā: ex. g. si quis alloquatur ex-
communicatum dando illi pra-
uum consilium: nam allocutio
excommunicati est mala præ-
scindēdo à prauitate consilij, &
prauitas consilij est mala præ-
scindendo à prohibitione cō-
mercij cum excommunicato.

67 De iure naturæ contra-
ctus est nullus si ita ignoretur
persona contrahens, vt nullo
modo determinetur à cogni-
tione per aliquod prædicatum
illi tantūm personæ cōueniens.
Explicatur conclusio: Tria enim
sunt genera cognitionum. Aliæ
quidem sunt essentialiter affixæ
vni certo indiuiduo, vt cogni-
tio, quam ego habeo de me ip-
so. Aliæ sunt vniuersales, &
applicabiles pluribus, vt cogni-
tio hominis in communi. Aliæ

ex.

ex suā quidem essentiā non re-
spiciunt aliquam certam perso-
nam , sed ad illam dicuntur re-
stringi, quia exprimūt aliquod
prædictum accidentale de
facto conueniens illi tantūm
personæ . Ex. g. si ego dicam
filius Francisci , & nullum aliud
prædicatū concipiam , hæc co-
gnitio ex suā essentiā est indif-
ferens ad omnes homines: pos-
set enim singulis illis conueni-
re, & per accidens est ad eam
cognitionē quòd sit filius Frā-
cisci potiùs Petrus , quām An-
dreas. de facto tamen est appli-
cabilis soli Petro, quia cognitio-
nes de prædicatis accidentali-
bus applicātur solis obiectis exi-
stentibus, & non etiam tantūm
possibilibus ; solus autem Pe-
trus habet existentem filiatio-
nem

68 Per hoc ultimum genus cognitionum determinatur ad certum obiectum in individuo ferè omnes volitiones. Eatenus enim adoro hunc Angelum Michaëlem, vel honoro hunc regem numero, quatenus isti soli habent de facto ea prædicata, quæ concipio per cognitionem quæ mouet meam voluntatem. Cœterū, si hæc eadem prædicata fuissent in alio Angelo, vel homine, eadem esset in me volitio, vel cognitio, ut potè dependens ab ijsdem causis influentibus, à quibus nunc pendet, & tamen non tenderet in istum, sed in aliud.

69 At si volitio contrahentis tendat in aliud contrahentem concipiendo illum per prædicata

cata de facto communia pluribus, facit cognitionem, atque adeò volitionem indifferenter pluribus applicabilem, ac proinde, cum nemine contrahit: ita si quis putans Francisco esse tantum vnam filiam, dicat, *ego duco in uxorem filiam Francisci hic præsentem* (quā tamen ipse non videat, seu ex cecitate, seu ex alio impedimento) & ibi sint reipsà præsentes multæ filiæ Francisci, quarum vna, vel omnes consentiant in hoc matrimonium, cum nullà contrahit. Nam eius voluntas neque tetendit in omnes collectiū, ut patet, neq. magis eum obligauit carum vni, quām alteri, atque adeo nemini illarum obligauit.

70 Potest enim quis obligari,

ri quidem disiunctiuè quòd rem, ex. g. ad dandum vnum ex suis equis, vel seruis; non tamen potest obligari disiunctiuè quòd personam, ita ut re ipsa obligetur Petro, vel Ioanni. Discrimen est, quia in primo casu promissarius certus habet ius certum ad non carendum omnibus equis, vel omnibus seruis: at in secundo casu ius nemini acquireretur: est autem impossibile quod obiectum, & obligatio seu actiua, seu passiua nō sit in aliquà personà certà, & determinatà, quæ per illam habeat plùs, vel minus in bonis, quam antea.

71 Si tamen intentio dantis ius sit certa, sed exprimatur per verba æquiuoca, & disiunctiuè applicabilia pluribus, tunc ille

in

in quem reipsà intentio dirigi-
tur , acquirit verè ius , ita vt si
hoc illi per reuelationem pate-
ret , posset tutà conscientià vti
eiusmodi iure . Et ideo forma
Sacramentorū prolata per ver-
ba æquiuoca est valida , & pro-
ducit effectum . Neque enim
deest intentio , quam supponi-
mus esse determinatam ; neque
expressio (sine quā intentio nō
sufficit) quoniam verba æqui-
uoca ideo sic vocantur , quia
exprimunt disiunctiū vtrum-
que sensum , & in hoc differūt
à verbis vniuocis / vt ex. g. *Pe-*
trus , quod est verbū æquiuocū ,
& *homo* , quod est vniuocum)
quòd vniuoca substituūtur de-
terminate conceptui indeter-
minato , at æquiuoca substituū-
tur indeterminate , & disiuncti-
ue

uè conceptui determinato; &
iđeò possunt illum exprimere.

72 Quod si verba dantia ius
ita sint æquiuoca, vt ex nullis
coniecturis patere possit in
quemnàm directa fuerint à lo-
quente; tunc si illi, quibus sin-
gulis disiunctiue sunt appli-
cabilia, conueniant inter se, &
offerant optionem loquenti, vel
eius successori, tenebitur hic
etiam in foro externo eligere,
nec poterit omnibus negare.
Ex. g. si testator legauit liberta-
tem *Stico seruo suo*, & habeat
plures seruos nomine *Sticos*,
possunt hi omnes conuenire
hæredem, vt manumittat ex
his, quem voluerit. Ratio est,
quia, vt ostendimus, verè est
obligatus hæres ad aliquem
manumittendum, licet desit
pro-

probatio quòd à certam perso-
nam. Hoc posito, id quod ab
eo petitur, est aliquid minus in-
clusum in illo maiori, ad quod
constat eum esse obligatum.
Nàm, quemcumque determi-
natum manumittere sit obliga-
tus; utique hæc obligatio inclu-
dit hanc aliam obligationem
minorem manumittendi, vel
illum, vel aliud. Et ita si coga-
tur à iudice ad eligendum, pa-
tet eum non cogi ad aliquid,
ad quod non teneatur ex lege
de defuncti.

73 Circa propriam personā
nemo ita potest errare, ut faciat
de se cognitionem applicabi-
lem alteri: etenim nemo dubi-
tat, an quando cōcipit se, con-
cipiat aliud à se, vel concipiatur
aliquid tantum commune plu-
ribus,

ribus: & fuit necessarium ita institui. Nam in rebus, quæ distinguuntur à nobis nihil afficimur erga merā indiuiduationē, sed tantū erga prædicata specifica (latè hīc accepto speciei nomine , prout significat quamcūq. dissimilitudinē etiā paruam) vel substantialia , vel accidentalia . Quòd circa nihil obfuit non posse nos interno-scere obiecta planè simillima . At nostrum indiuiduum in ordine ad nostras affectiones sū-moperè differt ab omnibus alijs indiuiduis quantumuis simillimi-
mis . Quòd circa fuit necesse , vt nemo ex similitudine posset cō-fundere se cum alijs ; adeòque , vt quisque haberet cognitionē intuituam determinatam sui , quæ exprimitur per hoc verbū

Ego :

ego: licet hanc cognitionem intuituam non possimus habere nisi excitati per species acceptas à phantasiā, & nisi formando aliquod idolum nostrae substantiæ: in quo sensu explicari potest S. Thom. docens primā parte, quæst. 87. art. 3. intellectum humanum non cognoscere seipsū nisi per species acceptas à rebus materialibus: & ideò rejicimus illam cognitionem animæ absconditam, & perpetuam, quam aliqui philosophi commenti sunt.

74 Hæc de cognitione, quam unus contrahens habet de seipso. Quantum verò ad alium contrahentem, non dicimur errare circa personam, tunc solum, quādo verè illam personam non concipiamus sub aliquo

quo prædicato, quod illi soli cō-
ueniat; id enim ferè nunquam
contingit; nam quoties aliquē
alloquimur, vel alio modo in-
dicamus, toties concipimus eū
vt obiectum alicuius sensationis
nostræ, vel, vt affectum aliquo
alio prædicato, quod reipsà
non conuenit nisi illi, quamuis
putemus cum eo prædicato cō-
uenire alia prædicata, quæ verè
non conueniunt. Ex aliâ parte
non toties dicimur errare circa
personam, quoties concipimus
in illâ prædicatum aliquod,
quod si sciremus ei non inesse,
non contraheremus: hoc enim
sæpè non pertinet ad errorem
personæ, sed qualitatis, neque
semper reddit contractum irri-
tum; alioquin si mercator ven-
dat aliquid amico existimato,

E 2 non

non venditurus si sciret esse maleuolum, venditio esset nulla; quod nemo dicet; si enim hoc esset, innumeri contractus, & concessiones nutarent cum magna perturbatione reip.

75 Ut igitur regulam in hac re statuamus; aduertendū est, quod, quia nō possumus immediate intueri individuationem rerum, ideo individuum in ordine ad cognitionem nostram definitur à Porphirio, quod habet proprietates, quarum aggregatum in nullo alio fieri. Tunc ergo errare dicimur circa personam, quando erramus circa aliquid ex illis prædicatis, per quæ primò formamus conceptum vnius individui, ut distinguamus illud à coeteris. Et quoniam in ordine ad varia-

ge-

genera operationū, alia, & alia sunt prædicata magis considerabilia, & primò constituentia conceptum personæ; ideo error in eodem prædicato faciet errorem personæ respectu vnius contractus, & non respectu alterius.

76 Ex.g. si de factò putē illū hominem, quem video esse filium alicuius Principis, & vēdam illi frumentum, non dicor errare in personā, & contractus est validus: nam in ordine ad talem venditionem satis persona individuatur per illa prædicata physica, quæ experior in ipsa hic, & nunc. Cœtera enim non solent esse magni momenti in ordine ad eiusmodi contractum, in quo vendantur res mobiles statim accepto pretio.

E 3 At

At idem error in contractu matrimonij esset error in personā. Nā respectu matrimonij, quod continet indissolubilem coniunctionem vitæ, & fortunæ, solet præcipue individuari persona in ordine ad parentes, & cognationes, nisi illa ita familiariter innotescat, vt per alia prædicta fuerit formatus conceptus distinguens illam ab omnibus alijs. Tunc enim etiam si constaret non fuisse genitam ab eo, à quo putabatur, matrimonium teneret.

77 Ex his colligitur solutio illius quæstionis; nūm sit de iure naturæ, an tantum de iure positivo, quòd error in personā reddat irritum matrimonium? Certum est enim, si error sit talis, vt non distinguatur vna persona

sona ab alijs omnibus per aliquod prædicatum illi soli conueniens; neque matrimonium, neque alium contractum valere de iure naturæ. Item certum est, si contrahens matrimonium ita dirigat intentionem in personam presentem, ut velit cum illâ contrahere quæcumq; sit; matrimonium tenere, non obstante quocumque alio errore: Id ergo pendet ab implicitâ voluntate contrahentis vel matrimonium, vel alios cōtractus, quæ voluntas sit, vel nō sit restricta ad personam affectam eiusmodi qualitatibus, quas in eâ concipit.

78 Potest quidem lex positiva reddere nullum contractū, ortum ex errore circa tale prædicatum, ad quod voluntas cō-

E 4 tra-

104 *Liber Primus*,
trahentium non sit restricta, nō
tamen potest facere, ut contra-
Etus valeat, quando erratum
est in eiusmodi prædicatis. Nā
lex positua non potest ponere
rem sine suā essentiā, de essen-
tiā verò contractus est conser-
sus : quando vero lex irritat
contractum, qui esset validus
de iure naturę nō mutat essen-
tiā rerum, sed ponit illam cō-
ditionem, cuius negatio requi-
ritur de iure naturae ad validi-
tatem contractus, hoc est, po-
nit resistentiam legitimę aucto-
ritatis.

79 Causaliter tamen, & re-
motè potest lex positua facere,
ut aliquis error, qui alioquin
esset contra substantiam con-
tractus, reipsa non sit. Nam
hòc ipso, quod lex positua sta-
tuit

De Act. hum. Cap. VI. 105

tuit non irritandum esse con-
tractum ex errore in hoc, vel in
illo prædicato, homines conscij
talis legis non restringunt con-
sensum ad illud prædicatum,
nisi exprimendo se ita restrin-
gere, non obstante eiusmodi le-
ge. Sciunt enim restrictionem
illam, nisi ita expressam, fore
inutilem. Item alij nescientes
explicitè legem, communiter
volunt proferre verba in eo sen-
su, quēea habent à lege, quicūq-
sit: sciunt enim pariter omnem
aliam intentionem inutilem
fore. Ideò hoc ipso quod lex
statuat præsumendum esse, vt
intentio contrahentium non
sit restricta ad illud certum præ-
dicatum, efficit vt reipsa non
restringatur ad illud contrahē-
tium intentio. Et hoc modo

E s benè

benè explicatur quomodo in
Cap. fin. de Condit. appositis, sta-
tui potuerit, conditiones matri-
monio appositas impossibiles,
aut turpes, nisi sint contra sub-
stantiam matrimonij, esse reij.
ciendas valido manente con-
tractu. Notitia enim huiusmodi
legis efficit, vt consensus con-
trahentium in appositione cō-
ditionis censeatur habere hanc
exceptionem; nisi hæc conditio
sit impossibilis physicè, aut turpis,
hoc est impossibilis moraliter.

80 Vtile autem fuit cōstitui
ciusmodi leges presumētes hāc,
vel illam intentionem taliter
contrahentium, quia cum ho-
minum ingenia summè varia-
sint, frequentissima etiam esset
ambiguitas alioquin in inter-
pretatione voluntatum. Cœ-
te-

De Act. hum. Cap. VI. 107

terum non obstantibus huius-
modi legibus, si omnino con-
stet voluntatem contrahentiū
reipsa fuisse restrictam ad ali-
quod prædicatum, in quo fue-
rit erratum, contractus habetur
nullus. Sicut etiam præsump-
tio, quæ ex lege resultat, non
habet locum in iis contra-
hentibus, quos con-
stat legem igno-
rasse, sed
tan-
tum in iis locum habet
ea præsumptio, quæ
erat ante
legem.

E 6 CA-

CAPVT VII.

*De ignorantia antecedente, con-
sequente, & concomitante,
ac de prioritate natu-
rae, & de distin-
ctione signo-
rum.*

81

Lequimur de ignorantia, quatenus complectitur etiam errorem, qui, *Ignorantia dispositionis*, vocatur ab Aristotele. Ignorantia igitur potest, vel esse causa actus, & vocatur *antecedens*, redditque actum in uoluntarium circa prædicatum ignoratum; vel potest impertinenter se habere ad actum, ita ut æquè actus sine illâ fuisset gestus, & vocatur *comitans*, vel

po-

poteſt eſſe effectus voluntatis
de faciendo tali actu, & voca-
tur *conſequens*, quæ duæ poſte-
riores ignoratiæ dicuntur cau-
ſare non voluntarium. Ultima-
cauſat etiam inuoluntarium, ſe-
cundum quid, ut dicetur infe-
rius. Omnes iſte ignorantie de-
bent physicè præcedere iſpum
actum, ut potè qui eſt aliquo
modo posterior ad negationem
omnium impedimentorum,
quæ potuiffent illum retardare,
cuiusmodi fuiffent cognitiones
exclusæ per ſupradictas igno-
rantias. Sed hoc eſt diſcri-
men inter illas ignorantias, quòd ea,
quæ vocatur *antecedens*, non eſt
effectus ullius voluntatis cul-
pabilis tendentis in actum, &
coniungitur cū tali diſpositione
operatiſ, ut operās, ſi poſtea illā
igno-

ignorantiam expulerit, sit doloritus de actu, & de ipsa ignorantia. Ea verò, quæ vocatur *comitans*, conuenit cum priore in primo prædicato, non autem in secundo. Denique ea, quæ vocatur *consequens*, differt à primà in utroque prædicato.

82 Sic ille, qui iacit sagittam in Patrem putans esse feram, ubi postea Patrem agnouerit se occisum, dolet & de iactu sagittæ, & de ignorantia, quæ nullo modo fuit ei voluntaria: at si cum simili ignorantia interfecit hostem, non dicitur quidem voluntariè interfecisse, quia nihil volitum, quin præcognitum; sed neque dicitur egisse in voluntariè, quia non egit contra aliquam voluntatem, quam haberet non interficiendi illum; ideo-

ideoque non dolet. Dolor enim subsequens est signum inuoluntarij antecedentis, hoc verò effatum traditum ab Aristotele verissimum est, nisi mutentur circumstantiæ, quæ faciant placere id, quod antea displicebat. Sicuti mutantur in latrone, ex.g., qui punitur ex commissis sceleribus, adeoque de illis dolet. latro enim in illis circumstantijs, in quibus nunc dolet, crimina illa non commisisset, nec voluisset.

83 Neque valet contra prædictum effatum, quod quis non doleat se comedisse carnes die Veneris ignoranter, quamuis inuoluntariè comederit, ut potè dependenter ab ignorantia antecedenti: nam reipsà non comedit immediate dependenter
ab

ab ignorantia, sed dependenter
ab hac verà cognitione, come-
stio carnium est bona physice, &
nullam in eamoralem malitiam
video, quare licitum, & bonum
mibi est comedere illas. Hæc
quidē cognitionis habet pro causa
obiectionem ipsam ignorantiam,
dum dicit: nullam malitiam,
moralem video. Cœterum actus
ipse non pependit immediate
ab ignorantia, sed ab illa veris-
simā cognitione. Quocirca
non est mirum si nullus sequa-
tur dolor: quoniam actio illa
in metaphysico rigore fuit vo-
luntaria. Non enim ille homo
habebat voluntatem, & affectū
non comedendi carnes quo-
modocumque, sed non come-
dendi carnes cum cognitione
prohibitionis; ex qua solā co-
gni.

De Act. hum. Cap. VII. 113
gnitione comestio reddebatur
mala: sed comedit sine hac co-
gnitione, ergo comedit quidem
non voluntariè, quia non co-
gnouit, sed non comedit inuo-
luntariè, quia non fecit aliquid
contrarium propriæ voluntati.

84 Nunquam datur pecca-
tum ex ignorantia quin detur,
aliquod peccatum ex malitia.
Nam hoc ipso, quod ignoran-
tia est culpabilis, committitur
peccatum ex malitia circa ne-
glectum sciètiæ, ad quam pro-
curandam operans videt se te-
neri. Illa ergo ignorantia ma-
litiosè volita denominat dein-
dè culpabilem operationem
ex natura suà illicitam, & cum
tal ignorantia peractam. Ignor-
antia cōsequens dicitur à S. Th.
causare inuoluntarium secundū
quid

quid, non simpliciter : nam sim-
pliciter illa actio voluntariè fit,
quandoquidem voluntariè ne-
gliguntur impedimenta illius,
hoc est diligentiae ad inquiren-
dam veritatem . Est tamen in-
uoluntaria secundū quid , qua-
tenus repugnat cuidam volun-
tati generali , faciendi illam a-
ctionem in talibus circumstan-
tijs, quæ si patuissent, actio illa
non esset facta .

85 Id tamen intelligitur no-
tām physicè, quām moraliter:
physicè enim (si ignorantia non
fuit affectata) ipsa actio, & igno-
rantia fuerunt simpliciter inu-
luntariæ. Nam physicè, id quod
fuit volitum non fuit ignoran-
tia ipsa , sed carentia laboriosè
inquisitionis : adeòque post a-
ctionem displicet , tūm actio ,

tum

tùm ignorantia: quæ displicen-
tia subsequens est signum inuo-
luntarij antecedentis ex Aristotele.
At quando illa omissio
diligentiè fuit culpabilis, dicitur
actio esse voluntaria simplici-
ter; quoniam imputatur agen-
ti, tanquam voluntaria: si autē
ea ignorantia fuit inculpabilis,
eò quòd agens non teneretur
ad diligentiores inquisitionē;
tunc actio illa dicitur simplici-
ter inuoluntaria non solum
physicè, sed moraliter.

86 Aliquæ cognitiones præ-
cedunt naturā volitionem in
eodem instanti exercitam.
Aliæ subsequuntur. Prioræ
sunt illæ, à quibus mediatè, vel
immediatè dirigitur operans in
deliberando. Postiores verò
sunt, quæ vel imperantur à vo-
li-

litione præcedenti , vel supra illam reflectunt, vel dantur hic, & nunc à Deo in præmium illius , vel alio modo ab illâ dependent . His positis , difficultas grauis est per quodnâm prædicatū habeat volitio , A, vi sit potius , quàm non sit posterior naturâ respectu cognitio- nis , B.

87 Id enim prædicatum nō benè explicatur per aliquam actionem dependentem ab ip- sa cognitione , quæ actio sit cau- sa formalis huius prioritatis . Certum est enim non omnem prioritatem naturæ sitam esse in actione ; tum quia duratio & vbiatio præterita determi- nant tanquam aliquid prius naturâ ad durationem , vel vbi- cationem sequentem . Et ta- men

men non agit, quippe quæ preterita est. Tum quia in communi sententiâ datur negationes distinctæ ab omni ente posse 10, quæ pariter sunt conditiones antecedentes naturâ ad multos effectus, & tamen non habent vim actiuam. Tum denique, quia diuina decreta præcedunt naturâ effectus creatos, neq. idcirco ad illos per actionem propriam concurrunt, alioquin multa sequentur incommoda in materiâ de gratiâ. Hoc vniuersim posito de prioritate naturæ, non videtur ea specialis prioritas, quam habet cognitio respectu volitionis posse refudi in actione. Tū quia eadem est difficultas de cognitione, ac de ignorantia, quæ pariter aliquando est, aliquando non

non est prior naturà ad opera-
tionem ; & tamen non habet
hanc prioritatem per actionem
à se manantem, quippè quæ cu-
sit negatio , non concurrit in
communi sententiâ ad ullam
actionem : tūm quia multæ co-
gnitiones ita sunt priores natu-
rà, vt non tam iuuent, quâm re-
trahant à volitione . Id autem
quod retrahit, non influit pe-
actionem in id, à quo retrahit.

88 Neque eiusmodi pri-
tas sufficiēter explicatur quod
nos ex eò, quod Deus ex præ-
visione cognitionis, B, existen-
tis moueat ad præbendum
concursum executium in vo-
litionem, A; primò, quia nobis
non patet quid mouerit, vel no-
mouerit Deum ad præbendum
concursum, & tamen debet pa-

non

tere

tere prioritas illa, ut sciamus nū
egerimus culpabiliter, operan-
do dependenter à cognitione
de malitiā obiecti ; secundò ,
quia redit dubitatio in ipsis co-
gnitionibus diuinis, quidnām-
sit id, per quod aliqua cognitio
Dei est prior quam aliqua vo-
litio eiusdem ; tertio , quia re-
maneret indagandum, quid sic
id, per quod habet cognitione, A,
ut possit mouere Deum suā
existentiā hīc, & nunc ad volen-
dum concurrere in talem voli-
tionem creatam , & non potius
hæc volitio creata innotescat
Deo independenter à tali co-
gnitione creatà, & moueat Deū
ad effectionem eiusmodi co-
gnitionis.

89 Ut ergò aliquid super hac
re statuamus, dicimus primò ;
esse

esse aliquos effectus qui determinantur à volitione non coexistente, sed præexistente; & inter hos enumeramus vbiocationem, quām putamus antecedere omnes effectus voluntarios, qui fiunt à re vbiidata in aliquo instanti. Alioquin sequerentur multa incōmoda, ut ex.g. finge, quod Angelus Michael decerneret velle nunc quiescere, si videat Gabrielem quiescentē; & velle moueri, si videat eum de le mouentem: At Gabriel huius rei nescius decernat velle moueri, si videat nunc Michaelum quiescentem, velle quiescere, si videat illum se mouentem. hoc inquam casu possibili posito, sequeretur, vel verificari contradictionia, si utriusque voluntas impleatur, vel, si alterius non impleatur, sequitur, aliquā non

non facere id quod vult , & po-
test.

90 Ratio autem à priori , &
vniuersalis huius rei est, quoniā
volitio nō potest pro eo instan-
ti, in quo existit, esse prior natu-
rà ad ullum effectum, à quo im-
mediate, vel mediate possit pro
eodem instanti pēdere cognitio
repræsentans aliquam malitiā
in ipsà volitione . Omnis enim
cognitio malitiæ, quæ cognitio
sit in eodem instanti cum vo-
litione, est prior naturà ad eam
volitionem ; ita vt ante volitio-
nem sit necessarium hoc iu-
diciū eidens *in hoc obiecto*
pro hoc instanti tēporis non cogno-
scō aliam malitiam , quam
istam. Alioquin si pro eodem
temporis instanti in posteriori
naturà superueniret cognitio a-

F licu,

licuius malitiæ, sequeretur alterum ex his absurdis: scilicet, vel quòd voluntas posset reuocare in eodem instanti suam volitionem, & idem velle, ac nolle; vel quòd cognosceret malum in obiecto, & tamen nō posset fugere ab eo malo, sed necessario amaret, id quod hīc, & nunc appareret ei noxium.

91 Neque primum absurdū vitatur ex diuersitate signorum naturæ, quibus dicantur correspondere illæ volitiones oppositæ; hæc enim diuersitas signorū sufficit, ut coexistant ea, quæ habent oppositionē depēdētię, non autē quæ habēt oppositionē cōtrarietatis, & cōtradictiōnis, quæ semper ad contrarietatē consequitur. Imò nō aliunde nobis innotescit diuersitas partium in tempore, quam ex eō quod

quòd certificemur de duobus
contradictorijs per vnicam co-
gnitionem , quæ cognitio de-
vno est memoratiua, & de alte-
ro est intuitiua , & hæc est co-
gnitio mutationis , vt benè do-
cuit Aristoteles; ea enim cogni-
tio nobis patefacit diuersas esse
partes temporis, quibus ea duo
contradictoria correspondent.

Et quò plures mutationes in
tempore numeramus, eò plures
partes in tempore agnoscimus
ita, vt hæc tandem sit quòd ad
nos prima mensura longitudi-
nis, vel breuitatis in tempore.

Si ergo possent contradictoria
verificari in eodem instanti pro
diuersis naturæ signis , nil pro-
hiberet dicere, non dari fluxum
temporis, sed in vnico instanti
pro diuersis signis naturæ cun-

Etas mutationes contingere.

92 Cum ergò res ita sit; non potuit motus localis dependere à voluntate præsenti, quoniam per motum localem agens spirituale, cuiusmodi est voluntas, operatur omnes effectus exteriores, quorum multi habent connexionem necessariā inter se pro eodem instanti; & statim, ac sunt, innotescunt, praesertim intellectui angelico, & possunt afferre illi aliquid inopinatum motuum malitiæ circa volitionem, quæ imperauit talem motum. Quocirca debuit natura sic res instituere, ut volitio non esset causa motus nisi futuri, adeòque non potentis excitare aliquam cognitionem nouam pro eò instanti, pro quo ipse motus imperatur,

de

93 Alij tamen sunt effectus,
qui pendēt à volitione præsentis,
& præsertim assensus circa obie-
ctū probabile; alioquin nō me-
reremur tunc, quando fide cre-
dimus; de quā re dicetur in ma-
teria de fide. Sed hīc, & similes
effectus non possunt pro eo in-
stanti excitare aliquam nouam
cognitionem de sui malitiā.

94 Cœterū, licet omnis
cognitio malitiæ coexistens vo-
litioni præcedat naturā volitio-
nem; non tamen hoc habet
omnis cognitio bonitatis. Nam
ipsa experientia obiecti boni
subsequens volitionem, efficit
cognitionem bonitatis clario-
rem. Et certè Christus in po-
steriori naturā ad suas oratio-
nes videbat in Verbo voluntā-

tem diuinam executiuam de-
codem obiecto, atque adeò ha-
bebat nouam cognitionem de
bonitate illius obiecti.

95 Iam reliquum est expli-
care tria. Primum est, in quo-
nam sita sit vniuersim hæc na-
turæ prioritas, Alterum, est per
quid pateat nobis aliquam co-
gnitionem fuisse priorem vol-
tione aliqua sibi coexistente.
Tertium denique, per quid ha-
beat vnum obiectum, vt exigat
esse prius naturà quam aliud,
atque adeò determinare aliud
ad existendum. Circa primum
dicimus, prioritatem naturæ in
eo sitam esse, vt causa efficiens
completa vnius effectus, qui di-
citur posterior, includat cogni-
tionem de existentiâ alterius
effectus, qui dicitur prior. Om-
nis

nis enim effectus ideò accipit
esse, quia alicui placet, & sic de-
pendet ab aliqua causa operā-
te per intellectum, & voluntatē.
Quod si hęc causa velit eius-
modi effectum per volitionem,
quę exprimat, ut cognitam exi-
stētiā alterius rei siuē impel-
lentis, siuē retrahentis ab eius-
modi volitione, per hoc ipsum
ille effectus dicitur posterior na-
turā respectu talis existentiæ.
Et hinc est omnem volitionem
debere exprimere singula mo-
tiua, quae pro vtrāque parte
præcesserunt. Si quidem hoc
quod est, motiua illa præcessi-
se respectu talis volitionis re-
ipsa nihil est aliud, quam
eam volitionem esse intrinse-
cè talem, quae exprimat ta-
lia motiua ut cognita, & sit

F 4 quasi

quasi sententia lata à iudice,
qui enumeret omnia actu à se
visa in toto processu.

96 Hinc elicitur vniuersalis
natura volitionis, quæ est, ex
primere quidquid à cognitio-
ne præcedenti representatur,
vel approbando motuum ali-
quod per modum tendendi,
qui declaratur per hanc vocem
quia, vel repudiando illud mo-
tuum per modum tendendi
expressum per hanc vocem
non quia, vel superando aliquod
motuum oppositum per modū
tendendi significatum hac vo-
ce *quamuis*. Et hinc verò solui-
tur secunda quæstio, scilicet, per
quidnam nobis pateat volitio-
nem fuisse posteriorem naturā
respectu talis certæ cognitionis.
Id enim constat nobis per illum

mo-

De Act. hum. Cap. VII. 129
modum tendendi intrinsecum,
per quem volitio exprimit ea
prædicata, quæ à tali cognitio-
ne repræsentantur.

97 Denique facilis etiam est
solutio terriæ quæstionis propo-
fitæ: Dicimus enim, aliqua esse
obiecta, quæ suèpte naturà sunt
indifferentia, vt A, sit priùs na-
turà, quàm B, vel è contrario;
sicuti, v.g. creatio Michaëlis, &
creatio Raphaëlis: alia verò esse
obiecta, quorum vnum petit
producì posterius naturà ad a-
liud, cuiusmodi sunt passiones,
quæ producuntur in materiâ;
exigunt enim, vt Deus præui-
deat existentiam illius formæ,
quæ est in materiâ, & quæ petit
has vel illas passiones. Cœte-
rū prioritas reipsà ponitur à
parte rei dum Deus ita se gerit,

F S Vt

130 *Liber Primus.*

ut cuncta possibilia cognoscendo per scientiam simplicis intelligentiae, decernat, ex. g. ego nolo producere Michaëlem per decretum non exprimens, ut visam existentiam; vel negationem Raphaëlis: & per hanc volitione determinatur Michaël, ut debeat esse posterior natura respectu Raphaëlis cum potuisset esse prior, vel concomitans, si Deus non eliciisset illud decretum: quod porrò decretum aliquando est merè arbitrium Deo, aliquando fit secundum exigentiam naturæ, vt diximus.

CA-

CAPUT VIII.

Colliguntur multa de ordine si-
gnorum naturæ, & diuino-
rum decretorum, nec-
nan de repugnan-
tiâ mutuaæ prio-
ritatis.

28 **E**X his colligitur pri-
mò, quid sit esse in
hoc, vel in illo signo naturæ: est
enim, quod talis existentia, vel
negatio sit visa à tali Dei cogni-
tione. Quòd circa illud est in prio-
ri signo, quod est visum ab eà
cognitione Dei, quæ dirigit Deū
ad decernendum super aliâ re,
quæ res ideo dicitur ponî in si-
gno posteriori.

29 Colligitur secundò, non
F 6 posse

posse duo obiecta existere in signis planè disparatis, sed vel in signo concomitanti, vel cum ordine prioris, & posterioris. Si enim Deus deliberat de creanda musca, ex. g. debet ad hoc ut operetur maximè volūtariè, & prouidè, consulere omnem scientiam, quam habet indepentem à creatione musæ. Primo, quia spectat, ad ratione sapientissimi artificis nihil addere, vel demere toti opificio, quin consideret illud totum, & singulas eius partes, ad hoc, ut videat, quam consonantia sit habiturū illud additamentum, vel decrementum cum reliquo opere; Deus verò est sapientissimus artifex totius vniuersitatis, adeoque non potest in ea quidquam agere, nisi respiciens fin.

singulas eius partes. Secundò, quisi decreta Dei essent dispara-
rata, posset contingere, ut in
posteriori signo displiceret Deo
coniuncta ea, quæ placuerunt
diuisa. Propter quam rationem
putamus nullam voluntatem,
ne creatā quidem posse habere
volitiones disparatas in eodem
instanti, nullumque intellectū
iudicia disparata. Sed quoniā
creatæ voluntates nō sunt cau-
sæ nisi particularium effectuū;
ideò hæc proprietas, quam in
omni voluntate vniuersim a-
gnoscimus, in sola diuinā volū-
tate efficit, vt nullus effectus
possit esse disparatus respectu
cuiuscumqne alterius effectus,
sed in cunctis detur pulcherri-
mus ordo, qui quò magis acce-
dit ad primam causam, eò ma-
gis

gis reducatur ad vnitatem.
100 Colligitur secundò, neq; Pa-
trem æternum esse priorem na-
turà, quàm filium, neque actio-
nem, quam terminum: quoniam
in nullo signo intelligitur vnu
ex his, vt mouens voluntatem
ad ponendam existentiam al-
terius.

101 Colligitur tertio, repu-
gnare mutuam prioritatem ve-
ram, & propriam inter duos ef-
fectus existentes. Si enim Deus
vult, ex.g.materiam, quia videt
formam existere, nō potest vel-
le materiam, vt medium utile
ad existentiam formæ. Impli-
cat enīm ponere media in or-
dine ad finem, cuius existentia
supponat illa volitio, quæ ap-
plicet media. At quando Deus
non potest velle materiam, vt

vti-

vtilem ad existentiam formæ ,
est impossibile quòd materia
hic , & nunc sit vtilis ad illam .
Aliòquin materia faceret ali-
quod bonum , quod non esset
intentum , nec potuisset intendi
à diuinà prouidenrià , adeòque
ratione illius boni Deus non
esset laudabilis .

102 Quòd si dicas Deum vni-
co decreto velle , vt materia sit
vtilis ad formam , & forma ad
materiam , contra est primò ,
quia non est assignabile quid
sit hæc vtilitas volita à Deo in
illis rebus , quæ non concurrunt
per actionem , sed iuuant per
modum conditionis . Condi-
tiones scilicet nō aliter iuuant ,
quam mouendo authorem na-
turæ , hoc est ipsum Deum , ad
productionem alterius rei : qua-
re

136 *Liber Primus.*

re in his rebus hæc vtilitas non
potest esse aliquid volitum à de-
creto diuino executio produ-
cente utramque rem , sed iden-
tificatur cum peculiari modo
rendendi quem habet ipsum
diuinum decretum executiu-
volens unum, quia videt aliud.
Habemus ergo, inter conditi-
ones nondari mutuam priorita-
tem.

103 At verò si sermo sit de
causis concurrentibus per in-
fluxum physicum, adhuc con-
tra est , quoniam Deus non po-
test decernere per decretum
executuum aliquid, nisi videat
iam parata omnia immediate
necessaria ad illud ponendum.
Per hoc enim differt decretum
executuum à decreto per mo-
dum intentionis , ut hoc ponat
me-

media in ordine ad effectum,,
illud verò supponat omnia iam
posita præter ipsum effectum.
Sed ad influxum, ex.g. materiæ
in formam prærequiritur tan-
quam medium necessarium,
existentia materiæ; ergò non
potest Deus velle executiū in-
fluxum materiæ in formam,
nisi per volitionem, quæ suppo-
nat iam visam existentiam ma-
teriæ: ac proinde non potest ta-
lis volitio simul etiam velle
influxum formæ in materiam.

104 Accedit, spectare ad do-
minium Dei, vt posita causà
proximà petente concursum
ad effectum exaudiat, vel non
exaudiat huiusmodi petitionē
per aliquod decretum ad eius-
modi petitionem subsequens.
Omnis enim petitio petit ali-
quem

quem actum voluntatis. Ex qua ratione probarunt scholasticī contra Durandum necessitatem diuini cōcursus immediati ad omnes effectus. Sed causa non petit concursum nisi, ut visa existens; ergo non potest Deus executiū decernere concursum, ex.g. materia in formam ad petitionem materiæ, nisi supponendo, iam visam materiam, ut existentem.

105 Secūdò hæc eadē mutua causalitas excluditur ex hoc principio per se noto: *non potest ulla causa producere aliquem effectum, nisi per se, & sine suo effectu sit sufficiens ad aliquid producendum.* Nām existentia effectus debet adæquatè præexistere in virtute causæ, adeò que debet virtus causæ, prout

di-

distinguitur ab omni suo effectu
esse adæquatè potens, & secun-
da vel in ordine ad totum esse-
tum, vel in ordine ad aliquam
partem illius, cum quà deinde
producat alias partes. Cœte-
rùm non potest intelligi causa,
quæ prout separata à toto suo
effectu, non habeat virtutem
adæquatam ad aliquid produ-
cendum. Ex hoc principio euer-
titur mutua causalitas, quæro
enim, an Deus cum decretis,
quæ habet hic, & nunc, sit adæ-
quata causa vel totius compo-
siti, vel alicuius partis existentis
in composite: Si affirmes; ergò
vel ad totum compositum, vel
ad illam partem non concurrit
alia causa, ac proinde non da-
tur mutua causalitas. Si neges;
ergò Deus cum decretis, quæ
ha-

habet hīc, & nunc, nihil causat
in composito, quia cum istis
decretis non potest causare
materiam sine cōcursu forma,
neque formam sine concursu
materiæ, & sic nihil poterit effi-
cere sine concursu sui effectus.
Quod argumentum si attente
consideretur probat mundum
non potuisse esse ab æternode-
pendenter à Deo per infinitam
seriem generationum penden-
tium ordinatim à causis creatis.
Si enim mundus per hanc or-
dinatam seriem productus fuisset
à Deo, vtique solus Deus
cum decretis quæ tunc ha-
buisset, non fuisset causa ad
quata vlliū indiuidui contenti
in ea infinita serie effectuū, ac
proinde sequeretur prædictum
absurdum, quod scilicet aliqua

cau-

De Act. hum. Cap. VIII. 141
causa hic & nunc, nihil effice-
ret, aut posset efficere sine ad-
iumento sui effectus.

106 Argumenta, quæ fiunt
pro mutua prioritate in effecti-
bus naturalibus facillimè soluū-
tur dicendo, illa duo quæcum-
que sint, quæ afferuntur tan-
quam mutuò priora, esse effe-
ctus simultaneos alicuius ter-
tiæ causæ determinantis exi-
stentiam utriusque, ut alij benè
explicarunt. Grauior difficul-
tas fieri potest de effectibus su-
pernaturalibus. Ex.g. Ecclesia
orat pro aliquo defuncto ne
pœnas inferni sustineat, sed gau-
dia æterna possideat, ne absorbeat
eum Tartarus, ne cadat in obscu-
rum; quæ verba cum alijs con-
iunctis non possunt intelligi de
liberatione à solis pœnis Pur-

ga-

142 *Liber Primus.*

gatorij, sed de vitatione pœnaturum Inferni, vt alij animaduerterunt: & tamen illa oratio fit dependenter à notitiâ mortis, & mors, si fuit in statu gratiæ, fuit dependenter ab illo statu, ut potè, beneficium Dei collatum ex peculiari benevolentia in ordine ad salutem; Ac proinde de primo ad ultimum gratiæ tempore mortis fuit prior naturâ respectu mortis; & hæc respectu orationis; ergò si vicissim oratio est prior naturâ respectu gratiæ tempore mortis, datur mutua prioritas.

107 Item in Apocal. & in Prophetis prædicti sunt præcipui euentus Ecclesiæ Catholice, & tamen nos dependenter à fide totius scripture; atq; adeo dependenter à prædictionibus ha-

h̄orum euentū oramus in hoc,
vel in illo casu profelici succes-
su alicuius belli, vel Concilij, &c.
ergò, vel illę orationes sunt inu-
tiles, vel datur mutua prioritas.
Rursus pater sciens ægrotatio-
nem filij absentis, & accipiens
litteras ab uxore; antequā illas
aperiat, orat Deum, ut eiusmo-
di litteræ renuncient sanitatem
filij; quas orationes, aliasque
similes damnare tanquam inu-
tiles est contra piū sensum
ferè omnium fidelium. Et ra-
men istae orationes pendent ab
existentiā litterarum, & hæc
pependit à totā notitiā, quam
uxor de facto habuit, atque
adeò pependit ab ipsā existen-
tiā sanitatis; ergò si non datur
mutua prioritas, non potuerunt
illae orationes conducere ad sa-
nitatem.

Hæc,

108 Hæc , & similia argumenta soluuntur , si dicamur dari in Deo præter scientiam simplicis intelligentiæ varias scientias visionis , alias magis alias minus determinatas ; sed disiunctiuas . Deus ergò præuidens orationem faciendam ab Ecclesiâ in casu mortis præcisè acceptæ seu dependentis , seu nō dependentis à statu gratiæ , item orationes facienda à patre in casu acceptionis litterarum similiter præcisè acceptæ , seu dependentium , seu non dependentium à sanitate filij : mouetur non tanquam à meritò condigno , sed congruam misericordiam , ut decernat id , quod erit secundum vota orantium .

109 Quod verò spectat ad
præ-

predictiones scripturæ dicimus,
istas, quando sunt obscuræ, esse
capaces multorum sensuum,,
adèòque sàpè prolatas esse
cum decreto disiunctiuo verifi-
candi illas in aliquo ex sensibus
congruis. Nec tamen esse su-
peruacaneas , quia cum sensus
cōgrui sint pauci respectu om-
nium euentuum possibilium,in
quocumq. ex illis sensibus præ-
dictio verificetur, patet presciē-
tia prædicentis . Conducit igi-
tur oratio Ecclesiæ , vt illæ præ-
dictiones obscuræ verificantur
potiùs in vno ex sensibus con-
gruis, qui coniungatur cum fē-
licitate huius belli,ex.g.,quàm
in altero, qui includat infelici-
tatem eiusdem .

G C A.

CAPVT IX.

*An impedimentum sit causa illius
effectus, quem reddit difficultatem,
et an actus intellectus, et Volun-
tatis essentialiter
pendeant a
suis mo-
tiuis?*

110 **V** Idetur obstatre nostrae doctrina, per quam diximus volitionem exprimere non solum motuum impellentia, sed etiam retrahentia, quod si hoc esset, impedimentum, esset causa necessariò requisita ad id, ad quod est impedimentum; atque adeò non redderet effectum difficultē, sed po-

potius sine illo effectus esset impossibilis. Nam ex.g. malitia laboris reddit difficultorem hic, & nunc voluntate orandi: quā elicio, & tamē hæc volūtas orādi, quam habeo, per nos exprimit hoc impedimentū; dicit enim: *volo orare, quamvis oratio sit laboriosa;* ergò hæc voluntas pendet essentialiter à cognitione huius impedimenti, ita ut sine illo non posset esse: & per consequens oratio, quæ est effectus huius voluntatis est etiam de facto effectus mediatus talis impedimenti.

III Respondeo tamen id, quod deducitur, nō esse absurdū, aut nouū. Mitto quod in sententiā Aristotelis impedimentū, hoc est, resistentia, requiritur necessariò ad motum; sed nihil

G 2 com-

cōmunius, quām, quōd victoria sit talis effectus, qui non potest haberi sine obſtentia contrarij: & certe, etiam si nostra ſententia, non eſſet vniuersali- ter vera; nemo negabit poſſibili- lem eſſe hunc actum: *volo orare,*
quamuis oratio ſit laborioſa. de-
hoc autem actu poſſibili re-
deunt supradicta argumenta.

112 Dicimus ergo, illud vo-
cari impedimentum alicuius ef-
fectus, quod inclinat ad effectū
oppositū ſive id requiratur, ſive
non requiratur ad effectum il-
lum, cuius eſt impedimentum.
Et quoniam cognitio laboris in-
clinat ad omissionem orationis;
idle dicitur impedimentum
orationis. Quamuis enim ſine
illā cognitione non poſſet dari
hæc voluntas, quā de facto volo
ora-

orare, daretur tamen facilius
alia voluntas, quæ esset causa
eiusdem effectus. Quare faci-
litas, & probabilius daretur ipsa
oratio si non esset tale impedi-
mentum. Id vnum colligitur
ex hoc argumento, quod si in-
ueniri posset in natura corpo-
rum minima resistentia possi-
bilis, haec in sententiâ Aristote-
lis non esset impedimentum
motus: hic enim effectus non
fieret facilius sine illa, quam-
cum illa.

113 Præterea non est nece-
sse affirmare, quod impedimen-
tum sit causa eius volitionis, ad
quam est impedimentum, &
effectuum inde sequentium.
Probabilius enim videtur in
volitione distinguere substantiam
actus, quæ scilicet vult hoc, vel

illud obiectum, à dependentia
quam talis substantia habet nō
solùm ex motiuis retrahenti-
bus, sed etiam ex impellētibus;
quare motiuū illud retrahens
est quidem impedimentum re-
spectu substantiæ actus, qua
posset faciliūs ponī sine illo; sed
non est impedimentum respe-
ctu illius modi tendendi, qui
exprimitur per vocem *quamvis*,
ut dixi. Nām ille est quidam
effectus essentialiter difficilis,
hoc est talis, de cuius negatione
sit probabilitas in actu primo,
sed non est effectus, qui sine
illo motiuo retrahente possit
poni; adeòque per illud motiuū
non redditur difficilis, sed pos-
sibilis: eius verò difficultas es-
sentialis in hoc ipso est, quòd
essentialiter supponat tale mo-
tiuum.

Quòd

114 Quòd verò isti ordines
ad motiva impellētia, vel retrahentia
sint aliqui modi distin-
cti ab ipsa entitate volitionum
(& eodem modo philosophan-
dum est de cognitionibus) ha-
betur primò ex paritate aliorū
accidentium, in quibus agno-
scimus indifferentiam, vt pro-
ducantur ab hac, vel ab illa
causā, & cum victoriā huius, vel
illius difficultatis: Nàm com-
muni existimatione putamus
eundem esse calorē, qui priùs
producitur à sole, & qui deinde
conseruatur à solo Deo: neque
pariter censemus esse aliū, si
producatur cum maiori, vel cū
minori resistentiā subiecti. Se-
cundò, idem habetur, quia sic
planissimè explicamus quid sit
motiuum adæquatum, vel ina-

G 4 dæ-

dæquatum, impulsuum, vel finale, & coetera eiusmodi, quæ à Iuristis, & à Theologis moralibus passim usurpantur, & in contrariâ sententiâ vix possunt declarari nisi confugiendo ad futura libera cōditionata, quorum veritas soli Deo patet, & non potest constituere meritum aut demeritum, neque ullam obligationem.

115 In nostrâ verò sententiâ facillimè hæc intelliguntur. Motiuum enim adæquatū, & finale est illud, à quo actus dependet per talem ordinem, qui fuisset physicè sufficiens ad existentiam ipsius actus; motiuum inadæquatū dicitur quando talis ordo exigit essentialiter aliud complementum; motiuum impulsuum est illud, à quo a-

ctus

Etus pendet per talem ordinē,
qui supponat alium ordinem
sufficientem, & cōpletum. Nec
enim ita repugnant dūæ causæ
totales intentionales, sicut duæ
causæ totales physice: nām cau-
salitas physica est purum me-
dium institutum à naturā in
ordine ad effectum ; duplex
autem medium adæquatum
esset frustrā : at natura nihil
facit frustrā. Sed causalitas in-
tentionalis est expetibili's etiam
gratiā sui , & in ratione finis ,
meliūs enim est habere actum
pendentem ab uno motiuo ,
quām ab alio; & à multis , quā
ab uno .

116 Tertiò, per hoc ipsū sal-
uamus, quomodo petitio licita
numquam petat ne disiuncti-
uè quidem aliquod malum.

G 5 Ex.g.

Ex.g. qui petit à mercatore , vi
vendat sibi mercem, aliquando
est moraliter certus, quòd mer-
cator vendet illam voluntate
peccaminosà, ex.g. affectu au-
ritiæ , quòd circa illa petitio non
est restricta ad desiderandam,
& procurandam voluntatem
licitam, sed vult & erit conten-
ta vel per licitam , vel per illici-
tam . In nostrà quidem sen-
tentià, id facile explicatur ; vult
enim emptor directè, & procu-
rat substantiam volitionis ven-
dendi, quæ ex se est licita . Mo-
dum autem illum vendendi,
ex fine illico, in quo modo cō-
sistit malitia, nullà ratione vult,
aut procurat , sed tantùm præ-
uidet , & permittit . Item qui
petit pecunias fœnori vrgente
necessitate, reipsà procurat in-
mu-

De Act. hum. Cap. IX. 155

mutuatore voluntatem mutuā-
di pecuniam, quæ est licita: ad-
ditionem verò illius pacti illi-
citam, (quæ additio potest esse
modus distinctus à substantiâ
illius voluntatis,) nō procurat,
sed tantum est paratus accep-
tare, si non possit aliter obtine-
re illud licitum, quod procu-
rat.

C A P V T X.

*De inuoluntario simpliciter, vio-
lento, & coacto.*

117 **I**NUOLUNTARIUM sim-
pliciter est id, quod
fit contra voluntatem efficacē.
Ignorantia quamuis antecedēs
non potest causare, ut sit in-
uoluntarium simpliciter secun-

G 6 dum

dùm omnia prædicata , quæ
habet id, quod fit à nobis. Nam
actio illa licet sit inuoluntaria
secundùm prædicata, quæ igno-
rantur ; est tamen voluntaria
secundùm ea, quæ sciuntur , &
secundùm quæ est obiectum
voluntatis practicæ executiæ.
Quare ignorantia causat inuo-
luntarium simpliciter, non tamen
physicè, quæm moraliter, qua-
tenus illa actio secundùm præ-
dicata ignota, perinde non im-
putatur ignorantι , ac si non
esset facta à nobis: & in hoc sen-
su etiam actus nostræ volunta-
tis possunt esse inuoluntarij ,
quatenus imperamus nobis ,
nonnunquam aliquam volitio-
nem executiā nescientes dam-
nū, quod affert, & quod si scire-
mus, ea non imperaretur à no-
bis.

In-

118 Inuoluntarium tamen physicum simpliciter non cau-
satur nisi à vi externà . Ideò
nulla volitio potest esse inuolū-
taria ; est enim impossible ,
quòd nolentes velimus , vt ait
Ansel.in Dial.de lib.arb.& ideò
nemo potest simpliciter tristari
de suà volitione , quando eam
actu habet. Coactum est illud
iuoluntarium , quod fit à nobis ,
vel in nobis per virtutem alte-
rius . Ideò casus qui fit ex in-
nata vi ponderis contra propriā
voluntatem , non dicitur coa-
ctus . Violentum latius patet ,
& definitur ab Aristotele *cuius*
principium est extra nihil prorsus
eo conferente cui vis illata .

119 Hæc definitio excludit
conferre , non in genere causæ ,
sed in genere inclinationis aut
exi-

158 . . . Liber Primus .

exigentiae, quod constat ex co-
dem Aristotele 2. Eth. ad Eude-
mum, cap. 6. quando igitur, in-
quit, foris quippiam præter impe-
tum intrinsecum mouerit, sed a-
ueritue; vi id fieri asseueramus,
quando verò secus, non vi. Im-
petus verò intrinsecus, & incli-
natio est idem. Ex quibus etiam
verbis patet nō solum motum,
sed etiam negationem posse
dici violentā. Ideò nullus actus
vitalis potest esse violentus;
nam semper prouenit aliquo
modo ab exigentia intrinsecā.
Item lux non est violenta aëri,
quia licet aër nō habeat ius ad
ullam, habet tamen inclina-
tionē, ut ab eā perficiatur. Ideò
& gratia nō est violenta anima;
quia anima non habet positi-
uā inclinationem resistente in-

fig.

fusioni gratiæ. Negari tamen non potest hanc definitionem Aristotelicam violenti esse imperfectā, eò quòd Arist. non cognoverit posse dari bona quædam supra omnem inclinationem, & appetitum innatum rei accipientis illa bona, & idèo putauit esse contrarium inclinationi, adeòque violentum, quicquid sit ab extrinseco non concurrente positiuà inclinatione passi. Nos verò scientes possibilitatem donorum supernaturalium, ad hòc ut retineamus vt cumque definitionem Aristotelicam violenti debemus eam paulò latius explicare, ita vt ly, *non conferre* idem sonet, ac *positiuè repugnare*.

120 Congruè dici potest, à
Deo,

Deo, immediate nunquam in-
ferri violentiam quando agit,
vt causa particularis. Quando
enim agit vt causa vniuersalis
cum creaturis; tunc sinit, vt vna
creatura resistat alteri, nec im-
mutat earū inclinationes, qua-
re dum aqua ab igne calefit,
aqua nihil per inclinationem
confert ad eiusmodi calefactio-
nem. At quando Deus opera-
tur ex absolutā potestate, & vt
causa particularis; tunc crea-
turæ concurrunt per potentiam
obedientialem, per quam om-
nes inclinantur ad obsequendū
diuinæ voluntati. Idque sa-
pienter considerauit D. Thom.
præsertim, quæst. 6. de miracu-
lis, art. 1. ad 17. quia seilicet cau-
ſæ inferiores habent naturalem
ordinem, & habitudinem ad supe-
rio-

riores, & inde est, quod illa que
sunt in corporibus inferioribus ex
impressione cœlestium corporum
non sunt violenta, etiam se videā-
tur contraria naturalibus moti-
bus inferiorum corporum, ut pa-
tet influxu, & refluxu maris qui
sequitur motum lunæ, & multò
minùs est violentum quod à Deo
fit in istis inferioribus. Non
malè tamen phylosopharetur
si quis diceret omnes causas
necessarias nō cognoscitius, es-
se inclinatas ad faciendum, &
patiendum id, quod faciunt, vel
patiūt in illis circumstantijs,
in quibus id faciunt, vel patiun-
tur: non enim habent aliam in-
clinationem, quam potentiam
acceptam ab authore naturæ,
secundūm quam necessariò sē-
per operantur. Licet nos modò
per

per metaphoram, modò per si-
tionem loquamur de illis, ac si
haberent illas appetitiones eli-
citas, quas nos habemus, & ac
si essent capaces proprij boni,
illudque desiderarent, sicut fa-
ciunt agentia cognoscitiva.
Quo posito afferendum est
violentum dici id, quod, vel cō-
tra consuetum ordinem rerum
disponit illas ad interitum, vel
quod eas priuat aliquà pro-
prietate, quam haberent sibi re-
laxed, absque compensatio-
ne alterius qualitatis
utilioris ad ea-
rum finem,
aut perfe-
ctioris.

CA-

CAPVT XI.

*De libertate, quid sit, & an pro-
betur lumine naturæ illam
dari.*

121 **N**omen libertatis
varias habet ac-
ceptiones; aliquando enim si-
gnificat liberum ab obligatio-
ne: aliquando liberum à vi ex-
trinsecà, aliquando liberum à
quàlibet necessitate antecedé-
nte. In hoc vltimo sensu tanquā
magis recepto apud Scholasti-
cos de illà nūc loquimur. Cau-
sam ergo liberam intelligimus
causam actiua m voluntariè a-
gentem, quæ positis omnibus
requisitiis romaneat indifferens,
vt coniungatur cum vtràuis
par-

parte contradictionis. Diximus
causam agentē, ut excluderemus
purè passiuam; quia de con-
ceptu libertatis est determina-
re: de conceptu autem causa
passiuæ est determinari depen-
denter à virtute alterius. Quare
si nostra voluntas distinguitur
à substantiâ animæ, & in animâ
recipiuntur volitiones, licet tamen
voluntas, quam anima sint
æquè indifferentes in actu pri-
mo; voluntas tamen, & non
anima est immediatè, & for-
maliter libera, quoniam illa a-
git, hæc patitur. Quid verò sit
agere, quid *pati*, constat per ex-
perientiam: dum enim volumus,
aut dum moueri nitimur, expe-
rimur ipsam actionem nostrâ
nec dubitamus illos effectus es-
se à nobis: contrà verò dum pal-
limur, sentimus recipi in nobis
im-

impetum ab extrinseco illatū;
Et per ordinem ad has experien-
tias formamus conceptum *ac-*
tionis, & passionis.

122 Diximus etiam, *volun-*
taria, quia liberum a*it* species
voluntarij. Quòc circa etiam si
in actu primo tām voluntas,
quām habitus charitatis sit in-
differens ad operandum, vel nō
operandum; sola tamen volun-
tas dicitur libera, quoniam hēc
sola operatur voluntariè, & cō-
sultando. Ideò quāuis Demo-
critæi assorerent quemdam Ca-
sum indifferentem, & cidentem
absque necessitate atomos, ex
quibus mundum componebāt;
non tamen dicebant, illas ato-
mos esse liberas, quia illæ non
operabātur volūtariè. Putamus
verò implicare ullam causam
in

166 *Liber Primus.*

indifferentē in actu primo proximo, quæ non sit voluntas, vel non cōcurrat indiuisibiliter cō voluntate.

123 Huius rei duplēcē rationē afferimus; prima est quia causæ operantur tūm in bonum proprium, tūm in bonum agentium intellectualiū. Vtrique fini expedit, ut causa operentur necessariō, atque adeō vniiformiter: quia sic operatur sēper id, quod est optimū: & quantum spectat ad causas intellectuales, hoc modo melius fundatur inductio, ex quā nascuntur omnia axiomata, tūm practica, tūm speculatiua: Ergo illæ causæ, in quibus hæc bona nō compensantur ex bono dominij, & laudabilitatis quod assert libertas, non possunt nisi ne
ces-

cessariò operari.

124 Altera huius rei ratiò est, quoniam non potest existere aliquis effectus contingens, nisi quia alicui placet, & nisi de eo possit assignari aliqua ratio: sola autem causa voluntaria est illa, quæ habet placitum, & quæ potest assignare ratione nsuæ electionis. Patet ex dictis, intellectum neque esse potentiam ex se indifferentem in actu primo, & à se determinabilem ad vñ inter duo iudicia opposita, quoniā nō est potentia appetitiva, neque si esset ita indifferens, & à se determinabilis, eum fore liberum, ex eadem ratione.

125 Requisiuimus denique ad causam liberam, vt positis omnibus requisitis in actu primo, sit coniungibilis cum vtràuis

168 *Liber Primus.*

uis parte cōtradictionis. Si enim non est coniungibilis, nisi cum vñā, vtique non est libera ad aliam : nemo enim est liber ad id, quod est sibi impossibile ex aliquā suppositione antecedēti & indepēdenti ab eī us libertate

126 Constat lumine naturæ dari eiusmodi libertatem à parte rei . Constat enim, existerre aliquid, quod potuit non exstere ; ergo constat dari aliquā contingentiam : omnis autem contingentia debet determinari ab aliquā libertate , vt probavimus. Porrò tamē illud primitū assumptum non satis liquet ei vtilitate legum, suasionum, pœnarum præmiorum , nam eti spes cibi, & timor verberum est vtilis ad ciendas belluas, qua nullam habent libertatem . Si

CET

enim
cum
ad a
er ad
ile c
dēt
tate
na
emā
xiste
a exi
iquā
utem
inna
roba
rimi
et ei
pō
etii
n es
qua
Si
t
ēt enim lapis mouetur neces-
sariò , & tamen sunt vtiles im-
pulsus, vt moueatur, quia hoc
idem est ei necessarium scilicet
moueri secundùm potentiores
impulsus; ita belluis hoc idem
est necessarium, scilicet moueri
secundùm potentiores impul-
sus intentionales . Sic ergò phī-
losophari quis posset de agenti-
bus etiam intellectualibus .

127 Præcipuum igitur argu-
mentum probans contingentia
est inclinatio naturæ ad consul-
tationem . Si enim dominare-
tur fatalis necessitas, semper cō-
sultaremus de aliquà chimera .
Nam omne id , quod non erit ,
esset impossibile, atque adeò es-
set chimera . Item consultatio
esser inutilis; is enim qui consul-
taret àn debeat nunc ambula-

H re,

170 *Liber Primus.*

re, si reipsa non est ambulatū-
rūs, non haberet potentiam ad
ambulandum nunc magis, quā
ad producendam chimæram.

128 Secundò, constat lumi-
ne naturæ, maiori præmio esse
dignos eos, qui operantur lau-
dabiliter solo amore virtutis, &
sine ullâ spe, aut affectu præmij.
At si omnes operaremur neces-
sariò, non posset assignari fun-
damentum huius dignitatis: nō
quidem victoria difficultatis;
nam potius pars opposita erat
difficillima, hoc est impossibilis.
nec etiam hæc dignitas reuo-
cari posset in illiciū huius præ-
mij speratiꝝ, tanquam facturū
præponderantiam in animo o-
perantis: nam vt dixi, hoc est
tale præmium, quod rependitur
ipſi negationis spei, atque adeò
quod

quod est essentialiter insperabile.

129 Tertiò lumine naturæ constat dari infortunatos, & fortunatos. Nemo autem dicitur infortunatus eò quòd non sit Angelus, vel Deus; neque est infortunatus canis, eò quòd non sit homo. Et ex alià parte claudi, cæci, pauperes, dicuntur infortunati. Hoc autem discrimē nō est aliud, nisi quòd primi carent aliquo bono sibi impossibili; alij verò possibili. Datur ergo aliquid possibile, quod non est.

130 Quartò, docemur lumine naturæ, homines non differre specie inter se, ex.g. eum qui moritur in cunis, ab eo, qui moritur senex. Et tamen si omnia fato cœnirent, vtique illi habe-

H 2 rent

rent necessariò , & essentialiter
eam differentiam accidentiū,
quam de facto habent. Ergò dif-
ferent specie. Nam is, qui mori-
tur in cunis, esset essentialiter a-
nimāl irrationale. Denique ea,
quæ sunt necessaria , sunt opti-
ma, sunt enim summè meliora,
quàm suum oppositum, quippe
quod est chimæra , adeòque
caret omni bonitate : bonum
enim non potest esse chimæra:
atq. appetitus illorū bonorum,
quæ non erunt, esset in nobis
pessimus, inutiliter enim nos di-
scruciaret ex carentiā boni im-
possibilis .

131 Afferimus insuper con-
stare lumine naturæ, non solùm
dari libertatem quomodo cum-
que, sed dari in nobis : nos enim
sumus, qui consultamus, & qui
ex-

experimur, utramque partem
contradictionis esse in nostrà
potestate, & qui habemus eui-
dentiam, quòd volitio mala est
nobis imputabilis, & quòd ha-
bemus obligationem abstinen-
di ab illà. Nemini autem est im-
putabile id, ad quod necessita-
tur ab alià causà superiore, &
nemo obligatur facere id, quod
non potest. Confirmatur ex ra-
tione, quam suprà adduximus
pro libertate in genere petitam
ex præmio: hoc enim, vt dixi
constat maius deberi benè ope-
rantibus sine spe illius: quod de-
bitum non potest refundi, nisi
in victoriā liberam inclinatio-
nis oppositæ ortæ ex motiuo
propriæ utilitatis. Confirmatur
secundò, quia illud agens libe-
rum, quod creavit mundum,

H 3 ma-

malè instituisset hanc necessita-
tem sine nostrà culpā, quòd cō-
mitterentur tot mala, & tot ho-
mines deberent puniri, & vitu-
perari. Et tamen constat lumi-
ne nature, authorem huius vni-
uersitatis esse optimum, sapien-
tissimum, & potentissimum, vt
suprà ostēdimus. Accedit quod
quoties malè operamur, cogno-
scimus nos operari contra su-
premium debitum, ac proindē
contrà supremum legislatorē,
qui est dominus vniuersorum.
Ergò nō potest esse, quòd tunc
operemur secundūm voluntati-
tem illius, & secundūm necessi-
tatem inectam ab illo.

C A.

CAPVT XII.

*Quid sit libertas actus, & quibus
operantibus conueniat. Et cir-
ca quæ obiecta, an sit deno-
minatio intrinseca, &
quomodo conueniat
actibus impe-
ratis.*

132 **O**Mnia, & sola agen-
tia intellectualia,
operantur liberè, quia omnia,
& sola illa sunt capacia felici-
tatis, ut potè quæ consistit in
scientiâ sine ullo dolore. Bruta-
enim neque scientiam habent,
sed tantum cognitionem in-
seruientem usibus vita, neque
possunt carere dolore, quia
egent sensu tactus alterabili à

H 4 con-

contrarijs, & essentialiter con-
nexo cum corruptibilitate. Li-
bertas ergò omnibus, & solis in
tellectualibus debetur, quoniam
habet hanc, & non aliam utili-
tatem, ut agentia liberè accep-
tādo bonum virtutis mereātur
föelicitatem, ut præmium, qua
nulli naturæ creatæ est debita
independentē à merito; rursus
libertas cōuenit naturis poten-
tibus comparare bonum hono-
stum cum delectabili, vel vnum
honestum cùm alio, ut infrā
constabit: hæ autem sunt sola
naturæ intellectuales. Nam
honestum non potest concipi,
nisi ab intellectu; est enim bo-
num abstractum à materiâ, nec
eadens sub sensum; eiusque
conceptus fit per comparatio-
nem cū bono vniuersali, quod
bo-

bonum non potest concipi, nisi
ab intellectu, hoc est à potentia
cognoscitiva omnium.

133 Ideò nec bruta, nec in-
fantes habent libertatem, quia
non cognoscunt bonum hone-
stum. Imò probabilius est, eam
non esse in ebrijs, in somnianti-
bus, in amentibus. Isti enim
sunt in eiusmodi statu, in quo nō
possunt mereri, aut demereri.
Hoc autem posito melius est po-
tentiam esse determinatam ad
vnum, quām determinari à se-
ipsā, vt suprà vidimus. Ratio
autem cur non possint mereri,
aut demereri, est quia habent
cognitionem adeò obscuram
honestatis, vt moraliter non
possent resistere in eo statu co-
gnitioni boni sensibilis. Exigit
verò natura, vt non exponan-

H s tur

tur homines discrimini peccā-
di pro eo statu per se nō culpa-
bili, sed naturali, in quo sint mo-
raliter determinati ad peccan-
dum. Et ideo exigit, ut pro tali
statu non imputetur meritum,
neque demeritum. Quo posito,
ut dixi satiūs fuit, ut in eo sta-
tu daretur cognitio non relin-
quens indifferentiam ad ope-
randum -

134. *Libertas operationis est*
aliquid intrinsecum ipsi opera-
tioni. Probatur ratione negati-
uā. Si enim esset talis partialiter
per formā extrinsecā, posset assi-
gnari triplex tantū forma huius
denominationis. Prima esset
decretum Dei indifferens; ita-
ut si eadem operatio, quæ nunc
est libera, fieret dependentē à
decreto Dei executuō volente
il-

illam determinatè, non esset libera . Altera esset cognitio indifferens, ita nimis, ut eadem volitio, quæ est libera, quia tendit in obiectum , in quo cognoscitur aliqua malitia; esset necessaria, si in eo solum bonum cognosceretur . Tertia esset negatio actus imperantis, ex.g. si dicatur, quod eadem cōtritio , quæ est libera, si ego mihi eam non imperem per alium actū, est necessaria , si ego velim hic, & nunc conteri . Non enim cum hac volitione cōiungi potest negatio contritionis . Nulla verò ex his formis tribuit formaliter denominationem liberi; ergo hac denominatio est omnino intrinseca .

135. Probatur minor, primò de decreto Dei . Nam illud de-

H 6 cre-

cretum est extrinsecum etiam homini; & tamen libertas actus debet esse aliquid homini omnino intrinsecū; Est enim libertas de essentiā honestatis, vel in honestatis, per quas homo fit formaliter melior, vel deterior, non potest autem aliquis non mutatus intrinsecè reddi formaliter melior, vel deterior ex aliquā tantū variatione extrinsecā. Siquidem omnis perfectio, vel imperfectio formalis est vel aliquid nostrum *esse*, vel carentia illius. Et in hoc distinguitur Deus à creaturā, quod Deus per eādem indivisiibilem entitatem habet *esse simpliciter*, & simul *optimè esse*; at creatura, ut benè ait S. Thom. per id, per quod habet *esse simpliciter*, habet benè *esse secundum quid*,

De Aft. hum. Cap. XII. 18

quid, hoc est aliquid esse acci-
dentalia, & completuum sive
imperfectionis entitatiꝝ. Ne-
que obstat exemplū cognitio-
nis probabilis de obiecto con-
tingenti, quæ non est vera per
aliquid adæquatè intrinsecū, &
tamē est perfectio cognoscētis
maior quam si esset falsa etiam
posito, quod in utroq. casu ha-
bēret equarem probabilitatem.

136 Raspōdetur enim, si obie-
ctū est futurū, nullam esse perfe-
ctionem in cognoscente illam
veritatem, nisi in ratione medijs
ut infrā ut potè, quæ nunc nihil
est, & cognoscens per omnia
quæ sunt nunc, est indifferens,
ut habeat cognitionem veram,
vel falsam. Si autem cognitio
sit de veritate præsenti aut præ-
teritā, vel dicendum est eius ve-
rita-

ritatem non esse perfectionem cognoscētis, nisi in ratione medij, quatenus est vtilis ad hoc, vt ille in operando non erret, qua ratione etiam multa extrinseca possunt esse bona, vel dicendū est eam esse veram per relationem intrinsecam conformitati cum obiecto.

137 Rursus non potest libertas actus haberi formaliter ab illo secundo capite, hoc est, ab entitate cognitionis indifferentis. Cognitio enim non solum repräsentat bonitatem, & malitiam in obiecto, ut cumque, sed in obiecto, vt libili, adeòq; repräsentat, esse honestum, vel in honestum velle tale obiectum; sed cognitio non repräsentat se ipsam tāquam obiectū directum, quidquid

quid sit, àn possit per virtutalem reflexionem tendere etiam in se ipsam, cœterū semper debet assignari aliquod obiectum fundamentale, & directum ad equantū, per quod ipsa cognitio sit explicabilis, & distinguis ab aliā cognitione repræsentante aliam veritatem; alioquin in explicandā cognitionē cōmitteretur circulus vitiosus, & infinitus. Debet ergo honestas volitionis, quę repræsentatur à cognitione, esse aliquid ad e-
quatè distinctum ab ipsa co-
gnitione. Sed honestas inclu-
dit essentialiter libertatem; ergo
libertas auctus distinguitur ad e-
quatè à cognitione.

138 Deniq; non potest hęc
denominatio partialiter haberi
à tertio capite, hoc est à nega-
tione

tione actus imperatis. Fatenur quidem eiusmodi actum habere talem naturā, vt non solum sit excitatiuus specierum utiliū pro eliciendo actu imperato, sed etiā sit ita determinatius voluntatis, vt voluntas non possit cum illo coniungere negationem actus imperati, alioquin sequeretur, cum voluntate obseruandi omnia precepta, adeo que cum attritione sufficiens ad iustificationem in Sacramento, esse coniungibilem inobseruantiam precepti; Item sequitur me posse velle quantum est ex me, id, quod est in mea potestate, & tamen simul illud nō facere. Fatenur quoque, non sufficere ad honestatem actus imperati, quod ex naturā suā potuerit esse liber, nisi re ipsā sit talis.

talis. Etenim si actus reipsa depe-
deret à decreto Dei determinato
ad unum, ita ut in ordine ad
ipsum actum imperatum volū-
tas non exerceat ullum nouū
dominium, magis quām exer-
ceat circa actus externos, non
apparet quidnām noui meriti,
nouaq; laudabilitatis voluntā-
ti afferat ipse actus imperatus.
quam porrò laudabilitatem
negant amori Dei in patria etiā
illi Thologi, qui putant eum
esse entitatiē indifferentem, ut
potuerit elici liberè in viā.

139 Dicimus ergo, actum
imperatum esse intrinsecè libe-
rum; idq; probamus, quoniam
imperatur ut liber; imperatur
enim tāquam honestus, & me-
ritorius; ergo ratio honesti, &
meritorij debet esse in illo adæ-
qua-

quatè distincta ab ipso imperio.
Quin imò esset contra bonum
institutum naturę ita nobis de-
disse dominium in nostras ope-
rationes, vt hòc ipsò, quòd exer-
ceremus tale dominium , illę
operationes amitterent præci-
puam bonitatem, ob quam
sunt expetibiles. Hęc verò præ-
cipua bonitas in nostris volitio-
nibus est honestas, & meritum,
ergo male institutum esset, vt
hòc ipsò, quòd efficaciter vello-
mus aliquam nostram opera-
tionem propter e ius honestatę,
tota eius honestas doperiret.

140 Accedit, quòd sæpè ca-
dunt sub præceptum multę o-
perationes vt honestę, ex.g. cō-
tritio, vel attritio &c. & sine du-
bio non implicat tale præceptū
exigens à nobis specialem ho-
ne-

nestate alicuius virtutis. Implicaret verò, si actus imperans efficax auferret libertatē actus imperati. Implicitat enim dari tale præceptum, quod ego violam, hoc ipsò quod volo efficaciter illi obedire, sed hoc præceptum esset eiusmodi; ergò &c. Probatur minor, voluntas enim efficax obediendi huic præcepto redderet impossibilem mihi honestatem actus imperati, quam præceptum exigit à me: & tamen omne præceptum ideo fit, ut sit motiuum subdito ad imperandam sibi efficaciter rem præceptam.

141 Neque obstat libertati actus imperati eius inseparabilitas ab imperante: hæc enim est necessitas cōcomitans non antecedens; siquidē nō prius natura,

215082

turà, quàm actus imperatus,
exercetur actus imperás ex cui-
ius visione moueatur Deus ad
offerendum concursum deter-
minatum pro actu imperato-
sod in priori naturà ad vtrumq;
actum Deus offert concursum
ita indifferentem, vt tamen vel
debeat non elici actus iimperás,
vel simul etiam elici actus im-
peratus: Quare actus imperans
non habet aliam prioritatem
respectu imperati, nisi rationis,
iimò quando actus imperatur
efficaciter pro aliquo determina-
to instanti, de quo tantū calu-
est præsens quæstio, abusiuè di-
citur imperium. est enim potissimum
amor quidam efficax insepara-
bilis à re amatà quantum est in
potestate amantis. sed non si-
gnificans ullum influxum a
moris

moris in rem amatā. Aequiuocatio autem versatur in hoc, quod motuum impellens ad actum imperantē est causa tū ipsius, tūm imperati, propter eorum inseparabilitatem. Et hinc videtur ipse actus imporans esse causa imperati, quamvis reipsā non sit.

142 Reliquum est decornere, inter quæ bona detur libertas. In quā re distinguimus libertatem diuinam à creatā. Deus enim ideò est liber, quia nulla existentia, aut negatio potest illi augere aut minuere fœlicitatem. quare tota libertas Dei est in exercendo vel nō exercendo amore benevolentię connectendo, vel non connectendo suam fœlicitatem per amorem efficacem cum fœlicitate alterius.

rius. Non est ergo necessè, vi
Deus videat aliquod malum in
objeto, adhòc, vt illud nolit.
Satis enim est si videoat suā fœli-
ci tatem remanere plenissimam
sine illo objeto: At creatura,
quippequæ non est per essentia
fœlix, ordinatur per suas volitu-
nes ad querendam fœlicitatem
propriam, ad quam omnia ob-
iecta possunt conferre per a-
liquam bonitatem, quæ in sin-
gulis est, nisi in ijsdem appareat
aliqua malitia: non potest ergo
creatura aliquid nolle nisi ex
motu alicuius malitiæ, aliò-
quin repudiaret partem suæ fœ-
licitatis.

143 Insuper voluntas creata
nō est libera interobiecta, quoru ergo
num appareat continere totam
bonitatem, quam continet ali-
nos
ud,

ud, & aliquid plus. quicunque enim amat aliquid propter eius bonitatem, vniq; amat illam bonitatem, & omne id, in quo talis bonitas reperitur: sicut quicun- quo credit, A esse B, quia A est C. necesse est ut credat esse B, quid- quid est C. Si ergo bonitas, propter quam est amabile unum obiectum, est tota in obiecto op- posito, implicabit amare illud obiectum, & non amare oppo- situm. sed opposita non sunt si- mul amabilia. ergo tale obiectum non poterit hic, & nunc amari. at oppositum amari poterit, quip- pe quod supponimus continere aliquam bonitatem ultra illam, quam aliud obiectum continet; ergo hoc necessario amabitur.

144 Hæc vero est ratio, cur nos qui non distinguimus ulti- mas

192 *Liber Primus;*

mas indiuiduationes, ac proin
de nō possumus affici erga bo
nitatem , prout indiuidualem
non habeamus libertatem in
ter illa obiecta , inter quę nullā
planè inuenimus dissimilitudi
nom .

145 Ex hoc probabiliter i
ferri potest, non dari libertatem
in ordine ad bona purè sensibi
lia . Ea enim amantur propter
solam delectationem, quam ef
ficiūt in appetitu sensituo, qua
delectatio, quidquid sit, an ha
beat varias species pro varietate
obiectorum , non tamen co
gnoscitur, nequa amatur à no
bis nisi sub ratione vniuersal
delectationis maioris , vel mi
noris . Ideòque nunquam con
tingit, quòd aliquis , quare
meram delectationem , relin
quat

quat illam, quam putat maiorem, & accipiat eam, quam putat minorem.

146 Potest tamen voluntas non amplecti illud bonū, quod sibi ab intellectu proponitur ut maius. Primò, quia remota, hāc potestate nō remaneret libertas. Semper enim ante omne exercitium libertatis debet dari propositio intellectus non libera. Quocircà, si eā positiā necessariò sequitur acceptatio voluntatis pro obiecto quod apparet magis bonum, & ad hanc acceptationem sequitur necessariò alia operatio, & sic deinceps, nulla erit prima operatio libera, ac proindē omnes erunt necessariæ. Secundò quia de fide est, melius esse operari honestè, quàm inhonestè.

I. 50. Itē.

194

Liber Primus.

stè. Si ergò non possumus amplecti , nisi id quod putamus esse meliùs; numquam peccare possumus sine hæresi .

147 Prima ratio probat, nō solum posse voluntatem amplecti id , quod apparet minus bonum, si efficaciùs, & vehementius eius bonitas repræsentetur ab intellectu , sed neque necessitari ab efficaciori propositione intellectus, quin saltem remaneat cum indifferentià contradictionis ad illud acceptandum, vel relinquendum : quidquid sit an habeat indifferentià contrarietatis ad acceptandum positivè oppositum . Neque ex nostrà doctrinà eliditur illud axioma ; *omne peccatum oriens ex errore, vel ignorantia: sine dubio enim cognitio, quæ non uert ad peccatum, non est ipsa.*

co-

De Act. hum. Cap.XII. 195

cognitio vera per se , sed vel ali-
quis error , vel cognitio vera ,
prout coniuncta cum ignoran-
tiā alicuius alterius veritatis. Et
ideò Deus, qui nullam habet
ignorantiam, & Beati qui intu-
entur primā veritatem , non
possunt peccare. Non tamen
requiritur ad peccatum aliqua
ignorantia antecedens, quæ nō
sit etiam in multis non peccan-
tibus . Ignorantia quidem, vel
error consequens est specialiter
in peccatore ; vt potè qui sedu-
citur à peccato ad agnoscendā
in illo hic , & nunc aliquam bo-
nitatem , quæ verè in ipsò non
est, vel ad ignorandam malitiā,
quæ in ipsò est.

I 2 C A-

CAPVT XIII.

*De moralitate, & unde primò de-
sumatur.*

148 **N**omine actus mo-
ralis intelligimus
illum, qui fit liberè cum aduer-
tentiā ad primā regulam, vel
prohibentem, vel suadentem,
vel permittentem: difficultas est
in inueniendo primo fundame-
to huius moralitatis. Dicimus
primò, illud non esse aut ipsam
regulam rationis nostrę, aut iu-
diciū Dei iudicantis tale ob-
iectum esse bonum, vel malū.
Regula enim veritatis in obie-
cto non potest esse cognitio,
sed potius obiectum est regula,
& fundamentum veritatis in-

CO.

De Act. hum. Cap. XIII. 197
cognitione, ut potè quæ dicitur
vera per conformitatem cum
objeto: debemus ergo inueni-
re aliquam rationem antece-
dentem, propter quam certa
quædam obiecta iudicentur à
nobis, & à Deo honesta: alia
verò inhonesta.

149 Secundò dicimus hanc
regulam nō benè explicari per
præponderantiā bonitatis phy-
sicæ supra physicam malitiam
obiecti, quæ tamē bonitas phy-
sica sit talis, ut digna sit natura
rationali, sicut aliqui docti re-
centiores tradiderunt. Primò,
quia non quidquid est melius
physicè, est etiam honestius.
Sæpè enim mendaciū, aut ho-
micideum viri scelesti priuatà
authoritate commissum affert
plùs boni, quām mali physici,

I 3 &

& tamen est inhonestū. Quod si dicas, illud esse honestū, quod *esse honestum* affert plus boni, quām mali physici naturæ rationali, vtique tradis veram regulam ad agnoscenda quænā sint honesta, sed non tradis bonam definitionem, dum explicas *honestum* per *honestum*. Rursus non declaras quodnām prædicatum obiectiuū sit illud, quod debet cognosci in obiecto adhōc, vt obiectum refundat honestatem, vel inhonestatem in actum. Cūm enim ipsum obiectum per se, & prout distinguitur ab actu non sit honestum, neque inhonestum, ita vt si eligatur ab ebrio, vel ab amente nullam habeat bonitatem, vel malitiam moralem, debet assignari quid sit illud phy-

De Act. hum. Cap.XIII. 199
physicum, ad quod aduertit a-
gens liberum, quando ex obie-
cto contrahit honestatem, vel
inhonestatem.

150 Ad hæc contra eamdem
doctrinam est, quia vix benè
explicatur quid sit, *esse bonum*,
dignum natura rationali, ultra
hoc quod est, *esse illi bonum*,
quomodo cumque, & præponderas
suo opposito; natura enim ratio-
nalis semper digna est statu me-
liore; ergo nullum est bonum
ad eum minimum, quod si præpō-
deret suo opposito, non sit di-
gnum natura rationali. Et por-
rò quodcumque bonum mini-
mum præponderans suo oppo-
sito est pars fœlicitatis, & est be-
neficium Dei, & potest ab uno
homine conferri alteri ex cha-
ritate, quæ omnia prædicata.

I 4 non

non possunt conuenire , nisi obiectis dignis natura rationali.

151 Accedit , ex prædicta explicatione , quam impugnamus , vt cumque haberetur quædam regula dignoscendæ honestatis , ex eâ certè non haberi sufficientem regulam in honestatis; nec enim semper est in honestum relinquere maius bonum accepto minore . Neque valet quod respondent , in honestum esse relinquere maius bonum , si est bonum necessariū naturæ rationali , vel enim intelligunt de necessario ad melius esse , & hoc modo omne maius bonum est necessarium ; vel intelligunt de necessario simpliciter , & regula est falsa ; apud multas enim nationes fuit permissa , ex.g. usura ; quod est obie-

obiectum ex suā naturā inhonestum; & tamen illæ nationes habent vitam socialem cum aliquali foelicitate; ergò usura non impedit bonum simpliciter necessarium.

152 Iisdem fermè rationibus refellitur sententia explicās honestatem, vel inhonestatem obiecti per conformitatem, vel difformitatem illius cum naturā rationali. Quia, vel id intelligitur de conformitate, & difformitate cū naturā rationali materialiter acceptā, et hæc sententia incidit in difficultates sententiæ superioris explicantis bonum honestum per præponderantium boni physici; vel intelligunt naturam rationalem formaliter, hoc est operantem, quatenus rationalem, & cum

I s ad-

aduertentiā ad honestatē, & in honestatē; & sic committi-
tur circulus explicando *honestū*
per *honestum*. Sed contra hanc
sententiam plura dicentur in-
feriùs, vbi disputationis, an Deo
non existente daretur inhone-
stas.

153 Dicimus ergo denomi-
nationem *honesti*, vel *in honesti*
residere tanquam in principali
analogato in ipsò actu, & non
in obiecto. Sicut enim obiectū
intellectus dicitur verum, qua-
tenus est cognoscibile cognitio-
ne vera, ita obiectum dicitur
honestum, quatenus est tale,
ut si cognoscatur sine ignoran-
tiā, vel errore quoad cetera
prædicata, est amabile amore
honesto. Amor autem hone-
stus est ille amor liber, ratione-
cuius

cuius aliquis redditur obiectū
inclinās ceteros, quamvis nul-
lam vtilitatem ex eo elicientes
ad sui benevolentiam, & hono-
rem: sicut volitio in honesta
est illa, quæ inclinat alios ad a-
uersationem, & dehonoratio-
nem illius, qui talem volitionē
exercet. Hæc explicatio nomi-
nis est clarissima, & per termi-
nos cunctis notos, nec inuo-
luentes aliquod prædicatū mo-
rale quod rursus explicari de-
beat per honestum, vel in honestū,
sed tantūmodo prædicata
physica.

154 Remanent tamen in-
quirenda duo: alterum est es-
sentia, & definitio quidditatiua
ipsius honestatis, vel in honesta-
tis in volitione: alterum est re-
gula dignoscendi illa obiecta,

I 6 quæ

quę sine errore cognita possunt
amari honestē , & illa quæ non
possunt amari , nisi in honestē .

155 Quantum ad primum
dicimus honestatem , & inho-
nestatem secundūm se , sicuti
cœteras rerum essentias esse ,
aliquid absolutum , & antece-
dens ratione omnem respectū
ad alia ; quod absolutum est in-
explicabile per quemcumque
alium conceptum . sicuti illa
perfectio absoluta , quam intue-
mur in albedine , non est expli-
cabilis per ullam aliam circum-
locutionē . Id verò probamus
ex eà ratione vniuersali , quia
omnis conceptus relatiuus fun-
datur in aliquo absoluto ante-
cedenti , ratione cuius cōsurgat
talis relatio , licet aliquādo hoc
idem absolutum habeatur in-

exc-

executione per quoddam genus
dependentiae ab alio absolute
perfectiori, sicut ex.g. omnis bo-
nitas creata habetur per quod-
dam genus participationis de-
pendenter à bonitate divinæ.

156 Addimus verò illud pri-
marium prædicatum, ratione
cuius possumus explicare ho-
nestatem, vel in honestatem vo-
litionis, esse, quod ea versatur
circa obiectum conforme, vel
difforme hīc, & nunc cum sum-
mo bono, & cum primà men-
surā omnis bonitatis. In hoc
enim differt bonum à malo,
quod malum habeat bonum
pro regulā sui; illud enim est
malum, quod disconuenit rei
bonæ; Bonum autem est regu-
la sui, & mali: sicut rectum est
regula sui, & obliqui. Datur
ergo

ergo aliquod primum bonum,
quod est tale per suam essentiā,
& non per attributionem ad a-
liud; hoc verò est, Deus. Et quia
primum in vnoquoque genere
est ratio cœterorum; ideo reli-
qua obiecta sunt bona per con-
formitatem ad ipsum, & mala
per difformitatem.

157 Ratio igitur, quæ con-
stituit aliquod obiectum hone-
stè amabile hic, & nunc, est cō-
formitas cum complacentia
summi boni. Item id, quod
reddit in honeste amabile, est
difformitas hic, & nunc cum
voluntate eiusdem. Nominē ve-
rò huius difformitatis non in-
telligo eam relationem forma-
lem, quæ explicatur hoc nomi-
ne; sed illud fundamentum ad
quod consequitur hæc relatio,
seu

De Aet. hum. Cap. XIII. 207
seu re, seu ratione distincta.

158 Hæc porrò voluntas Dei aliquando est omnino arbitria, veluti circa illa obiecta, quæ dicuntur mala, quia prohibita; vterat, ex. g. esus suillæ in lege veteri: aliquando est omnino necessaria ex suppositione creatæ naturæ rationalis, vt ex. g. auersatio, quām habet Deus erga odium sui, aut erga qualēcumque volitionem factam contra conscientiam. Cum enim Deus habeat omnem illam necessitatem, sine quā posset dari in Deo aliqua imperfctio, vtiqua habet necessitatem prohibendi eiusmodi actus. Alioquin essent liciti, ac proindè Deus neq. es et infinitum bonū, quia es et licet odibilis; neque haberet infinitam maiestatem, es et

esset enim licet contemptibilis;
nam omnis operatio contra co-
scientiam contemnit Deum; dum
præfert voluntati diuinæ aliquod
bonum creatum.

159 Alia sunt obiecta, quæ
necessæ est, ut prohibeantur à
Deo lege quadam vniuersali, de
quæ infra; alioquin Deus non
benè gubernaret naturā ratio-
nalem; sed non est necessæ, ut di-
spiceant Deo in omnibus casi-
bus, hoc est non est necessæ, ut
illa Dei prohibitio vniuersalis
innotescat cuicunque moraliter
operanti: sublatâ autem no-
titiâ operantis aufertur etiam
necessariò ipsa Dei displicentia.
Non potest enim Deo displicere
mea operatio, quando id mihi
non constat: alioquin sine mea
culpâ redderer obiectum inui-
sum

sum Deo, quod repugnat diuinæ bonitati. Et confirmatur, quoniam Deus est causa per se omnis operationis non peccaminofæ. Non potest autem esse causa per se alicuius operationis sibi displicantis. Ergò nulla operatio displicet Deo, quando non est peccaminosa.

160 Tertium genus est obiectorum, quorum naturæ si cognoscantur ab aliquo habente usum rationis, non possunt esse volilia, nisi per volitionem Deo displicantem; possunt tamen simpliciter non displicere Deo, si elegantur sine sufficienti aduentientia rationis. In quo differunt ex una parte ab obiectis primi generis, v.g. ab odio, &c contemptu Dei deliberato, quæ Deo essentialiter displicant; ex alia

alià parte ab obiectis secund generis, v.g. ab usurà, & à mendacio officioso, què ex ignorantia inuincibili possunt licitè amari cum aduertentià rationis. Huiusmodi obiecta sunt, ex.g. parricidium ex paruo lucro, proditio, & alia huiusmodi. Ceterùm nullum obiectum est malum completere, nisi prohibetur à Deo; & numquam prohibetur à Deo completere, nisi quando hic, & nunc non potest eligi sine peccato. Prima pars inde constat, quòd nemo male agit, nisi faciat contra id, quod debet, & nemo debet, nisi alteri, & nisi superiori prohibenti oppositū. Secunda pars, inde colligitur, quòd omnis lex diuina est aliqua Dei allocutio / latè hic accepto nomine locutionis, & non pres-

pressè , prout locutio Dei est
objeclum fidei, vt mox dicetur)
notificans displicentiam Dei de
objeclu[m] opposito . Deus autem
neminem complete alloquitur
quin allocutio Dei percipiatur
ab eo, ad quem dirigitur .

161 Cum enim locutio sit
manifestatio conceptus facta à
loquente ad hunc finem, vtique
inter locutores non omnipoten-
tes potest dari locutio[n]e intellecta ab eo, quē alloquimur . Po-
sumus enim ponere media ad
h[oc], vt ipse nos intelligat, quin
reipsa consequamur finem . At
Deus semper obtinet finem, quē
determinate intendit, ac proin-
dē, quando vult me alloqui ,
semper ego ipsum intelligo ; &
omnes circumstantię objecluę,
quæ me mouent ad agnoscen-
dam

212 *Liber Primus.*

dam allocutionem Dei , sun-
pars intrinseca ipsius allocutio-
nis : Deus enim illas operatu-
ad finem manifestandi concep-
tum suum, adeòque habent in-
tegram essentiam locutionis.
In quo pariter Deus differt à lo-
cutoribus creatis, quorum locu-
tio intelligitur ab audiente pe-
multas circumstantias, v.g. pe-
notitiam idiomatis per aspe-
ctum loquentis , quæ vel non
fiunt à loquente, vel certè non
fiunt ad hunc finem , adeòque
non possunt dici locutio .

162 Ex his colligitur legis-
latorem quidem creatum sàp-
vnicà allocutione alloqui plu-
res, & pro pluribus temporibus
quod prouenit ex eius imbecil-
litate, cui esset vel impossibile
vel laboriosissimū alloqui si-

gu-

gulos, & pro singulis circumstantijs. At Deus edit tot præcepta distincta, quot sunt homines, & quot sunt instantia, in quibus cognoscitur obligatio: & quando hæc non cognosci-
tur, Deus non posuit ex parte suà totum id, per quod efficaci-
ter vellet alloqui, & obligare
hunc hominem pro hoc instati.
Edit quidem Deus leges illas,
quæ dicuntur vniuersales; sed
hæc non sunt completæ, nisi pro
eo tempore, pro quo audiūtur,
cædem verò complentur dein-
dè in ordine ad circumstantias
particulares per earum narra-
tionem, vel memoriā. Obiectū
verò eiusmodi legū vniuersaliū
est: *mibi displicebit, si vos nūc vo-
lueritis talem operationem, & pa-
riter mibi displicebit, si eam vo-*
bus-

214 *Liber Primus.*

*I*heritis postea cum memoria hu-
ius meæ locutionis præsentis, vel
alij eam volent cum notitia eius-
dem locutionis: ad quam memo-
riam, & notitiam procurandam
obligo vos nunc, & quandocum-
que recurret memoria huius legis,
&c.

163 *Contra hanc nostram*
doctrinam potest obijci, quod
ex ijsdem rationibus, quibus
probatur volitionem liberam
esse essentialiter liberam proba-
tur quoque volitionem malam
esse essentialiter malam. At si
volitio mala est essentialiter
mala, & nunquam displicet
Deo obiectum, nisi quando eli-
gitur per volitionem malam,
omnis Dei prohibitio est necel-
faria, quia volitio essentialiter
mala non potest Deo non disipli-
ce:e.

cere . Respondetur tamen eam
prohibitionem dici arbitrariā ,
& non necessariam, quam Deus
posset non edere , & sic relin-
quere possibles operanti mul-
tas volitiones ex suā naturā li-
citas circa illud obiectum, ex.g.
circa esum carnis suillæ. At verò
illa prohibitio dicitur necessaria
quam Deus ex suppositione
creationis naturæ rationalis nō
potest non edere, atque adeò nō
potest nisi in casu accidentalis
ignorantiae relinquere possibles
volitiones licitè acceptantes il-
lid obiectum, cuiusmodi est par-
ricidium, &c.

164 Ex hac doctrinā infer-
tur prohibitionem diuinam re-
ipsa nil aliud esse , nisi quamdā
enunciationem Dei practicam,
& verificatiuam sui obiecti, per
quam

quam Deus patefacit, quod si
ego hic, & nunc elegero, ex. g.
omissionem ieiunij, faciam id
per vnam ex illis volitionibus,
quae sunt essentialiter malae. No
tamen haec manifestatio est se
per in rigore locutio ut dixi. No
enim seper mouet ad iudicandum
objecum, propter authoritatem
manifestantis, sed aliquando pa
tefacit immediatè objecum ip
sum: cuiusmodi manifestatio
est lumen rationis. Per illud
enim immediatè certificamur
de malitia, adeoque de prohi
bitione objecti, absque eò quod
concipiamus, Deum id nobis
attestantem. Potest tamen
dici locutio latè, quatenus om
nis intimatio legis est locutio
nam lumen rationis dicitur à
Theologis intimatio legis æter
næ.

Po-

165 Positâ igitur hac mani-
festatione diuinâ, quod ego nō
possim hic, & nunc velle fran-
gere iejunium, nisi per volitio-
nem malam, utique non possū
ego mihi licetē imperare voli-
tionem executiuam, quā velim
frangere iejunium; quia patet
mihi, eam fore malam, & Deo
displacentem. Ex quo rursus
sequitur numquam dari vnam
prohibitionem cognitam, &
ut quod, quin detur alia prohi-
bitio incognita, & *ut quo*. Co-
gnita quidem est prohibitio a-
etus executui volentis frange-
re iejunium: Non solum enim
delibero àn frangam iejunium
nec nè, sed àn velim frangere;
& considero, àn velle frangere
iejunium sit mihi licitum, &
bonum nec nè. Quare obie-

K Etum

Etum volitum, vel nolitum non est sola fractio materialis, sed volitio frangendi, vel non frangendi, quæ est actus imperatus ex motu cognito suæ bonitatis: Sed præter volitionem prædictam, quæ prohibetur per prohibitionem cognitā, & ut quod, sicut dixi, datur alia prohibitio nō cognita, & ut quo, per quam prohibetur mihi actus imperās volitionem, quām video mihi prohibitam de fractione ieiunij. Nam ex vnā parte ille actus imperans est essentialiter malus cum sit electio deliberata obiecti mali: ex aliā parte cum non sit volitus, ut quod, & per alium actum, ne detur processus in infinitum, atque adeò cum non sit antecedenter cognitus, non datur de

De Act. b. m. Cap. XIV. 219
de illo aliqua formalis prohibi-
tio, sed intelligitur prohibitus,
ut quo per hoc ipsum, quod pro-
hibeatur ut quod, obiectum il-
lius.

CAPUT XIV.

Soluuntur obiectiones contra su-
periorem doctrinam ponentem
fundamentum honestatis, vel
inhonestatis in cōformitate, vel
dīfformitate cum voluntate
Dei. Et exquiritur an aliqua
Dei cognitio requiratur essen-
tialiter in homine moraliter o-
perante.

166 **P**RÆCIPUA difficultas
contra superiorem
doctrinam est, quoniam multa
objectiona non sunt mala, quia

K 2 pro-

prohibita, sed prohibita, quia
mala; ergo antecedēter ad pro-
hibitionē Dei habent malitiā.
Respondemus cum S. Thoma,
primā 2.q.71. art.6. hāc distin-
ctionem inter prohibita, quia
mala, & mala quia prohibita
habere locum in ordine ad pro-
hibitionem legis positiuæ, non
autem *iuris naturalis*, quod pri-
mò quidem continetur in lege
æternā, & ideo vniuersaliter ve-
ram esse definitionem Augu-
stini L.22. contra Faustum, c.27.
definientis peccatum per oppo-
sitionem ad legem æternam,
quam dicit esse rationem, & vo-
lūtatē Dei. Subdit verò ibi S. Th.
ius naturale cōtineri secundario
in iudicatorio rationis humana:
sed patet tale ius non remansu-
rum in hoc, nisi contineretur in
illā.

De Act. hum. Cap. XIV. 221.
illà . Ratio enim humana non
cognosceret illud ius, quod ve-
rè , & realiter tunc non existe-
ret: sicut lux quę primariò con-
tinetur in sole , secundariò in
oculo solem intuente, vtique
si cessaret esse in sole , cessaret
etiam secundùm illud esse
secundarium, quod habet in
oculo , quippè qui tunc non
cerneret illam in sole . Et nisi
S. Thom. ita rem intellexisset,
non attulisset responsionem
sufficientem ad saluandam de-
finitionē Augustini definientis
vniuersaliter peccatū per cōtra-
rietatē cū lege æternā Dei, quā
definitionē in illo Articulo rue-
batur. Aliquo modo tamen po-
test saluari illa prohibitorum
distinctio in ordine ad omnem
legem . Obiecta enim prohibi-

K 3 ta

ta per legem eternam sunt tales operationes, ut volibiles per voluntatem deliberatam. Hæ autem operationes habent hoc ex natura sua, & antecedenter ad prohibitionem Dei, quod præcisæ ignorantia super reliquis prædicatis, non sint volibiles, nisi per volitiones essentialiter malas, & Deo displicentes: quocircum Deus tenetur hoc manifestare, ut supra dixi. At obiecta indifferentia, ut v.g. consumptio carnis die Veneris, sunt volibia ex natura sua, & præcisæ quilibet ignorantia per volitiones licitas: quare quod sint mala, hoc est, non volibia nisi per volitiones illicitas, non habent nisi dependenter à prohibitione ditiuina.

167 Vrgeri solet; Deus non
sub

subest propriæ legi, & prohibi-
tioni: iurisdictio enim est ad al-
terum; & tamen non potest
sine peccato mentiri; ergo ma-
litia obiectiva est aliquid ante-
cedens ad displicentiam Dei.
Sed respondemus cum grauif-
simis Theologis, si Deiis conci-
peretur mentiri, non sequi im-
mediatè quòd Deus peccaret,
sed tantùm mediatè. Imme-
diatè enim sequeretur, Deum
reddere se indignum summà
fide, atque adeò priuare se ali-
quà perfectione simpliciter sim-
plici, & per consequens cum
operari contra caritatem Dei.
Sed omnis operatio contra ca-
ritatem Dei, quippe quæ oppo-
nitur summo bono, est essentia-
liter mala, & peccaminosa; er-
gò per sequelam mediata.

K. 4 col-

colligeretur Deum peccare; quamuis per aliam sequelam mediatam colligeretur oppositum. Obiecta ergo quæ Deus velle non potest; ideò tantum non potest; quia si ea posset, careret aliquà perfectione physica intrinsecà.

168 Instant rursus: cur si obiecta non sunt mala, nisi per difformitatem cum voluntate diuinà dicimus, aliqua esse prohibita de iure naturæ? Sed responsio in promptu est; natura enim exigit, ut Deus habeat voluntatem difformem illis obiectis, quibus expedit pro bono physico reip. rationalis Deum esse aduersum, vt sunt homicidia, dehonorationes parentum, & similia. Regula verò est in hac remaius, vel minus

De Act. hum. Cap. XIV. 225
nus bonum physicum totius
naturæ rationalis. Ita ut in
condendis eiusmodi legibus na-
tura exigat id fieri, quod elige-
rent omnes creaturæ rationa-
les, si in statu possibilitatis, &
incertæ tūm de suā existentiā ;
tūm de suis conditionibus for-
tuitis, deberent ferre suffragiū
pro cōdendā lege naturæ. Dixi
incertæ etiam ac suā existentiā,
ut includerem illas leges natu-
rales, quæ fiunt ad vitandum
impedimentum prolis possibi-
lis, quæ vtique leges non possūt
considerari utiles nisi illis, quo-
rum futura existentia est in-
certa.

169 Obisciunt præterea,
etiam Atheos peccare, qui tamē
non putant esse Deum, ac pro-
indè nullam agnoscunt prohibi-

K S bi-

bitionem Dei. Sed hæc obiectione
solùm probat posse peccari, sine
cognitione illà Dei prohibentis
quæ exprimitur per hoc nomē
Deus, & quæ continet prædica-
ta negata ab Atheis, nō autem
sine alià notione prohibitio-
nis diuinæ, quæ concipiatur
Deus cognitione aliquà saltem
magis confusà, & omnibus na-
turaliter insitâ, qualis explica-
tur per hæc nomina *natura*, *ul-
timus finis*, *prima regula operan-
di*, & similia; Aliquam enim Dei
cognitionem confusam cunctis
inesseretur, et probat S. Tho.
primā parte, q. 2. art. 1. ad primū.
Et porrò cognitionem Dei sic
saltem confusè concepti essen-
tialiter requiri ad omne pecca-
tum constat priuò ex authori-
tate eiusdem S. Doctoris, qui

2.2. q. 34. art. 2. definit peccatum per auersionem voluntariam à Deo. Quòd si respōdeas nomen *auersionis à Deo*, apud S. Tho. intelligi de solo peccato mortali; cōtra tamē est quia sāpē ita loquitur de veniali, ut sublatā regulā mortalis auferatur etiā veniale, ita primā 2.q. 88. ar. 1. cōparat veniale ad mortale in ratione malitiæ sicut accidens ad substantiam in ratione entis; Mortale dicit esse contra legem, veniale præter legem, & in corpore distinguit mortale à veniali, quòd alterum importet deordinationem circa vltimū finem alterū circa ea, quæ sunt ad finē; ergò sublatā cognitione quācumque Deī, ac proinde etiam supremæ legis, & vltimū finis, neutrum peccatum dare.

K 6. tur:

tur. Et eādem q. 88. ar. 6. supponit in primo instanti usus rationis semper occurrere cognitionem Dei, quod non potest intelligi, nisi quatenus omnis cognitione honestatis, & in honestatis includit aliquem conceptum Dei, ut clarissimi Thomistae interpretantur.

170 Neque dicas in peccato quidem includi auersionem à Deo non autem in *culpa*, quia latius patet quam peccatum. Contra enim est, quia potius peccatum latius patet quam culpa, ut obseruant præsertim Vasquez, primà 2. q. 71. in notationibus ad art. 1. D. Thom. & disp. 77. cap. 2. & Suarius, primà 2. in proemio tractatus de *Vitijs*, & *peccatis*. Est enim peccatum quilibet defectus in actio-

De Act. hum. Cap. XIV. 229

actione, vel naturali, vel artifi-
ciali ex Aristotele 2. phys. c. 8.
Et ideo S. Doctor 2.2. quæst. 34.
prædicto art. 2. in corp. ait De-
fectus peccati consistit in auersio-
ne à Deo. Huiusmodi autem
auersio non haberet rationem
culpæ nisi voluntaria esset. Ex
quibus statim sic colligit defi-
nitionem culpæ. Vnde, inquit,
ratio culpæ consistit in volunta-
ria auersione à Deo. Et à primâ
2. cit. art. 6. quæst. 71. ubi tue-
tur prædictam definitionem
peccati traditam ab Augustino
per contrarietatem ad legem
æternam Dei, ait: Peccatum nihil
aliud est, quam actus humanus
malus. Quare omnem actum
humanum (hoc est) moralem,)
malum complectitur S. Thom.
in illâ definitione.

Hoc

171. Hoc idem probatur ratione, nam sicut malitia physica dicit ex suo conceptu discōuenientiam cum aliquo, quod sit per se, & essentialiter bonū physicū, & sicut obliquitas in linea dicit recessum à linea, quæ per se, & essentialiter sit recta, ita omne in alium morale dicit recessum ab aliquā regulā, quæ per se, & essentialiter sit bona moraliter. Hæc autem regula non est nisi voluntas diuina, omnis enim alia est ex sua natura defectibilis. Et ideo quoties vel pater, vel princeps, vel resp. aliquid mandat, consideramus an illud sit licitum; nec enim ab his præcipi, & esse licitum, intelligitur esse idem. At quando Deus aliquid præcipit, non sit alia inquisitio, quia iam

iam patet cōformitas cum pri-
mā regulā. Neque præter Deū
est aliquid aliud ens, cui natu-
ra rationalis, vt potè quæ naſci-
tur libera, debeat subdere suam
physicam potestatem: ac proin-
de agens rationale potest, sine
culpā completā, quidquid po-
test physicè, niſi Deus prohi-
beat, vel aliqua creatura habēs
hanc potestatem à Deo.

172. Accedit, quod omnis
operatio moralis respicit vlti-
mum finem, adeòque summū
bonum; In hoc enim, vt ait Ari-
stoteles initio Eth. distinguitur
scientia moralis ab alijs artibus,
quarum fines sunt media in
ordine ad vltimū finem. Item
omnis operatio moralis fit per
deliberationem comparantem
plures bonitates oppositas cum
ra-

232 *Liber Primus*:

ratione boni vniuersalis, & su-
mi, quæ est mensura omnium
bonorum, vt colligitur ex Arist.
3. de anima tt. 58. At eiusmodi
cognitiones includunt cognitio-
nem Dei, vt patet. Ergo, &c. Deni-
que omne peccatum etiam ve-
niale opponitur cum caritate
perfecta, vt constat ex Augusti-
no de *naturâ*, & *gratiâ*, cap. 42.
& passim ex D. Thom. nihil au-
tem opponitur perfectæ carita-
ti, nisi id quod voluntariè, adeo-
que cum aduertentiâ fit contra
aliquid placitum Dei.

173 Ex his colligitur, quid
dicendum sit de illâ quæstione,
an si per impossibile Deus non
esset, daretur ullum peccatum,
non tantum physicum, & in-
ratione naturæ, quo pacto etiâ
monstra, & artificum defectus
di-

dicuntur peccata, sed moraliter,
& in ratione culpæ. Possumus
enim loqui de hac hypothesi
impossibili dupliciter; Primo, ita
ut non existente Deo darentur
omnia alia entia distincta à
Deo; & porrò in hoc sensu da-
retur peccatum; si quidem pec-
catum non includit intrinsecè
entitatem Dei; Quo pacto non
existente lumine, & remanenti-
bus omnibus distinctis à lumi-
ne daretur visio, quia visio est
quid distinctum à lumine. Alter
sensus est, an peccatum suppo-
nat existentiam Dei, non solum
ea ratione vniuersali, quà Deū
supponunt omnia contingens-
tia, sed aliquà ratione speciali,
propter quam benè inferri pos-
sit, deficiente Deo defuturum
quoque peccatum, sicut ex spe-
ciali

234 . VI Liber Primus .

ciali dependentia benè infertur,
quod si esset impossibile lumē,
etiam si remanerent cœtera
entia, non remaneret visio. Et
in hoc sensu dicimus, sublatu
Deo nullum fore peccatum.

174 Id constat ex omnibus
supradictis tūm circa essentiam
peccati positam in difformitate
cum voluntate Dei; tūm circa
Dei cognitionem essentialiter
requisitam ad peccatum. Adde
quod in eo casu, non posset as-
signari sufficiens obiectum pec-
cati neque antecedens omnē
obligationē liberē susceptam ab
hōmine, neq. subsequēs ad illā;
ergo nullum darerur peccatum.

175 Prima pars anteceden-
tis probatur, nām homo in tali
casu neque peccaret agendo
contra seipsum; quia nō modo
bet

bet aliquid sibi, & unusquisque
licitè renunciat proprio bono
nisi id prohibeatur à superiore,
præsertim si illud sit bonū con-
tingens. Neque peccaret ope-
rando contra remp. nam resp.
ipsa potest peccare, & benè age-
re, adeòque voluntas reip. non
est prima regula benè agendi .
Maximè, quia ipsa facultas reip.
supra priuatos non est nisi à
Deo. Et cum varij sint status
reip. possibiles, fuit omnino de-
terminandum à mero arbitrio
Dei, ut resp. cōstitueretur potius
vno modo, quam alio , adeòq.
sublato Deo nō esset Respubli-
ca. Deniq. nō peccaret agendo
cōtra bonū totius naturæ ratio-
nalis includendo etiam homi-
nes possibiles, quia cum entia
possibilia nihil sint, non tene-
mur

236 *Liber Primus.*

mur facere aliquid in bonum ipsorum, nisi ex lege alicuius superioris existentis, qui de illis habeat prouidentiam.

176 Neque potest negari secunda pars predicti antecedentis, asserendo fore tunc peccatum non ex aliquà lege antecedente nostras voluntates; sed si agamus contra obligationes, quas libè nobis imposuerimus. Nam si res attentè inspi- ciatur nemo potest moraliter obligare seipsum: *Obligare enim moraliter est domini, & superioris.* Quocircà Deus promittendo obligat se physicè, nō moraliter. Creaturæ verò cātenus dicuntur se moraliter obligare, quatenus consentiunt obligationi sibi imponendæ à Deo. Et ideo non quoties pro-

mit-

mittunt, se obligant, quia non
semper Deus vult ipsas obliga-
re quando ipsæ vellent, ut pa-
tet in pactis lege irritatis.

177 Ideò in illo statu non
daretur mendacium, quia non
daretur locutio; quippè cuius
essentia sita est in significacione
orta ex pacto obligante: non
darentur adulterium, furtum,
proditio, & alia eiusmodi, quæ
supponunt ius, & obligationem
aliæ verò actiones contra bonū
physicum retinerent quidem
illam malitiam moralem incō-
pletam, hoc est illud fundamē-
tum ratione cuius mererentur
prohiberi, si adueniret aliquis
legitimus superior, sed ex eius
defectu non essent actu prohibi-
bitæ. Neque debent videri ab-
surdæ hæ sequelæ in illo casu

ab-

238 *Liber Primus.*

absurdissimo; imò hæc omni confirmant contra Atheos, quā sit euidens dari Deum, quo negato peruerititur totus ordo virtutis, & vitij, iurisdictionis, & iustitiae, adeòque homines in moralibus non distant à beluis.

178 Possimus colligere ex dictis, quodnàm sit obiectum voluntatis obligatoriaè tūm in Deo, tūm in nobis, de quā difficultate docti recentiores subtilater disputatione, & videntes nō idem esse *velle obligationem*, & *velle rem*, dixerunt voluntatem obligatoriam esse tūm in nobis, tūm in Deo quamdam velleitatem, quòd oppositum esset essentialiter illicitum si id fieri posset. Hæc tamen doctrina reiicitur præsertim in Deo.

Deo: Cum enim non habeat
conceptus rerum multiplices,
& enigmaticos, sed simplices, &
proprios, non alio modo conci-
pit, hæc duo: esse comestionem
carnis suillæ, & illam esse come-
stionem iure naturæ licitam. Non
ergo potest habere velleitatem
de separatione horum prædica-
torum: nam hoc in Deo perin-
de esset, ac si explicitè haberet
velleitatem, quod comestio car-
nis suillæ non esset comestio
carnis suillæ. Accedit alia ra-
tio à priori, quamuis non adeò
evidens. Quoniam si datur
impossibile obiectuum (sub
quæ tantum suppositione pro-
cedit prædicta sententia) ea
sunt impossibilia, quæ ex suo
conceptu antecedenti ad possi-
bilitatem, vel impossibilitatem
nul-

lam habēt bonitatem prudenter amabilem , neque practicē neque speculatiuē . Alioquin natura fuisset defectuosa , nondando possibilitatem talibus obiectis ; ergō Deus , qui est prudentissimus non potest amare illa obiecta se cūdū se etiā prēcisā illorū impossibilitate . Deniq̄ cōtra est , quia probabilius nullum dari impossibile obiectuum , vt ostendemus in libro de Incarnatione .

179 Faciliūs ergo , & cōgruerter ad nostra principia sic philosophamur . Sicut obligatio obiectua dealiquo obiecto cōstituitur per displicantiam Dei circa omnes volitiones hīc , & nunc mihi possibiles , quibus acceptū obiectum oppositum ; ita , velle obligationem , est , velle hanc D.

di-

De Act. hum. Cap. XIV. 241

displacentiam, saltem implicite etum et confuse

illæ. Quare solus Deus tanquam supremus legislator, & dominus est ille, qui immediatè obligat: creaturæ verò habentes legitimam potestatem, vel obligandi se, vel inducendi obligationem in alios, sunt similes illis causis naturalibus, quarū causalitas consistit in exigentia causalitatis diuinæ, ut v.g. quando materia disposita exigit creationem animæ rationalis. Sicut enim istæ petunt hoc à Deo tanquam ab authore naturæ; sic

illæ petunt à Deo positio-

nem obligationis, tan-

quam à gubernan-

tore morali eius.

dem na-

turæ.

L C A.

CAPV T XV.

An detur actus indifferens in specie, vel in individuo.

180 **C**ertum est dari alii quos actus indifferentes ex inaduententia rationis. Duæ sunt præcipuae questiones. Altera est, an omne obiectum gratiâ suâ licet amabile, sit etiam capax terminandi actum honestum propter suam honestatem natuam, & nō tantum quatenus potest esse utile ad aliud obiectum. Secunda est, an semper quilibet actus in individuo elicitus cū sufficienti deliberatione sit vel bonus, vel malus. Quantum spectat ad primum, defendimus partem affir-

affirmatiuam. Omne enim pos-
sibile non illicitum , est tale , vt
Deus sit illius causa per se , & ex
intentione ; ergo quicumque
illud facit , conformatur cū vo-
luntate diuinā ; ac proinde be-
nē agit moraliter .

181 Quantūm verò ad se-
cundam partem , negamus dari
actus indifferētes in indiuiduo ,
non solūm per se , cum omne
obiectum non malum sit bonū
vt probauimus , sed ne ex igno-
ratiā quidē , eò quod quis existi-
maret contrariam opinionem
esse veram . Semper enim ad-
hōc , vt quis operetur licet , de-
bet agnoscere obiectum esse li-
citum , & permisum à summā
regulā , & à supremo domino .
Vel ergo elit obiectum prop-
ter hoc motuum , vel non ? Si

L 2 eli-

eligit propter illud, iam deme-
retur sibi eumdem supremum
dominum, hoc est Deum, dum
amplectitur aliquid quoniam
ille id permittit; ac proinde sub-
ijcit se illius dominio, si verò co-
temnit hoc motuum, hòc ipso
offendit Deum.

182 Solet hoc loco dubitati-
an operatio facta propter ali-
quod commodum merè hu-
manum non interdictum à le-
ge sit licita quando commodū
illud ex naturā suā non est pro-
hibitum: an verò eātenus nō
dicatur esse prohibitum; quate-
nus licetē possumus illud adhi-
bere in ordine adsuperiorem fi-
nem, non verò ita, vt possimus
illud amplecti gratiā sui. In
quā re primā partē multi defen-
dunt, sed altera est longè com-

mu-

munior, & verior. Fundamenta primæ partis colligūtur ex eò, quòd virtutes naturales ordinātur ad naturalem fœlicitatē nō solùm animæ separatæ, sed etiā totius hominis, quatenus homo in hac vitâ illius est capax. Naturalis autem felicitas componitur cù omnibus istis commodis licitis; ergò possunt ex virtute desiderari. Rursus tēporerantia ab Aristotele constituitur inter excessum, & defectum in procurandis voluptatibus corporis; ergò aliquas procurare pertinet ad virtutem temperantiæ naturalis.

183. Præterea Deus in lege veteri promittebat fœlicitatem terrestrem tanquam præmium, atque adeò tanquam motiuū ad benè operandum; ergò in-

L 3 ten-

tendebat, ut homines allicerentur ab hoc motiuo. Semper autem bonum est facere id, quod Deus intendit, & propter id, propter quod ipse intendit ut fiat. Ad hæc, natura, quæ re ipsa est idem, ac Deus, allexit homines ad operationes necessarias conseruando in diuiduo, & propagandæ speciei per voluntatem corpoream; ergò voluit ut possimus operari ex desiderio talis voluptatis. Denique Deus reddet Beatis tanquam partē præmij voluptatem omnium sensuum post resurrectionem corporum; ergò illa secundum se est desiderabilis.

184 Contrariam tamen sententiam dixi veriorem, primò quidem ex autoritate Augustini, qui sæpè in illam prio-

De Aet. hum. Cap.XV. 247

priorem inuehitur: & præcipuè
lib.4. contra Iulianum, cap.14.
tradit hanc regulam , vt liceat
quidem procurare cessationem
doloris, liceat quoque accepta-
re voluptatem præsentem, que-
rere absentem non liceat . Pri-
ma pars huius effati est mani-
festa . Nam dolor est ex naturà
suà malus , & incōpossibilis cū
beatitudine , quam omnes na-
turaliter quæsimus; ergò illum
auersari est desiderium maxi-
mè secundùm naturam . Se-
cunda item pars indè constat,
quòdsummum est illicium vo-
luptatis præsentis: ac proinde
quando illa ex naturà suà non
est illicita, sed licitæ, & honestæ
sunt illæ actiones , ad quas ea
per se consequitur , vtique esset
lex durissima, & inobseruabilis,

L 4 illa

248 *Liber Primus.*

illa quæ prohiberet eius accep-
tationem.

185 Ultima verò pars Au-
gustinianī effati colligitur ex eo
quod, cum Deus eleuauerit na-
turā humanā ad beatitudinem
supernaturalem, à quā procu-
randā, & acquirendā plurimū
auertit studium voluptatis cor-
poreæ, satiùs fuit ad hūc finem,
ut eiusmodi studium omnino
prohiberetur: quod non con-
tingeret in statu puræ naturæ.
Ideò posità hac eleuatione dà-
tur virtutes ignotæ antiquis
philosophis, quæ consistunt in
contemptu omnium terrestriū
bonorum. Neq. amplius nunc
possimus operari ex motu
felicitatis naturalis, quippe quæ
est impossibilis.

186 Nec tamen inutile est

il-

illicium illius voluptatis , per quam natura nos allexit ad operationes necessarias . Ea enim voluptas est medicamentum doloris, vt s̄pē Aristoteles obseruat , adeòque, vt talis, est licet desiderabilis secundūm Augustinum , non quidē sistendo in illā , sed eam ordinando ad finem naturæ . Non tamē licet desiderare dolorem illum , vt ei madeamur per voluptatē ; sicut benē viderunt etiam Ethnici Philosophi, atque in primis Plato in Gorgia . Item licebat desiderare illa bona humana à Deo promissa in lege veteri, & tanquam depulsiua dolorum , & tanquam instrumenta , quæ possent conducere ad magis quietam, & facilem acquisitionem fœlicitatis æternæ . Deniq.

250 *Liber Primus.*

illæ voluptates sensibiles, quæ nobis reseruantur in Cœlo, non poterunt nos auocare ab amore superioris boni, & ideo erunt licet amabiles gratiæ sui. Sicut fortasse contigisset etiam in statu innocentiae propter subordinationem perfectam partis inferioris, ut indicat Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 1.

CAPVT XVI.

De malo in Genere.

187 **V**T agamus de peccato, quod est precipuum malum, & sine quo non essent cœtera mala in natura rationali, necesse est prius disputatione de natura malorum in genere. *Malum*, est id, quod disconuenit

uenit illi, cui inest. Ideò non potest dari malum sine bono. Non enim potest non esse bonum id, cui disconuenire, malum est. Hinc patet contra Manichæos, omnem substantiam, & naturam esse bonā, & non malam, quia natura non est entisens, neque alteri conuenit, sed est id, cui cœtera conueniūt, vel disconueniunt. Patet quoque puram negationem entis possibilis non esse malam, quia non est in alio, cui disconueniat.

Aliquæ priuationes dicuntur malæ, quia per illas subiectum caret perfectione sibi conueniente, earum priuationum non est causa per se natura particularis, hoc est, non est causa per se. Deus quatenus operans ad exigentiam talis subiecti particu-

laris , & quatenus intendens perfectionem illi conuenientē. Est tamen causa per se natura vniuersalis, hoc est Deus quatenus intendens perfectionem totius vniuersi, ad quam est medium utile imperfectio illius naturae particularis.

188 Idcirco Deus non est author mali, quia non est causa per se illius priuationis, nisi in quantum est bona . Dantur tamen aliqua etiam mala positiva, hoc est dolor, qui est peior, quam priuatio voluptatis, error qui est peior, quam ignorantia negatiua . Vterque tamen est simpliciter bonus, quoniam vterque fuit necessarius in ordine ad maiora bona. Dolor enim in belluis est utilis, ut fugiant ab obiectis inferentibus necem.

In

In creaturis autem rationalibus
fuit necessarius hòc ipsò , quòd
in eis fuit possibilis culpa , de
quà re infra . Spectat enim ad
dignitatem Dei posse deterrere
creaturas à sui offensione per
grauiores pœnas , quàm sit ces-
satio à nouo beneficio : Omne
autem malum negatiuum est
mera cessatio à nouo beneficio
Dei , hoc est à liberali conserua-
tione boni ; ergò debuit posse
dari malum positium . Hoc
verò malum non potuit esse
solus error . Nam ille quando
existit , non cognoscitur ut ma-
lum , imò existimatur ut bonū ,
ad eòque non torquet , sed pla-
cet . Debuit ergò dari obiectum
displicens appetitui , & hic est
dolor obiectius .

189 Fuit etiam hic dolor per
utilis

utilis ad acquisitionem finis su-
pernaturalis. Nam ut posse-
mus mereri maxima præmia.
debuit esse obscura eorum co-
gnitio. Sicut enim in contra-
etibus, ita in retributionibus ob-
scuritas, & inevidentia qua
habetur rei rependendæ facit,
ut seruetur æqualitas quamvis
compensatio quæ rependitur,
sit arithmeticè multò maior,
cà re, quæ fuit posita ab emētis,
vel à promerente. Hoc suppo-
sito sola spes boni obscuri vix
remoueret homines à volunta-
tibus præsentibus, & perspicuis,
nisi adderetur timor maximus,
qui inter passiones est potentissimus.
Timor verò maximus
habet pro obiecto malum sum-
mè doloriferum imminens. Fuit
ergo necessè constituere Infer-

num,

De Act. hum. Cap. XVI. 255
num, ut per ipsum impleretur
Cœlum.

190 Error deniq. fuit necessariò possibilis in creaturà rationali. Nam ex vnà parte necessè erat eam habere aliquod iudicium de rebus futuris alioquin tolle- retur omnis prouidētia in crea- turis; nec possent sibi consulere. Ex alià parte hoc iudicium non potuit esse infallibile. Futurum enim, quippè quod nihil est, nō potest videri in se ipso à cogni- tione habente durationem, non coexistentem ipsi futuro. Ideòque, ut notat S. Thom. q. 2. de veritate, art. 12. Solus Deus videt futura, quia ipsi cognitio- ni diuinæ, vt potè quæ mensu- ratur æternitate, quæ est tota simul, & totum tempus inclu- dit, nihil est futurum, sed omnia sunt

256 *Liber Primus*:

sunt præsentia, & coexistentia.
Nec pariter futura potuerunt
videri certò à creaturà in causis
naturalibus præcedētibus; quia
omnes illę causę sūt cōiungibili-
les cum vtrāque parte contra-
dictionis, ideòq. præstant tan-
tum conieeturam fallibilem de
suis effectibus futuris contin-
gentibus.

191 Accedit quòd nisi error
esset possibilis, nihil ferè posse-
mus ratiocinari circa prædica-
ta diuina. Perfectior enim est
Deus, quàm vt ex creaturis pos-
sint eius dotes, & attributa à fi-
nito intellectu euidenter, atque
adæquatè cognosci. Quare nisi
fuisse cognoscibilis obscure, &
incertè, nullo modo fuisse natu-
raliter cognoscibilis quoad mul-
ta. Deniq. arcana cordiū ex vnā

par-

parte debuerunt non esse ei-
denter patentia alienis cogni-
tionibus; ex aliâ parte non pos-
set iniri societas, nisi inter crea-
turas rationales daretur aliqua
probabilitas de alienis affecti-
bus, iudicijs, ac voluntatibus;
ergo satius fuit creature rationales
esse obnoxias errori, ita
ramen, ut plerumque verum
assequerentur, quâm eas iaceret
in profundissimâ ignorantia
omnium eiusmodi obiectorum.

192 Præter hæc mala phy-
sica necesse fuit esse possibile
etiam malum morale, hoc est
culpam. Non quia alioquin tol-
leretur libertas; nam in Deo,
& in Beatis datur hæc sine po-
tentia peccandi; sed ex alijs
rationibus. Prima est, quoniam
fœlicitas est præmium virtuti
de-

debitum. Si ergò creaturæ rationales non essent peccabiles, adeòque si semper necessariò agerent cum virtute, necessariū esset illis deberi fœlicitatem, ac proinde fœlicitas non esset beneficium Dei distinctum à dono creationis, nec impetrandū à Deo per preces, vt potè quæ iā supponunt donum creationis. Hoc autem est contra limitationem entis creati liberi, quod sicut ex se nullum habet ius naturale ad esse, ita supposito esse, nullum habet ius naturale ad bene esse, sed utrumque ius habet separatiū per gratiam, quæ gratia quantum ad bene esse consistit in hoc, ut, cum arbitriū creatum sit defectibile, Deus largiatur illi cogitationes congruas, per quas videt illud bene
ope-

193 Altera ratio est, quia
omnis creatura est Dei essen-
tialiter serua, ut potè educata à
Deo ex nihilo, ac proinde mul-
tò potiori iure Deo mancipata,
quam victi viatoribus ab his in
pugnà seruati. De ratione au-
tem serui est, ut dominus possit
illi imponere præceptum rigo-
rosum, de cuius ratione est, ut
non necessitat physicè: talis e-
nim necessitatio non pertinet
ad dominium, sed ad robur, &
vires. Debet ergò omnis creatu-
ra rationalis esse naturaliter
peccabilis; nam aliòqui non
esset capax præcepti dominici,
quod in eo consistit, ut reddat
seruo impossibile moraliter id,
quod est possibile physicè: Esse
autem aliqua possilia cuipiam
phy-

physicè , non autem moraliter
hoc est licitè idem est, ac esse
illi possibilia peccata ,

194 Ut ergò creature ratio-
nales possēt simul esse liberæ , &
simul peruenire per merita ad
föelicitatem ; debuerunt ex limi-
tatione entis creati esse pecca-
biles , & naturaliter defectibiles
à föelicitate . Quo posito cessat
illa quæstio cur Deus peccata
permittat . Si enim Deus non
posset honestè peccatum per-
mittere , peccatum esset impos-
sibile , ac proindè creatura esset
impeccabilis , quòd si honestè
potest illud permittere , nil ab-
surdum quòd permittat : nam
possibili posito in actu , nullum
sequitur absurdum .

CA-

CAPVT XVII.

Quid sit malitia formalis peccati, & an Deus ad illam concurrat?

195 **D**ifficilè semper fuit apud veteres, quomodo, cum primā causā sit optima, & ex optimo non possit prouenire, nisi bonum, & ex uno bono, non nisi aliud bonū, existat tamen peccatum, quod non solūm secundūm quid, ut cœtera quæ diximus, sed simpliciter, & absolutè est malum. Ut hunc nodum soluerēt Marcion, & Manichæus, posuerunt duo prima principia alterum bonorum, alterum malorum, quasi Parmenidem secuti, qui

ut ait Aristoteles i, metaph. c. 4.
posuit amicitiam principium
bonorum, contentionem verò
malorum.

196 Hæc sententia manifestis rationibus reuincitur. Et primò quidē in ordine ad mala physica, in ordine ad quæ nominatim constituebant illi heretici principium malorum, nihil enim est malum vni, quin sit bonum alteri; ergò nulla res esset potius tribuenda principio mali, quam principio boni. Secundò reuincitur simpliciter: nam vel illa duo principia esset æqualis roboris, vel inæqualis. Si æqualis, neutrum vñquam vinceret, adeoque nullum bonum, nullumque malum insubiectis produceretur. Si inæqualis, cum sint immutabilia,

&

& æterna, illud semper vince-
ret, quod esset fortius, atque
adeò, vel sola bona, vel sola ma-
la semper existerent. Adde
esse contra conceptum entis
primi, ac necessarij, (cuiusmodi
esset illud principium malorū,)
esse malum. Accedunt omnes
rationes quibus probat Aristoteles
vnitatem primi principij.

197 Alij cum Durando ne-
garunt concursum Dei in ope-
rations causarum secundarū,
atque adeò in actum peccati:
quæ sententia licet vniuersaliter
accepta non careat censura,
tamen in ordine ad actum pec-
cati existimatur tuta à quibus.
dam recentioribus, & fuit etiam
antiquorum ante Durandum,
quos meminit S. Thom. q. 3. de
causà peccati, art. 2. in corp. Re-
fel-

sellitur tamen, quia pertinet ad dominium Dei posse impedire operationem causarum secundarum, quantumuis hæ completae sint in suo genere. Hoc autem impedimentum causæ completæ omnino, tūm complemento positivo, tū negativo, aliud esse nequit quam subtrahitio necessarij concursus. Necdicas hoc impedimentum posse inferri per solam voluntatem Dei, etiā si illæ non egeant diuino concursu ad operandū. Nam constat lumine naturæ voluntati non esse immediate subditam, nisi potentiam operatiuam illius agentis, cui inest ea voluntas. Ex hoc enim principio patet nobis, nostras operationes à nobis fieri efficienter, & non ab aliâ causa ope-

operante per sympathiam cum
voluntate nostrà . Ergò, vt om-
nes causæ obedient voluntati
diuinæ , debuerunt omnes cau-
sæ in ordine ad quemcumque
effectum esse incompletæ prout
distinguūtur à Deo, ita vt Deus
impediendo operationem suā ,
impedit simul operationem
illarum .

198 Accedit , quod multæ
conditiones præteritæ determini-
nant causas creatas ad operan-
dum . *Præteritum* verò nihil
est, nisi in mente alicuius agen-
tis intentionalis; ergò fateri de-
bemus ad omnes istas opera-
tiones concurrere aliquod vni-
uersale agens intentionale ,
quod non potest esse nisi Deus .
Deniq. idein probatur à S.Th.
q.3. de malo, art.2.in corp. quia

M om-

omnis actus , etiam peccati est ens; ergò debet fieri per participationem primi entis: emotus ; ergò debet fieri per influxum primi motoris . Quæ duæ rationes sunt validæ.

199 Et quidem prima, quoniam extrahere aliquid à nihilo, est operatio adeò mirabilis , vt exigat concursum potentiae infinitæ; & ideo veteres Philosophi pro certo assumebant illud principium, *ex nihilo nihil fit*, quia non agnoscebant infinitam virtutem . Fundamentum autem huius rationis magis à priori est , quoniam causa adæquata non potest esse imperfectior suo effectu . Effectus autem qui fit de nouo, non est tantùm illud ens, quod producitur , sed est illud totum ag-

gre-

gregatum ex eo ente, & ex cœteris entibus, quæ erant antea : Hoc enim est aliquid, quod non erat: sicuti quando producitur homo, non est tantum consideranda illa entitas, quæ adæquatè non existebat antea, hoc est unio ; hæc enim est aliquid exiguum, & valdè imperfectū : sed est considerandum illud totum, quod resultat; & ex perfectione illius colligitur perfectio causæ. Et hoc idem contingit in effectibus artificialibus. Sed illud aggregatum, quod resultat de novo in productione cuiuslibet entis creati, est quid perfectius, quam cœtera entia finita, quæ anteā erant; ergo eius causa includit Ens infinitum, quod faciat aggregatum æquè perfectum cum paucioribus ,

M 2 at.

atque cum pluribus entibus ;
imò etiam sit æquè perfectum
cum nullis .

269 Secunda ratio S.Tho-
mæ pariter est solida . Nulla
enim res potest esse causa ada-
quata ad mouendum se ipsam ,
hoc est ad tribuendam sibi ali-
quam perfectionem intrinsecā ,
quam antea non habeat : quo-
niam ex hoc pariter sequeretur
effectum esse perfectionē causā
adæquatā . Ideò omne quod mo-
uetur ab alio mouetur . Quod
principium valet etiam si res
moueatur ad statum deteriorē .
Illa enim perfectio melior , quæ
præexistebat , non potest con-
currere ad perfectionem mino-
rem contrariā sibi , quæ de no-
vo producitur . Illud verò quod
erat antea , & remanet , non est
æquè

æquè perfectum , ac aggregatū
ex illo, & ex nouā perfectione .
Hoc posito, omnis causa creata
ita mouet , vt simul moueatur,
vel per actionē in eā receptā, vt
est probabilis sententia; quoniam
in causā creatā producere est per
fectio , atque adeò est quid in-
trinsicum producenti , vel per
nouam relationem coexisten-
tiæ , de quā re aliàs incidet ser-
mo . Et certè vtrumque est ve-
rum secundūm principia San-
cti Thomæ . Ergo omnis motus
requirit aliquam primam cau-
sam immotam, & immobilem ,
quæ nec nouam actionem , nec
nouam relationem recipiat .
Hæc autem causa est Deus .

201 Eiusmodi sententijs, que
excludunt influxū optimi entis
ab actu peccaminoso , reiectis,

M 3 ce-

celebris opinio est, ideò Deum non esse causam peccati, quia licet concurrat ad actum peccatum, non tamen concurredit ad priuationem rectitudinis debitæ, quæ illum consequitur, & in quo sita est malitia peccati. Sed contra hanc sententiam est validissimum argumentum: quoniam malitia peccati debet esse id, quod est contra voluntatem diuinam; id verò non est ea priuatio ex suppositione actus antecedentis, quippe quæ sequitur necessariò, atque adeò non est contra voluntatem Dei, qui non vult impossibilia; sed est illud liberum, quod ita ponitur à creaturà, ut potuerit nō ponи: id enim tantum est imputabile creaturæ, & propter illud creatura redditur odibilis Deo.

Ac-

202 Accedit quod non alià ratione creatura est causa illius priuationis, nisi quatenus est causa actus, ad quem eiusmodi priuatio consequitur: sed etiam Deus, ut fatentur eiusmodi authores, est causa eiusmodi actus ergò pari modo erit causa prædictæ priuationis. Denique videtur lumine naturæ notum, plūs malitiæ inesse in odio Dei, quam in carentiâ cuiuscumq. rectitudinis positiuæ; ergò odiū Dei habet aliquam malitiam supra omnem carentiam rectitudinis debitæ.

203 Alii ergò ita phìlosophantur, ut secundùm ipsos malitia peccati sita sit in aliqua priuatione antecedenti actum positiuum, quam priuationem dicunt esse quandam quasi a-

M 4 Etio-

ctionem negatiuam, per quam voluntas ad illum exercēdum determinatur. Et in hoc differunt à sententiā Durandi, quod Durandus fatebatur illā actionem esse ens posituum, & tamen negabat in illam concursum immediatum Dei. Hi verò authores vocant illam, negatiuam, quia existimāt de conceputu entis positiui esse, ut sit prudenter practicè amabile; alioquin inquiuit, non est bonum: quod verò caret bonitate, caret, etiam perfectione, atque adeò entitate. Et quoniam conceptus priuationis videtur sonare exclusionē alterius entis; ideo dicunt, hanc determinationem negatiuam, esse priuationem, quatenus excludit actiones boenas secum incompossibles.

Re.

204 Refellitur hæc sententia primò tanquam contraria omnibus scholasticis, ex quibus licet aliqui constituerint initiū libertatis in aliquo negatiuo; nemo tamen distinxit libertatem in ordine ad actus bonos, atque ad actus malos, ita ut altera versetur in positiuo, altera in solo negatiuo. Præterea nemo vñquam constituit conceptum entis positiui in hoc, quod sit prudenter amabile amore prædictico. Sed Aristoteles, & D. Th. coeteriq. scholastici supponunt *Ens* esse conceptum primum, & inexplicabilem per alios conceptus. Quamuis enim insentientiā admittente priuationes, & negationes distinctas ab omni ente positiuo, detur aliquis conceptus realis actualis vni-

M s uer-

uersalior, quam *Ens*; tamen negationes non sunt conceptus primus, sed supponunt notum conceptum entis, quem negat. *Ens* vero est vniuersalissimus conceptus inter primos, hoc est inter conceptus non supponentes notionem ullius conceptus interioris. Coeterum *ens* est omnne obiectum actuale, quod vel est substantia, que est *ens simpliciter*, vel afficit substantiam aliquam affectione directe affirmabili, quae affectio est *entis ens*, hoc est *accidens* ex Aristotele, & D. Thoma, sed esse determinatum in actu secundo ad actum odij Dei, ex.g. est aliqua animæ affectio directe affirmabilis; ergo est *ens*. Quamuis enim illa determinatio excludat actus oppositos, non tamen per hoc

hoc est priuatio ; nam etiam amor excludit odium . Illa ergò est *priuatio* (si tamen istæ priuationes dantur distinctæ ab omni ente positivo) cuius primus, & proprius conceptus est excludere formaliter aliud ; quod nō conuenit illi exercitio libero, per quod determinamur ad peccandum .

205 Hæc autem regula confirmatur à priori , nam *ens* per Aristotelem est omne illud, cuius datur scientia , omne enim tale perficit intellectum per aliquam similitudinem intentionalem suæ entitatis realis , atq. adeò non est purum *nihil* . Sed omne id, quod est directè affirmabile, est tale, vt de illo detur scientia ; ergò est *ens* , & non purum *nihil* .

M 6 Con-

266 Confirmatur præterea, quoniam si omne ens esset prudenter amabile amore practico, ut illi authores contendunt, omne ens esset bonum honestum, & tamen S. Thom. alijq. scholastrici diuidūt bonum, quantum est passio entis in honestū, *utile*, & *delectabile*. Accedit quod secundūm doctrinam, quam impugnamus, ne ipse quidem actus peccaminosus esset ens, quippe qui non esset practicè amabilis; nam actus odij Dei, ex. g. prout distinguitur ab illa determinatione, vel per te est practicè amabilis simpliciter, & hoc dici non potest, quia supponit essentialiter peccatum: vel est practicè amabilis ex suppositione illius determinationis; & hoc pariter est fal.

falsum: nam supposità èa de-
terminatione implicat contra-
dictionem quòd non sequatur;
ergò factà illà suppositione nō
est obiectum voluntatis practi-
cę, quippe quæ est de re indiffe-
renti ad esse, & non esse sub eo
statu, sub quo de illà consulta-
mus, & decernimus: sicut etiam
non esset Deo obiectum volun-
tatis practicæ hoc: *si reuelauero*
me velle creare Petrum, volo illū
creare, quia sub èa conditione
creatio Petri est obiectum ne-
cessarium.

207 Quæ ratio magis à prio-
ri vrgetur, quia non potest ali-
qnod obiectum contingens es-
se prudenter amabile, si in nullo
casu melius est illud poni, quā
non poni, &, si nunquam me-
lius est ipsum, quām eius nega-
tio

tio contingens. Huiusmodi au-
tem esset ille actus positius ,
nam eius positio , vel formalis-
ter, vel saltem radicaliter est ip-
sa determinatio libera volunta-
tis. Sed numquam melius est
dari eam determinationem ,
quām non dari ; ergo numquā
melius est illum poni , quām
non poni. Item nunquam , &
sub nullo statu melius est veri-
ficari ipsum , quām eius nega-
tionem contingentem . Nam
eius negatio contingens vel
simul etiam est negatio talis de-
terminationis , vel certè nega-
tionem illius essentialiter trahit.
Ergo negationem contingentem
illius actus semper melius
est verificarī , quām ipsum actu
existere , non enim datur casus
possibilis , in quo verificetur to-
tum

tum malum illius determina-
tionis , & non simul ponatur
physica bonitas ipsius actus ,
sed tantum est possibile ut vel
detur vtraque pars, vel ~~ne~~utra .
Sed semper melius est dari neu-
trum ; ergo semper negatio pos-
sibilis eiusdem actus praevalet
cuius bonitati .

208 Præterea determinare se li-
berè ad odiū Dei, ex.g.est viuere,
atque adeò est moueri ab in-
trinseco ; ergo non est pura ne-
gatio . Adde quòd, vt supra
ostendimus, actio (latè accep-
to hoc nomine) seu positiva ,
seu negativa non habet talem
prioritatem respectu termini, vt
auferat termino libertatem for-
malem; nec enim actio se tenet
ex parte actus primi, sed ex par-
te actus secundi , & reipsà est
quidam coëffectus ut quo. Tūc

au-

280 *Liber Primus.*

autem aliquid est formaliter liberum, quando prouenit ex actu primò prorsus indifferentē. Sed tale est odium Dei, & quilibet accus peccaminosus; ergo habet libertatem formalem.

209 Neque obstat praedictū fundamentum contrariæ sententiæ. Nam admittimus quidem in omniente dari aliquam bonitatem, sed non est necesse, ut omne ens sit bonum in ratione finis, dummodo sit bonum in ratione medij: peccatum verò habet re ipsa bonitatem in ratione medij, hoc est utilem tūm in ordine ad bonum iucundum, tūm in ordine ad bonum honestum. Sed cum hoc discrimine, quod in ordine ad iucundum est amabile practicè; affert enim delectationem ali-

aliquam si eligatur: at in ordine ad bonum honestum non est amabile nisi speculatiuè, hoc est tali amore, qui non esset effectiuus obiecti amati, etiam supposità potestate in amante. In hac enim practicà inamabilitate consistit essentia peccati formalis, quod scilicet, & displaceat Deo in se, & reddit Deo displicentem omnem volitionē, quæ illud per se trahat, cuiusmodi est amor practicus.

210 Hoc amore speculatiuo gaudet Ecclesia de felici culpa Adami, & gaudent Iusti de illis peccatis alienis, ex quibus ortum habuit peccantium cōuersio, aut aliquod ingens bonum. Nec enim Salomon tenebatur tristari, & non gaudere speculatiuè de illo peccato Davidis,

uidis, ex quo ipse ortum duxit.
Imò nos ipsi de nostris pecca-
tis præteritis possimus specula-
tiuè gaudere, si ex illis Deus per-
suam omnipotentem bonitatē,
& misericordiam oriri fecit no-
stram conuersionem , aut in-
crementum virtutis . Semper
tamen sunt obiectum practicæ
pœnitentiæ . Illa enim actio
meretur pœnitentiam, quæ pro
eo signo, in quo facta est, con-
sideratis omnibus circumstan-
tijs in tali signo existentibus af-
ferebat agenti plùs mali, quàm
boni: talis autem est omnis a-
ctio peccaminosa ; nam pro eo
signo, pro quo ipsa fit, non da-
tur aliqua necessitas , neque
aliqua veritas cōditionis de
ipsius futurā vtilitate , sed posi-
tis omnibus circumstantijs in

eo

eo signo cognoscibilibus etiam
ab intellectu diuino , quisque
prudens iudicaret utius esse
ad perpetuā fœlicitatem ope-
rantis non peccare , quam pec-
care .

219 Ideò impossibile puta-
mus quod aliquis peccet cum
hac præuià reuelatione cogni-
tā ab ipso in priori signo natu-
ræ ; quod per illud peccatum ,
& non aliter esset salutem æter-
nam consecuturus : tūm quia
non potest aliquis obligari ad
omittendum medium , quod
videt necessarium ad suam
æternam fœlicitatem , quam
quisquè necessariò amat ; quo-
circà tunc non posset obligari
ad non peccandum , quod in-
plicat : tūm quia etiam ex alio
capite non obligaretur quis vi-
tare

284 *Liber Primus.*

tare illud peccatum ; non enim quis potest ex caritate erga Deum vellè omittere id , quod est vnicum medium hic , & nūc ut ipse sit perpetuus amieus Dei .

212 Habet ergò peccatum sufficientem bonitatem entitatiuam , & est aliquid physicè positiuū. Dicitur tamen sæpè à Patribus esse negatio , & esse nihil in eo sensu , in quo dicūt ipsam potentiam peccandi non esse potentiam , sed *impotentiam* , & ipsum hominem *nihil esse* , dum peccat . Significant quippe hæc omnia oriri non ex participatione diuinæ perfectionis , sed ex nostro nihilo , ratione cuius sumus defectibiles : & nos per illa tendere ad ipsum *nihil* , vel quatenus preponimus Deo creaturam ,

turam, quæ plurimum habet
de nihilo, hoc est de negatione
entitatis, vel quatenus, per pec-
catum recedimus à coniun-
ctione cum summo ente, & ac-
cedimus ad statum defectuo-
sum, ac miserum, adeoque ap-
propinquamus ad *nihil*. Cœ-
terum patet eos non loqui in
rigore metaphysico: quando-
quidem etiam dolorem, errorē,
& reliqua mala positiva physi-
ca vocant, *nihil*. Imò frequens
est apud Aristotelem, & Philo-
sophos, vt inter duo opposita
positiva illud vocetur *priuatio*,
quod est imperfectius, quippe
quod minus recedit à nihilo.
Accedit probabile esse omnem
malitiam seu moralem, seu
physicam desumi ex oppositio-
ne formali, vel radicali cum
aliis.

aliquo bono; & oppositio radicalis, aliquando est peior quam formalis, quia continet in radice plures, & stabiliores opposiciones formales, ut patebit consideranti. Et in hoc sensu dici potest omne malum esse negatiuum, & esse nihil, quia qualiter malum dicit ordinem ad negationem, & ad ipsum nihil.

213 Neque conuincit vulgaris illa obiectio: malum, ut malum nullo modo est simile Deo; ergo, ut malum, non est ens; quippe omne ens est aliqua similitudo, & participatio diuinæ perfectionis. Responsum enim primò per instantias. Nam similiter potentia peccandi, ut potentia peccandi non est similis Deo, neque actus esset.

essētialiter cōnexus cū peccato,
quatenus cū eo essētialiter cō-
nexus; & tamen certum est il-
lam potentiam, & illam conne-
xiōnē esse entia positiua. Om-
nes ergo tenentur respondere
hæc prædicata non explicare,
aliquam perfectionē, & ideò si
essēt sola, fore impossibilia, Deus
enim non posset ad illa concur-
rere; si tamen adæquate com-
prehendantur ab intellectu,
numquam ea præscindere ab
aliquā bonitate. Potentia enim
peccandi est simul potentia ab-
stinendi liberè à peccato, & cō-
nexio essētialis cum malitiā
est simul connexio cum alijs
bonis i[n]perfectis nō possibilibus
nisi ex suppositione malitiæ.
Item malum, si adæquate conci-
piatur non præscindit à con-
ceptu

288 *Liber Primus.*

ceptu alicuius bonitatis, hoc est
illius utilitatis, quā affert, tūm
in ordine ad effectus physicos,
tūm in ordine ad ostensionem
diuinę misericordiæ, vel iusticie;
quod *malum* imperfectè con-
ceptum à nobis non explicat
similitudinem cum Deo; *malum*
verò adæquate conceptum si-
cut explicat aliquam bonitatē;
ita explicat aliquam Dei simi-
litudinem.

214 Neque ex nostrà sen-
tentiâ infertur Deum esse au-
thorem peccati. Ille enim est
propriè author alicuius effe-
ctus, qui vel determinat con-
tingentiam illius effectus ad
vnam partem, vel ponit media,
ex quibus sequitur ista determi-
natio eam intendendo. *author*
enim, & *causa propriè*, dicitur
causa

causa per se , causa autem per se
est illa, quæ causat ex intentio-
ne: & ideo natura particularis
non dicitur per se causa mon-
stri, quia licet ad illud concur-
rat, non illud intendit: & po-
tentia progressiva ex eadem
ratione non dicitur causa per se
claudicationis , quia licet in-
fluat in totam illam entitatem
motus, est tamen quantum est
ex se ordinata ad motum re-
ctum . Imo causa vniuersalis
non solet à Philosophis dici sim-
pliciter causa nisi illorum effe-
ctuum, qui causantur à con-
causis particularibus conten-
tis sub ordine illius causæ vni-
uersalis , & ab eo non receden-
tibus . Ideoque S. Thom. q. 14.
de veritate, cap. 14. è tenus af-
signat Deo tamquam causæ

N de-

290 *Liber Primus.*

descensionem lapidis , non
quatenus Deus ad illum uni-
uersaliter concurrit, sed quate-
nus indidit lapidi tanquam
causa particularis grauitatem ,
quæ perse, & vt causa particu-
laris efficit descensum .

215 Deus ergo est causa
perse omnis actus boni , quia
vel illum determinat, vel illum
intendit . At verò peccati non
est author , aut causa perse ,
quia offert suum concursum
indifferentem voluntati creatę
ad peccandum , vel non pec-
candum ; & ita offert, vt inten-
dat non peccatum, sed actum
bonum oppositum , idque tūm
intentione innatā , quoniam Dei
omnipotentia est essentialiter
inclinata ad bonum ; tūm in-
tentione elicita , quia paratus
est

est gaudere de solo actu bono,
de actu autē malo nullo mo-
do, sed tantū de effectibus
bonis inde secuturis. Neque
offerret concursum ad actum
malum nisi illa oblatio esset
necessaria ad illum actum bo-
num, quo voluntas liberè ab-
stineat à peccato.

216 Ex his autem duo se-
quuntur: alterum est, solum
peccatum esse illud ens, cuius
Deus non est per se causa: quia
omnis alius effectus prouenit
vel immediatè à solo Deo tan-
quam à causà particulari, vel
ab aliquà causà per se & ex
intentione Dei institutà ad ta-
lem effectum producendum,
cuiusmodi est volitio bona; vel
ab aliquo aggregato, cuius
Deus fuit per se causa imme-

N 2 dia-

292 *Liber Primus.*

diatè, vel mediatè, & quod ag-
gregatum per se exigit talem
effectum. Et huiusmodi esse-
tus sunt monstra, claudicatio-
nes, & similia. Solum pecca-
tum neque procedit immedia-
tè à Deo tanquam à causà par-
ticulari, neque procedit per se
ab illà causà particulari, quæ
processerit per se à Deo. Nam
& voluntas, & totus ille actus
primus, ex quomanat peccatū,
est per se potius ordinatus ad
actum oppositum : & si quid
inclinat ad malum, est nostrum
nihil, hoc est carentia scientiæ,
& aliarum perfectionum, quæ
carentia non est in nobis ali-
qua participatio Dei.

217 Alterū quod sequitur est,
nullā dari naturā peccati, quod
est axioma familiare Sanctis Pa-

tri-

tribus; omnia enim alia entia,
vel sunt, natura, hoc est, substā-
tia, vel sunt passiones debitæ in
aliquibus circumstantijs alicui
substantiæ , & consequenter
exiguntur aliquando à naturā.
Solum peccatū fit semper con-
tra omnem ordinationem na-
turæ.

218 Disputant recentiores
quodnā obiectum habeat de-
cretum illud, quo Deus offert
concursum indifferentem . Si
enim dicat : *volo quod Petrus,*
ex.g. amet, vel non amet, decer-
nit aliquid necessarium, & non
contingens ; quippè necessa-
rium est disiunctum ex duobus
contradictorijs . Item si dicat :
volo Petrum amare, si ipse vult,
& nolo, si ipse non vult, hæc pari-
ter hypothetica est aliquid ne-

N 3 cessa-

294 *Liber Primus.*

cessariū. Vel ergo Deus decer-
nit determinatè quēlibet actū
nostrū, adeòq. etiā peccatū; vel
est inexplicabile decretū liberū
quo De⁹ vult cōcurrere nobiscū

219 Attamen quidquid sit
àn Deus prædeterminet ad a-
ctus bonos supernaturales, de-
quo hīc non disputamus; asse-
rimus, benè posse explicari de-
cretum, quo Deus vult concur-
rere cum potentia liberā, quin
prædeterminet ad omnes actus
ac proindè ad peccatum. Licet
enim *amare*, & *non amare* sint
contradictoria habentia disi-
ctiuam necessitatem; tamen
amare liberè, & *omittere amorē*
liberè, non sunt contradictoria.
Datur enim medium, hoc est,
omissio amoris necessaria, quæ
tunc verificaretur, quādo Deus

non

non esset paratus, ut ex parte
suā concurreret ad amorem.
Hæc autem omissio libera in
sententiā quidem negante o-
missiones esse affixas essentia-
liter motiuis impellantibus, &
retrahentibus, debet fundari in
aliquo actu positivo secundūm
principia, quæ statuimus de
voluntario. In sententiā verò
agnoscente plures priuationes
disiunctiuè possibiles oppositas
eidem actui positivo, dicimus
illud decretum Dei habere pro
objecto disiunctuo omnes a-
ctus positivos, & omnes omis-
siones essentialiter liberas, ad
quas hic, & nunc voluntas est
disposita in actu primo.

220 Hanc sententiam liben-
tiūs amplectimur, quām illam,
quæ negat requiri ullum de-

N 4 cre-

cretum Dei adhòc, vt omnipo-
tentia disponatur ad concur-
rendum secùdùm exigentiam
causarum secundarum : satis
verò esse, si Deus nolit concur-
sum suum impedire. Nam con-
tra hoc est primò, quia est cō-
munis locutio apud PP. & The-
ologos, idèò Deū operari, quia
vult; & S. Thom. tribuit omnes
effectus scientiæ diuinæ vt di-
rigenti, voluntati vt imperanti,
omnipotentiæ, vt exequenti.
Secundò contra est, quia se-
queretur, quòd si Deus nihil ad-
uerteret, & dormiret, adhuc cō-
curreret ad omnes effectus cau-
sarum secundarum ; quod non
congruit locutionibus Patrum,
neque videtur cōuenire agenti
perfectissimo cuius omne opus
est opus intelligentiæ.

Ne-

221 Neque obstat, quod si
Deus velit disiunctiū aut actū
bonum, aut malum, videatur
per actum malum impleri vo-
luntas Dei, ac proinde videa-
tur actus malus non esse pec-
catum. Nam porrò per quem-
cumque actum impletur vo-
luntas Dei efficax, & quæ dici-
tur *beneplaciti*; hoc enim perti-
net ad summam Dei fœlicita-
tem, scilicet, ut non fiant nisi
quæ ipse vult: non tamen sem-
per impletur volūtas *signi*, hoc
est illa quā Deus non vult effi-
cacer rem ipsam, ad quam
obligat, sed obligationem:
quæ tandem ex Augustino, &
D. Thomā est voluntas efficax
huius disiuncti, ut vel creatura
benè agat, vel in eā exerceatur
aut misericordia Dei in parcē

N s do,

do, aut iustitia in puniēdo. Neque si metaphysicè loquamur displicet Deo absolutè, & efficaciter ipse actus peccaminosus. Nam si hoc esset, non solum uon posset eum velle, sed nō posset eū nō impedire. Igitur neq. peccatū, neq. ullū obiectū possibile potest Deo, quādo est absolutè displicere, quia nihil possibile aduersatur summae foelicitati, & voluptati diuinæ, Cū ergo detur duplex displicētia, & duplex odiū, abominatio nis, scilicet, & inimicitiae prima quidē nō potest esse in Deo, & in hoc sēsu dicitur *diligis omnia quae sunt, & nihil odisti eorum quae fecisti;* & redditur ratio, quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses! Quæ ratio valet de omnibus obiectis im-

pe-

pedilibus à Deo , siuè Deus ad illa concurrat, siuè non . At displicentia, & odiū inimicitiae possūt absolutē esse in Deo quia non dicunt defectum gaudij in ipso, sed defectum amoris erga personam, & sic important im- perfectionem non in Deo , sed in persona, quam Deus odit .

222 Èatenus ergò dicitur Deo displicere peccatum, qua- tenus Deo displicet homo propter peccatum non quidem di- splicentiā abominationis , & tamquam malum proprium ipsius Dei , sed displicentiā ini- micitiae, quatenus homo prop- ter peccatum fit Deo inuisus , & indignus eius amore . Verū quidem est, quod Deus ex suā bonitate non potest deside- rare homini hoc malum : est

N 6 enim

300 *Liber Primus:*

enim contra rationem optimi
entis velle inimicitia antequā
prouocetur, Sed non est con-
tra rationem optimi entis velle
disiunctiū aut fundamentum
amicitiæ, aut fundamentū ini-
micitiæ, quando illud primum
est tale, ut non sit possibile, nisi
sit possibile etiam secundū.

223 Neque obstat dicere:
Deus vult disiunctiū alterutrū,
ergo vtrumlibet satisfacit vo-
luntati diuinæ. Respondemus
enim, Deum velle quidē vtrūli-
bet voluntate efficaci, & im-
ponente necessitatē, cui sem-
per satisfit, sed præterea velle
vnum ex illis determinatē vo-
luntate inefficaci modo supra
explicato, quæ voluntas non
semper impletur.

224 Neque valeat paritas;
quod

De Act. hum. Cap. XVII. 301
quòd non sit licitum suadere
alteri disiunctiuè aut actum
bonum, aut actum malum; ac
proinde multò minùs liceat di-
siunctiuè ad illos necessitare.
Respondemus enim, eum, qui
suadet disiunctiuè, suadere v-
trumque sub hypothesi, quòd
alterum non fiat. Quando er-
go actus est malus etiam sub
illà hypothesi, vtique talis sua-
sio est illicita, & ideo non licet
suadere, ex.g. vel virginitatem,
vel fornicationem disiunctiuè;
nam fornicatio est mala, & vi-
tanda etiam sub hypothesi,
quòd quis nolit seruare virgi-
nitatem. Licet tamen suadere,
vel castitatem, vel fornicatio-
nem simplicem, quia ex suppo-
sitione quòd quis nolit esse ca-
stus, fornication non addit nouā

ma-

litiam evitabilem, sed est minimum inter mala, ad quæ disu-
stiuè necessitat illa hypothesis.

225 Ex his prædicta obiectio
dissoluitur; nam ille actus ma-
lus, ad quem Deus sub disun-
ctione necessitat, non habet
malitiam factà hypothesis de-
negatione actus oppositi; quia
sub tali hypothesis non habet
nouam libertatem. Sed tota
malitia consistit in verificatio-
ne illius hypothesis, ad quam
Deus neque necessitat, neque
nos per suasionem inclinat. Ad
id verò, quod solet inculcari,
magis Deo displicere peccatum,
quam quodlibet aliud obiectum,
ac proinde minorem fore Dei
displacentiam si voluntas care-
ret omni actu, quam si ex sup-
positione quod nō faciat actum

bo-

bonum, faciat actum malum; respondetur animaduertendam esse disparitatem quādā inter peccatum, & cōetera obiecta. Peccatum enim est eiusmodi effectus, erga quem solū Deus non possit habere complacentiam antecedentem, immo teneatur habere auersationē, quae explicatur per hoc: *oderō eum, qui hoc fecerit.* Alioquin peccatum non esset contemptus Dei, hoc est contemptus indignationis, & auersationis diuinæ. Ex aliâ parte, postquam Deus liberè se determinauit ad excludendum aliquod obiectum, ex. g. muscam, redderetur valde deterior pro eo statu, & in sensu composito cum tali voluntate Dei, mūscæ, quam omnia peccata Inferni quæ Deus permittit, si enim tunc

304 *Liber Primus.*

tūc poneretur musca, Deus fru-
straretur aliquà voluntate effi-
caci, atque adeò nō esset Deus:
si verò ponantur omnia pec-
cata inferni, nihil fit contra id,
quod Deus determinatè vult,
atque adeò nihil deperit de
fölicitate diuinà.

226 Ideò falsum est Deo
magis disPLICERE peccatum, quā
quōdlibet aliud obiectum, si
loquamur de disPLICENTIÀ con-
sequente, & liberà, & si loqua-
mur de obiectis, quæ reipsà nō
ponuntur; magis enim Deo
disPLICET de facto mundus, quē
non vult creare, quām omnia
peccata, quæ fiunt. Sed ille
mundus potuisset Deo positi-
tū, & efficaciter placere, non
verò hęc peccata. Ita pariter po-
tuisset Deo placere omissione ne-
cessaria.

De Act. hum. Cap. XVII. 305.

cessaria omnis actus: peccatum verò placere non potuit. At de facto liberè se determinauit Deus, ut magis displiceat illi talis omissione cuiuscumque actus, quam peccata, quæ sicut diximus de muscà, & de alio mundo. Id autem congruè voluit, & secundùm exigentiam naturæ, ut nos possemus exercere nostram naturalem libertatem, quæ indiget tali decreto diuino.

LIBER SECUNDVS

De Diuinâ gratiâ.

I **E**RTVM est gratiam Dei necessariam nobis esse ad salutem æternam . Certum quoque est eiusmodi necessitatem cum libertate arbitrij nō pugnare ; nam vt benè ait Augustinus epist. 46. ad Valentinū. *Si non est Dei gratia , quomodo saluat mundum ? & si non est liberum arbitrium , quomodo iudicat mundum ?* Contra gratiæ necessitatē opinati sunt Stoici , quos secutus est Pelagius , omnia

nia tribuens naturæ, & arbitrio,
ratusque posse nos viribus no-
stris assequi immunitatem ab
animi perturbationibus, & à
peccatis. Gratiā verò ipse agno-
uit primū quidem in solà
creatione; tūm verò agnouit
quamdam gratiam in prædi-
catione externâ: neq. tandem
omnem internam gratiam re-
pudiare visus est, dummodò ea
præstaret non potentiam sim-
pliciter, sed meram facilitatē.
Semipelagiani verò necessi-
tatem gratiæ ad salutem non
inficiati, initiū tamen aliquod
à nobis esse contendebant, ra-
tione cuius alter ab altero di-
scerneretur, nè aliòquin Deus
esset acceptator personarum.

2 Contra Manichæi, & Pri-
scillianistæ nihil arbitrio, sed ni-
hil

hil etiam gratiæ assignabunt:
omnia fato; hi quidem in astris;
illi in duobus supremis princi-
pijs constituto.

3 Lutheriani, & Caluinia-
ni nullam libertatē ad actus bo-
nos saltem post Adæ peccatū
agnouerunt. Aliqui Catholi-
ci distinxerunt: duplicem clas-
sem ; alterā eorum, quos Deus
ex suā liberalitate seligit ad vi-
tam æternam, eosque tantūm
vocant *Prædestinatos*, atque
in eis nullam agnoscunt liber-
tatem ad damnationem ; alte-
ram eorum, quibus Deus præ-
stis auxilia generalia cum in-
differentiā ad vtrumlibet, quo-
rum alios , aiunt, saluari, alios
damnari . Omnes eiusmodi
sententias inferiùs refutabimus
agnoscentes specialem gratiā,

&

& bencuolentiam Dei , erga
omnes qui saluantur , & quā
benē agunt cum eorum liber-
tate nihil pugnantem . An-
verò hæc specialis gratia , &
beneuolētia habeatur per phy-
sicam prædeterminationem ,
an potius per entitatem gratiæ
physicè indifferentem ,
sed infallibilem ex
dependentiā ,
quamha-
bet
à scientiā me-
diā,nihil
defini-
mus.

CA-

C A P V T I.

De necessitate gratiae ortâ ex peccato originali: ubi de discrimine inter naturam integrâ, puram, & lapsam, de pœnis peccati originalis: & an negatio omnis cognitionis congruæ, vel congruæ, possit esse pœna.

3 Certeum est homines nasci in peccato originali, & per illud ingressam esse in genus humanum mortem, concupiscentiam, morbos, & coeteras pœnalitates. Status innocentiae ante peccatum continebat non solum gratiam habitualem, sed integritatem naturæ, quæ consistit in subordinatione tunc corporis respectu anni.

De Diu. Gratia Cap.I. 311

animæ, tūm partis inferioris respectu superioris. Hæc bona cessarunt quando cessauit subordinatio voluntatis respectu Dei. Ex his tribus subordinationibus constabat status iustitiae originalis, ita vocatus quoniam iustum est ut inferiora superioribus subdantur. Hæc tamen omnia ~~con~~ueniebant illi statui per gratiam separabilem à dono creationis: Damnata est enim hæc propositio Baij. *Deus non potuisset talern ab initio creare hominem qualis nunc nascitur.*

4 Fuit ergo possibilis status puræ naturæ sine eleuatione ad filiationē, & visionem Dei; alioquin hæc non essent dona supernaturalia, contra id, quod constat inter Catholicos, & quod

312 *Liber Secundus.*

quod sentit August. lib. 2. ad Bonif. cap. 2. vbi damnat Manichæos, & Pelagianos, quorū primi inquit, *meritis naturæ bonæ*, Pelagiani autem *meritis voluntatis bonæ perhibent diuinitus subueniri*. Neque Deus lucem habitaret *inaccessibilem* si naturalibus viribus potuisset homo ad eum ~~videndum~~ accedere. Rursus Conc. Arausic. Can. 19. ut probaret gratiam Dei propriè dictam, quam Pelagiani negabant (non autem illam latā, quam ipsi concedebant, & in quā acceptance Patres Africani in epist. 95. apud Aug: dixerunt creationem, & proprietates naturales posse non ineptè vocari gratiam, sed non esse illam, quæ requiritur ad piè viuendum, & quam vocant gratiam

De Diu. Gratia Cap.I. 313
tiam Prophetici , & Apostolici
libri) Concilium inquam lo-
quens de hac gratia propriè di-
cta sic ait: *natura humana etiā*
in illa integritate, in qua est con-
dita, permaneret, nullo modo se
ipsam creatore suo non adiuuante
seruaret. Vnde, cum sine gratia
Dei salutem non possit custodire,
quam accepit, quomodo sine gra-
tia poterit reparare quod perdi-
dit? Quibus concinit August.
præsertim 12.de Ciu.cap. 9.vbi
loquens de Angelis (quorum
vtique natura non erat lapsa,
sed integra) ait, quod Deus si-
mul in eis erat, & condens natu-
ram, & largiens gratiam; adeòq.
distinguit etiam in eo statu gra-
tiā à naturā .

s Nec tantum prædicta
eleuatio, sed etiam immunitas

O à

à morte, à morbis, à subreptiō-
nibus partis inferioris, fuit gra-
tia naturæ indebita, sine quā
potuit homo creari. Probatur
tūm ex damnatione prædictæ
propositionis Baij; tūm quia
aliòquin Gentiles solo naturæ
lumine non possent admirari,
& venerari sapientiam, & pro-
videntiam creatoris in hoc mū-
do. Viderent enim hominem,
cuius bono omnia naturaliter
sunt ordinata (vt cognouit Ari-
stoteles primò Politicorum) in
multis miserijs nasci. Quæ mi-
seriæ per aduersarios iniustæ fo-
rent, nisi infligerentur in pœnā
peccati. Cum ergo naturali
lumine peccatum originale
non constet, non possent de-
fendere Deum ab iniustiâ,
neque essent *inexcusabiles*,

quia

*De Diu. Gratiâ Cap.I. 313
quia cum cognouissent Deum,
non sicut Deum glorificauerunt,
aut gratias egerunt: non enim
naturali lumine apparet di-
gnus gratijs ille, qui nostram
naturam iniustis ærumnis affe-
cisset.*

6 Denique prædicta sen-
tentia cuerit totam naturalē
Philosophiam, quam non pu-
gnare cum Theologiâ certum
est, & ab Ecclesiâ definitum.
Probatur assumptū: tota enim
Philosophia naturalis funda-
tur in inductione per experien-
tias, quas habemus in hac vitâ
de operationibus omniū agen-
tium. Sed istæ operationes,
per te, non proueniunt à natu-
rà rerum secundùm se acceptâ,
sed sunt accidentalis poena
peccati, quâ præcisâ, & nos om-

O 2 nino

316 *Liber Secundus.*

nino aliter operaremur, & cœ-
tera agentia omnino aliter ope-
rarentur in nobis ; ergò falsa
sunt, per te , omnes philosophi-
cæ consecutiones, quas ex istis
experiencijs elicimus super re-
rum naturis.

7 Neque ex his euincitur
naturam humanam per se esse
malā , ac proinde Deū esse au-
thorem mali ; tunc enim mala
esset natura . quādo optabilius
foret illam non habere , quām
habere : at videmus, vitam, etiā
istis ærumnis communibus ob-
sessam cunctis placere, & mor-
tem esse horribilem ; ergò na-
tura sic constituta est melior
ipsa , quām non ipsa ; ergò est
simpliciter bona . Quod si ali-
quando Augustinus ait Deum
fore iniustum, si independenter

à

à peccato priuaret infantem
creatum ad imaginem suam
suâ visione, & fruitione, intelli-
git eum fore iniustum ex sup-
positione promissionis, & ele-
uationis antecedentis.

8 Cœterū agnouit Au-
gustinus, ea priuilegia naturæ
concessa in statu innocentiae
fuisse indebita, & ex gratiâ;
nam lib. 4. contra Iul. cap. vlt.
ait, *gratiam magna erat quod ter-
renum, & animale corpus bestia-
lem libidinem non habebat.* Con-
sentit S.Thomas lib.4. contra
Gentiles, cap. 51. & 52. in solu-
tione 6. & 9. vbi probat omnes
defectus, quos patimur esse cō-
naturales, adeoque, immunita-
tem ab illis fuisse gratuitam in
Adâ, licet dicat illam fuisse
maximè conuenientem proui-

O 3 den-

dentiæ diuinæ, ita ut ex eius
immunitatis defectu appareat
probabiliter quædā signa pec-
cati originalis in humanâ na-
turâ.

9 Id verò confirmatur,
quia peccatum originale non
solum puniretur poenâ damni,
sed etiam poenâ sensus si im-
munitas ab istis molestijs sen-
sibilibus fuisset debita nostrâ
naturæ secundum se. Hæc au-
tem consecutio, & repugnat
communi sententiæ Theolo-
gorum, & videtur parum con-
sona verbis Innoc. tertij in-
cap. *Maiores*, §. sed adhuc de
Bapt. & eius effectu. Quod co-
firmatur ex Arist. 3. Eth. cap. 5.
docente neminem esse dignum
exprobratione, nisi propter ea,
quæ sunt in eius potestate; at

pec-

peccatum originale non fuit in
potestate nostrâ, & omnis pœ-
na ,quæ non sit priuatio bene-
ficij gratuiti, est exprobratio :
ergò nulla talis pœna potest
inferri propter peccatum ori-
ginale.

10 Natura ergo ex peccato
illo nullâ ex parte vel in ani-
mâ, vel in corpore est deterior,
quam esset secundum se , &
præcisâ diuinâ gratiâ ; dicitur
tamen vulnerata in naturali-
bus propter peccatum, quia
peccatum absidit illam vitalē
vnionem , quam ex gratiâ ha-
bebant inter se omnes partes
hominis . Quocirca rectè Ca-
ietanus distinguit statum na-
turæ lapsæ à statu naturæ puræ,
sicut hominem spoliatū à nu-
do. Et ubi cœteri Patres , ac

O 4 D.Tho-

D.Thomas videntur agnosce-
re aliquam prauam inclinatio-
nem, & innaturalē ex peccato
contractam, loquuntur de pec-
cato non originali, sed actuali.
Cöeterum benè Chrisost. hom.
de Cruce Domini, quia man-
ducasti de ligno scientiæ boni, &
mali remansisti homo, hoc est
remansisti cum illis tantum
proprietatibus, quæ naturę hu-
manæ debentur, & D.Th. 1.2.
q.87. art.7. in corp. principali-
zer, inquit, pœna peccati origina-
lis est, quod natura humana sibi
relinquitur (nota, sibi relinqui-
tur) destituta auxilio originalis
iustitiæ, sed ad hoc consequuntur
omnes pœnalitates, quæ ex defe-
ctu naturæ hominibus contingunt,
Clariùs idem habet, quæst. 5. de
pecc. ar. 4. ad primum, ubi cùm
po-

De Diu. Gratia Cap. I. 32

posuisset , mortem , & alios
defectus huius vitæ fuisse de-
facto pœnas peccati originalis
consecutas ad subtractionem
originalis iustitiae, ait, illud au-
xilium datum homini à Deo; sci-
licet originalis iustitiae, fuit gra-
tuitum, unde per rationem consi-
derari non potuit ; & ideo Sene-
ca, & alij Gentiles Philosophi non
considerauerunt huiusmodi defec-
tus sub ratione pœnæ . Et adeò
putauit S. Thomas peccato ori-
ginali non esse tributam aliam
pœnam , quam subtractionem
donorum gratuitorum , vt ea-
dem, q. s. art. 3. in corp. neget
in pueris decedentibus sine
baptismo afflictionem ex pœ-
nâ damni; saluans hoc eò quod
non habeant fidem de fine su-
pernaturali , ad quem destinat

37

O s ban-

bantur; & ideo, inquit, se priuari tali bono animæ puerorum non cognoscunt, sed hoc quod per naturam habent, absque dolore possident.

ii Neque dici potest cum Gabr. Vasquez poenam peccati originalis esse, vt Deus neget cogitationes congruas, quæ sūt speciale, & gratuitum Dei beneficium; & sine quibus impotens est homo impotentia consequenti ad benè operandum; hanc verò poenam remitti ex merito Christi quibuscumquè benè operantibus. Primò enim hinc sequeretur, Infantes cum solo originali defunctos nullū actum honestū elicituros per totam æternitatem. Nulla enim poena eis remittitur ex meritis Christi.

Præ-

12 Præterea argumentamur ad hominem cōtra ipsum Vasquez , qui non admittit præ-determinationem physicam , adeòque putat congruitatem cogitationis compleri per ipsā actualem operationē bonam , negationem verò congruitatis per negationem eiusdem operationis bonæ ; quamuis enim dicat neminem posse benè operari cū cogitatione magis inclināte ad malū , docet tamē tunc posse actum suspendi , & per eam suspensionē determinari intellectum , ut quærat motiva pro alterā parte , & vt pro illā efficacius moueat . Quare carentia cogitationis congruæ pro toto illo breui spatio temporis , pro quo obligamur elicere actum bonum includit in-

O 6 sen-

sententiā ipsius Vasquez, negationem talis suspensionis, quæ negatio reipsā est peccatum. Hoc posito neque per ipsum, neque per quoscumque nō constituentes congruitatem in prædeterminatione antecedenti, dicimus asseri posse, infligi à D'eo, tanquam pena homini liberè operanti, & habenti necessitatem disiunctiuā vel benē operandi, vel peccandi, carentiam omnis cogitationis congruę non solum protatā vitā, sed ne pro minimo quidem spatio, pro quo habeat istā disiunctiuam necessitatem.

13 Probatur primò, quia pena, ut pena intenditur à iudice infligente: est enim obiectum iustitiae punitiue. Sed negatio cogitationis cōgruę prototo illo

spa-

spatio nō potest intendi à Deo;
ergò non potest esse poena. Mi-
nor probatur quia negatio cō-
gruitatis includit intrinsecè ne-
gationem actus boni debiti in
illo spatio, ut supponimus; ergò
includit intrinsecè peccatum.
Sed peccatum non potest in-
tendi à Deo; ergò tota illa ne-
gatio congruitatis non potest
intendi à Deo.

14 Secundò, quia poena nō
potest esse essentialiter volun-
taria ipsi punito, ut docet S. Th.
1. 2. q. 87. art. 6. Hinc inferens
poenam satisfactoriam dimi-
nuere aliquid de proprià ratio-
ne poenæ. Et certè non de-
bet pendere à libertate delin-
quentis puniri, vel non puniri.
Sed in sententiâ ipsius Vasqu.
est liberum homini per bonam
ope.

200q

ope.

326 *Liber Secundus.*

operatione in facere, quod eius cogitatio hic, & nunc, sit congrua; ergo negatio congruitatis non potest esse poena.

15 Tertiò, quia ut docet idem Vasq. cum S. Thoma, I. 2.q.87.art.7. vnum peccatum non potest esse poena alterius. Sed negatio congruitatis secundum totum id, quod dicit includit formaliter peccatum in sententiā eiusdem Vasquez; ergo negatio congruitatis secundum totum id quod dicit non potest esse poena peccati.

16 Quartò, quia poena debet esse aliquid simpliciter bonum, & debet honorare ipsum ultorem, & mederi culpæ præteritæ; ideoque ait Dion. 4. de diu. nom. *plecti malum non est, sed, esse dignum suppicio.* Sed pec-

peccatum & malū , est nouus
contemptus Dei, & nō est me-
dela, sed nouum venenum; er-
gò non potest includi intrinse-
cè in pœnâ.

17 Neque dicas cum Ro-
derico Arriaga, ad rationem
pœnæ non requiri , vt puniens
velit formaliter ipsam punitio-
nem, sed satis esse si velit id, cui
videt annexam rationem ma-
li , & velit id ex hoc ipso moti-
uo cōexionis visæ: sicut Deus
reipsà amat pœnam propter
culpam præteritam, & tamen
non amat culpam præteritam:
nā cōtra ipsum primò est, quo
niā si Deus dat cogitationē
illam quoniam videt fore in-
congruam; ergò non dat sin-
cero animo intendens per illā
bonum hominis; atque adeò
illa

328 *Liber Secundus.*

Illa cogitatio non erit gratia
fecundum definitionem Ari-
stotelis 2. Rhet. c.2.

18 Secundò, & à priori cō-
tra est: nam dispar est ratio in-
ter ea , quæ supponuntur ut
præterita , quando aliquid de-
cernimus, & inter ea , quæ ex
nostro decreto cōsiderantur o-
ritura . Illa enim præterita pos-
sunt displicere, & tamen prop-
ter illa potest placere aliqua
operatio futura, non ut bona
simpliciter , & quasi speculati-
uè considerata, sed ut necessa-
ria hic, & nunc, adeòque, ut bo-
na practicè: cuius bonitatis ra-
tio est, quia illud præteritum
necessitatè nos disiunctiuè ad
aggregatum, vel ex illo præ-
rito , & ex tali nostrà operatio-
ne futurà, vel ex eodem præ-
rito,

rito, & ex negatione talis operationis: Et licet in eo casu vtrumque aggregatum sit malum simpliciter; tamen primū est minus malum, adeoque est bonum practicè, & in ordine ad electionē eligere enim minima de malis possibilibus est actus prudens, & honestus. Ita contingit presertim in operationibus, quæ fiunt ex metu: ex. g. mercator amat proiectionem mercium propter periculum naufragij, & tamen non amat illud periculum; imò si posset, vellet potius proiectionem sine periculo, quam cum periculo; tamen illud periculum reddit proiectionem, practicè amabilem, quia reddit peiorem ipsa negationem proiectionis. Id autem est

pra-

330 *Liber Secundus.*

practicè amabile hic, & nunc,
cuius contradicitorum hic, &
nunc, & suppositis ijs, quæ non
sunt in nostrà potestate, est
ipso deterius. Similiter Deus
vult poenam propter culpam,
quia ex suppositione, quod cul-
pa præcesserit, & quod in hoc
signo non sit in eius potestate,
quin culpa sit commissa; se-
quitur poenam esse bonam nō
simpliciter, sed inter ea, quæ
considerantur ut possibilia in
hoc signo, quoniam peior est
culpa sine poenâ, quam cum
poenâ.

19 At alia ratio est, quod
aliquid amatur practicè prop-
ter effectum indè secuturum.
Sicut enim est in mea potesta-
te non ponere illam rem; ita
est in mea potestate non pone-

re

De Dīo. Gratiā Cap. I. 331
re effectum illius. Si ergo amo
illam propter effectum quem
video secuturum; ideò amo;
quia independenter ab omni
suppositione, quæ sit extra meā
potestatem, magis amo, & ma-
gis volo aggregatum ex ipsa,
& ex effectu futuro, quam ip-
sam solam; ergo amo, & volo
practicè ultra ipsam, etiam effe-
ctum futurum, si enim redige-
rer, ad hanc disiunctiuam ne-
cessitatem, ut res esset ponen-
da, vel cū illo effectu, vel sine;
vellem cum illo, non sine illo.
Et quidem constat lumine na-
turæ apud omnes non posse
amari A, quia faciet B, nisi ame-
tur tanquam utile ad B, adeò-
que tanquam medium; sed nō
potest amari A, tanquam uti-
le, & medium ad B, quin
ame-

ametur B , ergò &c.

20 Patet igitur in prædictâ sententiâ Gabrielis Vasquez , & omnium aliorum , qui non constituunt congruitatem , & incongruitatem gratiæ adæquatè intrinsecam ipsi gratiæ , non posse infligi hanc carentiam ut poenam à Deo . Potest quidem Deus in poenam peccati præteriti conferre minorē gratiam , quàm aliàs conferret ad vitandum peccatum futurum : in quo sensu permissio peccati sequentis dicitur poena antecedentis : non intendit verò Deus per hanc subtractionē gratiæ ipsam commissionem peccati ; sed intendit illam difficultatem , & conatum maiorē , quem operans subit resistendo temptationi cum mino-

re

re gratiā. Potest tamen ē di-
uerso Deus dare cogitationem
congruam in præmium operis
boni: nam ipsa congruitas po-
test à Deo intendi: neque est
contra rationē præmij , vt eius
acceptatio pendeat à libertate
illius, qui præmium recipit. De-
nique omnia argumenta, qui-
bus probauimus negationem
congruitatis non posse esse
poenam, sunt inualida si adhi-
beantur ad probandum neque
congruitatem posse esse præ-
mium de congruo retributum,
vt patebit consideranti.

21 Neque verisimiliter phi-
losphantur alij, qui dicūt, na-
turam lapsam debiliorem esse,
quam fuisset pura , propter li-
centiam Dœmonibus conces-
sam ad tentandū. Primò enim
hec

334 *Liber Secundus.*

hæc licentia in multorum opinione non videtur esse aliquid non connaturale , atque adeò non conueniens etiam respectu puræ naturæ, cui opinioni videtur fauere S.Thom. 2.2.q. 165. art. 1. in corp. docens cōnaturale esse homini , vt à natura superiori possit inducivel ad bonum , vel ad malum , & idèò ait suis conueniens , vt permitteretur Dœmoni tentare primos parentes. Si autē hoc neges , & dicas , nō esse cōnaturale , vt Angeli in humanis operationibus sese immisceāt ; que ro , an Deus sicuti permisit malis Angelis tentare homines lapsos , ita permiserit bonis eosdē iuuare , an non ; si primum ; utique natura lapsa non est debilior , quam pura ; quoniam boni

ni

ni Angeli, & numero plures, &
viribus, ac sapientia validiores
sunt, & plus habent caritatis,
quam mali habent odij, & in
uidentiæ: si secundum; haec poe-
na non videtur debita pecca-
to originali; sicut enim ei non
debetur poena sensus, ita non
debetur simul traditio in ma-
nus hostis potentissimi, & in-
fensissimi qui perducat homi-
nem in necessitatem moralem
incurrendi eiusmodi poenam,
& simul prohibitio auxiliato-
ribus ne suppetias ferant. Haec
enim esset poena grauior quam
poena sensus; quippe tolerabi-
lius est solum cruciari, quam
poni in moralinecessitate noui
criminis merentis illum cru-
ciatum.

22 Dicendum ergo est, nul-
la

336 *Liber Secundus*

lā ex parte naturam lapsam
propter solum peccatum ori-
ginale debiliorem esse quām
puram; alioquin sequuntur duo
grauissima absurdā: Alterum
est, quod aliquis possit puniri
in naturaliter debitīs propter
id, quod non fuit in eius pote-
state. Quod principium si se
mel concedatur, datur magna
ansa hæreticis negantibus in-
ijs, qui damnantur, potestatem
vitandi damnationem. Alte-
rum est, quod cūtatur tota
Philosophia, vt supra demon-
strauimus. Ex aliā parte hæc
nostra conclusio premitur gra-
uiissimā difficultate quoniam
natura lapsa non habet vires
moraliter sufficiētes ad vitā-
da diu peccata mortalia, atq.
ad vitandam damnatio-

nem

nem, quippe quæ vitari non po-
test sine abstinentiâ ab omni
peccato mortali, cum pro tali
peccato semel commisso non
possit pura creatura satisfacere,
ut probabitur in *libro de Incar-
natione*. Ideòque licet nunc
omnes etiâ Ethnici aspergâtur
aliquo auxilio indebito illis
obueniente ex meritis Christi;
hi tamē ferè omnes damnâtur:
ex quo patet longè maior pro-
pêlio naturæ in actu primo ad
damnationem , quam ad salu-
tem. Ergò si hic status est con-
naturalis homini , natura ho-
minis ex se est mala , & inepta
ad suum finem .

23 Ut hanc difficultatem
soluamus, obseruandum est nō
id esse malum, quod non potest
consequi suum finem proprijs

P viri-

viribus. Si enim hoc esset, neque plantæ, nequè pleraque animalia es sēt bona, quippe quæ egēt culturā, & educatione hominis, homo verò seorsim ab alijs acceptus est animalium insufficiētissimus sibi, quemadmodū notat Arist. I. Politicorum. Quæ insufficiētia non prouenit à nouercali odio naturæ, sicut suspicatus est Plin. I. 7. hist. c. 1. sed potiùs à naturæ benevolentiā, quæ per hanc insufficiētiam, adeòque indigentia voluit nectere homines inter se arctissimā caritate, ex quā existeret Societas humana dominatrix huius Vniuersitatis. Et ipsa natura humana indiget Angelis volentibus mouere orbēs cœlestes, & curare hæc elementa. Ut ergo aliquid non sit malum, sed

sed bonum, satis est si possit cō-
sequi suū finē vel per se, vel per
aliū, qui probabiliter sit ei auxi-
liaturus in ordine ad talē conse-
cutionē. Et hoc vidit S.Th. q.s
de pec.ar. i. in corp.vbi ait per-
fectiore esse illā naturā, quæ est
capax magni boni per auxiliū
exterius obtainendi, quām quæ
solūm est capax parui boni abs
que exteriori auxilio. *sicut, in-*
quit, melius dispositū dicimus esse
corpus alicuius hominis si possit cō-
sequi perfectā sanitatē licet multis
auxilijs medicinę, quām si possit
cōsequi solūm sanitatem quamdā
*imperfectam absque auxilio me-*dicinę.* Et ex hac doctrinā in-
fert præstantiā creaturæ ratio-
nalis supra irrationalem.*

24 Ita ex. g. non dicuntur
esse in malo statu illi, qui non

P 2 ha-

habet unde vivat ex bonis suis,
si versentur in ea communitate
in qua soleant esse homines di-
uites, & misericordes, qui ege-
nis necessaria suppeditet. Quod
si non arguit malam constitu-
tionem alicuius naturae, haec de-
pendentia ab arbitrio alterius
creatuae, multo minus eam ar-
guit dependentia ab arbitrio di-
uino. Siquidem ut diximus libro
super. non solu esse, est beneficium
Dei gratuitum, & indebitum, sed
multo magis bene esse, quod op-
timè paucis explicauit S. Tho-
mas I. 2. q. 109. ar. 2. ad 2. pecca-
re inquit nihil aliud est quam defi-
cere a bono, quod conuenit alicui
secundum naturam. unaquaque
autem res creata, sicut esse, non ha-
bet nisi ab alio & in se considera-
ta nihil est; ita indiget conseruari

De Diu. Gratiâ Cap.I. 341
in bono suę naturę conuenienti
ab alio; potest enim per se ipsam
deficere à bono, sicut & perse ip-
sam potest deficere, vel non esse
nisi diuinitus adiuuetur.

25 Eamdem doctrinam in-
dicauit Aug. de Corrept. & gra-
tiâ c. 11. vbi loquēs de Adamo
ante peccatum sic ait: liberum
arbitrium ad malum sufficit, ad
bonum autem parum est, nisi ad-
iuuetur ab omnipotenti bono; quod
adiutoriū si homo ille non deseru-
isset, semper esset bonus, sed de-
seruit, & desertus est.

26 Natura igitur secundūm
se non est mala, quoniam licet
independenter ab aliquā libe-
ralitate Dei non possit conse-
qui suum finem; hæc tamen
Dei liberalitas non est donum
supernaturale, hoc est excedēs

P 3 con-

conditionē naturæ : si enim id
esset, utique natura esset mala;
nā omne supernaturale ex ge-
nere suo est mirabile , ac proin-
de est improbabiliſſimum:ma-
lum verò esset nasci cum tantâ
improbabilitate viriū sufficien-
tium ad vitandam miseriam.
est ergò illa liberalitas Dei do-
num naturale quidem , hoc est
naturæ conueniens, & propor-
tionatū, atque adeò, verisimile,
nō tamē omnino debitū , sicut
calor igni, & humiditas aquæ.
Et hoc eodem modo dicuntur
gratiæ Dei pluuiæ, serenitates,
bona valetudo, & alia eiusmo-
di, de quâ re dicitur latius in-
matoriâ *de fide*. Cū ergo Deus
sit potentissimus, & inclinatus
ad benefaciēdū suis creaturis,
satis aliquid intelligitur esse bo-
num

num, si producatur cum istà probabili spe obtinendi ea, per quæ perueniat ad suum finem. quòd si posset ad eum peruenire proprijs viribus, nō esset eius bonum, sed malum; quoniam haberet perfectionem derogatam dignitati summi boni. Et ideo ne terrenam quidē qualēcumque fælicitatem posse haberi sine gratiâ Dei, docuit August. l. 3. contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium c. 4. & epistolâ 120. ad Honoratum. Cæterùm huc spectat illud axioma Arist. & S. Th. illud posse dicimur, quod per amicos possumus.

27 Contra hanc doctrinam obijci potest, quoniam vel Dco liberum est dare existentiam homini puro sine potentia mo-

P. 4 rali

rali consequendi suum finem,
vel non est liberum: si secundū,
ergo hæ vires non sunt benefi-
cium distinctum à dono crea-
tionis in naturā purā, sed certū
est eas esse donum distinctum
in naturā lapsā; hæc igitur est
debilior in naturaliter debitīs,
quā pura, cōtrā id, quod asserui-
mus: si primū, ergo Deus potest
esse author mali simpliciter,
quoniā malus est ille status, qui
est deterior, quām ipsum nihil,
sed deterior est status hominis
moraliter necessitati ad suam
damnationem quam ipsum
nihil, ergo si Deus potest esse au-
thor eiusmodi status; utiq. erit
author rei deterioris, quām
nihil.

28 Sed hæc obiectio ab om-
nibus solui debet; quicumque
enim

enim, quāuis habeat vires mo-
raliter sufficiētes ad benē ope-
randū , si tamen careat illis vi-
ribus, sine quibus Deus præui-
det eum peccatum, est in sta-
tu magis odibili, quām sit *nihil*
sed quicumque peccat morta-
liter, ponitur à Deo in tali statu,
in quo Deus præuidet eū pec-
catum: ergò ponitur in statu
magis odibili, quām sit ipsum
nihil. Non ergo debemus lo-
qui de toto illo statu, quasi pro-
ueniat ab vnico decreto Dei;
Hoc enim modo Deus non cō-
ferret beneficium nisi prædesti-
natis: quippe ceteris melior es-
set annihilation, quām id, quod
habent coniunctum cum diui-
nà certitudine de eorum dam-
natione . Ex quo sequeretur,
quod cum Deus non possit esse

P 5 author

346. *Liber Secundus*

author mali, non posset quem-
quam producere, nisi cum effi-
caci voluntate saluandi illum,
atque adeò salus non esset be-
neficium distinctū à dono crea-
tionis, neque posset creatura
vñquam contemplari suā præ-
sentem indigentiam, & per eā
moueri ad orandum Deum, in
cuius libertate sita est eius felici-
tas vel miseria.

29 Quòd circa plura Deide-
creta cōsideranda sunt, scilicet
illud primum creandi, & ponē-
di hominem in tantà probabi-
litate acquirendæ felicitatis, &
hoc quidem est beneficiū; quia
vñusquisque prudens præeli-
geret illum statum, quām iace-
re innihilo, tūm propter proba-
bilitatem, quām habet de diui-
nità misericordiā sibi subuentu-

rā.

rā, tūm quia fælicitas, quā spe-
rat, lōge maior est miseriā, quā
timet. Et ideo puto, nīsi natura
eleuaretur ad finem supernatu-
ralem valde remissiores fore
pænas Inferni, nūc verò suntin-
tensissimæ, vt earum metu per-
ducamur ad diuinam fælicitatē
longè illis maiorem.

30 Posito autem beneficio
accep to ex vi illius prioris de-
creti, vtique si Deus liberaliter
nō subueniat, nullā infert iniu-
riam, quoniam subuenire non
tenebatur, sed tantum nō con-
fert nouum beneficium, cuius
probabilem spem habebamus;
adèòque in illis duobus decre-
tis considerari debet Deus, ac si
esset duplex agens, quorum al-
terū benefaceret ponēdo in illà
probabili spe, alterū neq. benē

P 6 neque

neq. malè faceret, negando be-
neficium indebitum. Quædo-
ctrina posset multis exemplis
illustrari.

31 Et quidem de facto ita
Deus se gessit, ut tām ante, quā
post peccatum originale expe-
tibilius sit nasci, quām non na-
scī, etiam considerato toto il-
lo statu, in quo homines ponū-
tur ante omnem casum fortui-
tum, & pendentem à libertate
humanā. Et sanè quōd opta-
bilius sit nasci, quām non nasci
cunctis hominibus, etiam post
peccatum originale, nō potest
admitti abijs, qui vtūtur supra-
dicto argumento contra nostrā
sentētiā, ut probent, si ea esset
vera, nō futurum fuisse benefi-
cium nasci in purā naturā cum
illā debilitate, quā nunc habent
Ethni-

Ethnici. Id tamen nos probamus, quia innumeri moriuntur antequam perueniant ad usum rationis, & sic habent in limbo statum logè optabiliorem, quam iacere in nihilo. Alij verò qui perueniunt ad usum rationis semper de facto habent potentiam moralem vel proximam, vel remotam ut salui fiant, de qua redicam inferius. Et quamvis multi nascantur in tali regione, & in talibus circumstantijs; ut probabiliors sit eorum damnatio, quam salus; tamen fortasse decretum de illis creandis fuit antecedēs in Deo ad præuisionē eiusmodi euentuum, quippe qui euentus pependerunt à casibus fortuitis, & à libertate præteritorum hominū respuerat veram fidem, &

quid-

350 *Liber Secundus*

quidquid de hoc sit , est tantus
excessus boni in beatitudine
supernaturali supra malum pē-
næ Inferni , sicut ostendimus
lib. i. vt quæcumque moralis
potentia , quamvis exigua cō-
sequendi tale bonum sit maxi-
mè optanda , & eligenda etiam
cum maximo periculo incurre-
di illud malum .

32 Pæna ergo peccati origi-
nalis fuit carentia donorū gra-
titorum tūm in supernaturali-
bus, tūm in naturalibus, quam
pænam nemo potest conqueri
sibi irrogatam esse ex crimine,
quod nō fuit in eius potestate;
sicut enim Deus poterat dona
illa nullo modo conferre ; ita
fuit non iniustitia , sed liberali-
tas sic conferre illa primo pa-
rēti hominū, yt si is magnis au-

xilijs

De Diu. Gratia Cap.I. 351

xilijs instructus legem seruaret,
ea dona transfunderentur ad
posteros, si eam violaret, non
trāsfunderentur; Quòd si Deus
condidisset hominem in purā
naturā, probabile est daturum
fuisse omnibus hominibus gra-
tiā naturalem, quā magis in-
clinarentur ad innocentiam,
quām ad peccatum mortale

in totā vitā, vel certe
daturum illis aliquod
remedium pæniten-
tiæ naturalis, quā
mundarentur à
peccato cō-
missō.

★ ★

CA-

C A P V T II.

*De necessitate Gratiae ad omnem
actum bonum, quatenus oritur
ex necessitate fidei secundum
aliquos aut verius ex necessi-
tate congruae cogitationis. Et
de discrimine potestia inter na-
turam integrum & lapsam.*

33 **A** Liqui putarunt eam
cogitationem, quæ
requiritur ad omne opus bonū
morale esse fidem, ita ut nullū
opus infidelium sit honestum.
Sed hæc sententia videtur reie-
cta in illâ damnata propostio-
ne Baij omnia opera infidelium
sunt peccata, & virtutes Philo-
sophorum sunt vitia. Cum enim
Baius ageret de actibus huma-

nisi,

nis, & moralibus & cum dām-
nari non potuerit eò quòd ne-
garet cum sententiâ probabilis-
simâ actus morales indifferen-
tes; reliquum est, vt ea propo-
sitio videatur dānata, quia ne-
gat in infidelibns actus hone-
stos . Videtur etiam contra
Paulum, qui ait veteres Philo-
sophos fuisse *inexcusabiles*, quo-
niā cū cognouissent Deū, nō sicut
Deū glorificauerunt, aut *gratias*
egerunt, ergo poterāt id facere ,
& si id fecissēt, honestē fecissēt.

34 Cōfirmatur primò, quo-
niā cognitio illa implicita Dei ,
quam habent omnes post vsū
rationis, vt supra ostendimus ,
sufficit ad peccatum quando
quis operatur contrà id, quod
videt conformari cum primâ
regulâ; ergo eadem cognitio
suf-

sufficiet ad honestatem, quando quis operatur secundum id, quod videt conformari cum illa primâ regulâ. Confirmatur secundò, quoniam non potest dari libertas ad peccatum, quin simul detur ad actum bonum. Èatenus enim Deus potest vel le concurrere ad actum peccaminosum, quâtenus ea voluntas Dei disiunctiva requiritur, ut fiat possibilis actus bonus oppositus, nempè libera repudiatic peccati, ergo numquam est possibile alicui homini peccatum quin eidem sit possibilis aliquis actus bonus. Confirmatur tertio, quia èatenus aliquis peccat, quâtenus non facit, vel non relinquunt id, quod debet, atque adeò id, quod potest: at si quis faciat totum id,

quod

De Diu. Gratiâ Cap.II. 355

quod debet facere , & omittat
totum id, quod debet omittere,
operatur rectè, atque adeò ho-
nestè, ergò quicumquè potest
peccare , potest operari hone-
stè .

35 Augustinus verò ubi in
infidelibus nullum actum bo-
num agnoscit , loquitur de bo-
nitate , qua homo fiat simpli-
citer bonus , hoc est simpliciter
aptus ad suum finem , qui est vi-
ta æterna . Id enim tantum
se intelligere nomine bonitatis
in hac questione aperte testa-
tur lib. 4. contra Iul. c. 3. impu-
gnabat enī Pelagianos , qui di-
cebant fidem repēdi à Deo bo-
nis operibus factis ante fidem
ex viribus naturæ & sine gra-
tiâ . Sicùt ergo Arist. 2. Eth. c. 4
non appellat operationē virtutis
nisi

356 *Liber Secundus.*

nisi illā, quæ prouenit ex habitu virtutis, atque adeò quæ nō potest exire ab operante, nisi simpliciter bono, ita etiā Augustinu[m] aliquando non vocat *actus bonos* nisi illos, qui proueniunt etiam ex caritate, atque ita ex homine simpliciter bono; aliquando tamē vocat *actus bonos* etiam illos qui proueniunt faltem ex fide, atque ita qui per se disponunt ad bonitatem simpliciter. Cæteros *actus laudabiles naturales* vocat *officia*, non *bona opera*.

36 Vbi verò ipse in omnibus perfectis *Ethnicis*, quorum *actus laudabantur*, inuenit aliquam malitiam, & inhonestatem; intentionem Augustini est probare, illos Gregorianos non suisse simpliciter bonos, ut dari i[n] Pelagiani contendebant, nec i[n]bus ha-

De Diu. Gratia Cap. II. 357

habuisse simpliciter ullam virtutem secundum illam magis pressam definitionem virtutis, quod *bonum faciat habentem*, in qua acceptance nulla virtus potest coniugi cum ullo vitio. Id vero colligitur praesertim ex lib. 4. contra Iulianum c. 3. ubi pugnat, non esse in infidelivera pudicitiam, quia anima infidelis secundum scripturas fornicatur a Deo: Quae probatio imbecilla esset, si spectaret ad obiectum peculiare pudicitiae, & non ad rationem generalem perfectae virtutis.

37 Constat verò ex his, neque cum Augustino, neque cum ratione congruere sententiam Gregorij, quod actus honestus videri nequeat, nisi in illis infidelibus qui habent cognitionem veri

358 *Liber Secundus.*

veri Dei, cuiusmodi sunt Ha-
retici, Hæbræi, & Theistæ. No-
stræ enim rationes vniuersalite
probant: & August. ea distin-
ctione non vtitur. Quare
vel in omnibus concedit, vel i
omnibus negat.

38 Neque valet quod ob-
icitur, requiri ad honestatem
actus ut referatur in vltimum
finem, qui non est, nisi veru-
Deus. Nam responsio in pro-
ptu est. Illa enim relatio, qua
requiritur, sufficienter fit de-
pedenter à cognitione saltem
confusa, quam omnes haben-
de primà regulâ, & de supremo
quodam legislatore. Et cum
hac primà regulâ conformita-
tē quærūt ipsi idololatræ, si sup-
ponamus eorum errorem in
aliquibus esse invincibilem: vo-
lunt

lunt enim colere idolum , quia
putant esse cōforme primæ re-
gulæ vt idolum colatur: quare
illum cultum referūt primariò
in primam regulam , quæcū-
que illa sit . Et hæc est ratio, cur
posito illo errore inuincibili pec-
carent si contemnerēt idolum;
putarent enim se operari con-
tra placitum primæ regulæ .

39 Requirit quidem om-
nis actus honestus etiam factus
independenter à fide aliquod
beneficium Dei speciale separa-
bile à dono creationis. Videtur
manifesta sententia D. Thomæ
q.24.de Veritate ar. 14. & ratio
est, quoniam Deus potuisset in-
numeris alijs modis res ita or-
dinare, vt obtineret omnes a-
lios fines à se intentos , quin
occurreret nobis ea cogitatio
per

360 *Liber Secundus.*

per quam videt nos benè operaturos, ergò est speciale beneficium Dei res ita ordinasse, ut hæc cogitatio occurrat. Et quidem est beneficium beneuolo animo collatum; nūquā enim Deus confert bonum, nisi animo beneuolo: ergò est verè gratia. Confirmatur id argumento familiari apud August. quia quicumque benè operatus est agit speciales gratias Deo non tantùm pro illà potentia, qua fuit cōmunis sibi, & malè operantibus, sed specialiter pro ipsa bonà operarione. Neque ullus fidelium veretur ne forte Deus nō moreatur istas gratias; ergò insitum est nostris mentibus, illud esse speciale Dei beneficium.

40 Rursus asserimus de sa-
eto

et omne in operationem bona esse beneficium re ipsa separatum, & distinctum à dono creationis, quamuis enim Deus potuisset unico decreto utrumque decernere, immo etiam statuere ut post primam rerum creationem praestaret tantum rebus concussum universalem, ita ut ex sola prima creatione & ex casibus fortuitis ortis à voluntate creatà determinarētur omnia; tamen connaturalius, & congruentius fuit, ut exerceret in his rebus diuersa decreta. Connaturalius quidē, quia bona cogitatio est effetus, ad quem concurrit creatura; ergo connaturalius est prius decerni ipsius cogitantis creationem, & deinde bonam cogitationem secundum ea,

Q quæ

quæ diximus agentes de mu-
tuâ prioritâte. Itē est congruen-
tius vt creatura postquam ac-
cepit esse, videat, & agnoscat
tanquam nouum Dei benefi-
cium ea, per quæ disponitur ad
benè esse. Et quidem itâ con-
tingere (saltem regulariter) col-
ligitur ex alio argumento pari-
ter familiari apud Augustinum
hoc est ex oratione. Petimus eni-
à Deo, vt faciat nos benè opera-
ri; sed non petimus illud decre-
tum, per quod nos creauit; &
ex aliâ parte compertum ha-
bemus, eiusmodi orationes nō
esse superfluas: ergò compertū
habemus cogitationem decer-
ni nobis per decretū distinctū,
& subsequens. Dixi, saltem re-
gulariter, nam ex oratione
non potest colligi ipsam primā
cogi-

cogitationem congruam ad o-
randum esse beneficium à crea-
tione re ipsa distinctum.

41 Ex rationibus hucusq;
alatis colligitur insuper, hanc
necessitatē beneficij diuini se-
parabilis à dono creationis in-
ordine ad quemlibet actum
honestum non esse propriam
naturæ lapsæ, sed communem
& puræ, & integræ, & Angeli-
cæ; nam supposito quocunque
statu Deus poterat ita ordinare
circumstantias, ut ea numero
creatura rationalis non habe-
ret hic, & nunc hanc cogita-
tionem, cum quā videt illam
benè operaturam. Item colli-
gitur non solùm de facto, sed
etiam de possibili eam conclu-
sionem esse vniuersaliter verā.
Nec enim Deus potuit dare

Q 2 ali-

aliquid bonum speciale, ita ut non daret illud ex speciali benevolentiā, sed tantum ex prudentiā generali, & indifferenti. Probatur id, tūm quia Augustinus semper hoc contingere supponit, tanquā lumine naturae notū, neque vtitur vlo scripturæ testimonio, ex quo probaretur id euénire de facto & non probaretur euénire de possibili. Videatur præsertim de corrept. & gratiā c. 8. tūm quia pertinet ad rationē summi Boni vt nullum detur bonum, cuius summum Bonum non sit causa per se, & quod bonum habeatur quasi fortuitō, ita ut craatura illud possidens nihil debeat creatori ratione illius.

42 Confirmatur, quoniam idem

idem Augustinus infert tanquā
sequelā execrabilē quod sancti
Angeli non habuerint bonam
voluntatem ab ipso Deo , sed à
seip̄sis; alioquin inquit haberet
aliquid melius à se, quām à Deo
Melior enim est actus bonus
quem haberent à se, quām po-
tentia indifferens, quam habe-
rent à Deo, quod *absit* , inquit.
12. de ciu.c. 9.

43 Confirmatur secundō,
si enī cogitatio cōgrua ad actū
bonū naturalem potest dari, ex
solā generali prouidētiā, quam
exercet Deus vt Author natu-
ræ; cur non eodē modo poterit
accidere vt cogitatio congrua
supernaturalis detur ex merā
prouidētiā generali debitā na-
turæ eleuatæ, & non ex specia-
li benevolētiā erga benē operā.

Q 3 tem?

tem? Et tamen Paulus nō tam docet, quām supponit per se notū, quòd nemo se discernit, & quòd nihil boni habemus, quod nō acceperimus, adeòq. increpat eos, qui gloriantur, quasi non acceperint. Ratio autem vniuersalis est, quoniam debemus tribuere Deo illa prædicata, per quæ conueniat Deo celebris definitio Anselmi. *Deus est, quo nibil melius excogitari potest.* At si Deus esset talis, vt creaturæ possent illi non deberre omnia bona, quæ habent, & vt ipse posset non intendere in suis actionibus omne bonum inde secuturū, posset cogitari aliquid melius Deo, hoc est, ens cui conuenirent eiusmodi prædicata dicentia ex suo conceptu simpliciter perfectionē:

ergò

ergò Deus de facto habet hæc
prædicata.

44 Neq; obstat nostræ sen-
tentia, naturam humanam fo-
re malè constitutam si nemini
vnquam deberet obuenire ali-
qua cogitatio congrua, cum
quà benè operaretur, ac pro-
inde aliquam cogitationē con-
gruam esse debitam ex vi crea-
tionis: nam debitum vagum
non tollit rationē beneficij, nisi
quando id quod datur est mi-
nimū quod dāri poterat. Deus
verò vt bene S. Thom. I. parte
q. 21. art. 3. in omnibus suis o-
peribus exercet misericordiam.
Nam inquit: *Ea quæ alicui crea-
turæ debentur, Deus ex abundâ-
tiâ suæ bonitatis largius dispêsat,
quam exigat proportio rei. Mi-
nus enim est quod sufficeret ad cū*

Q 4 ser.

seruandum ordinē iustitiae, quām
quod diuina bonitas confert, quæ
omnē proportionem creature ex-
cedit. Adeòque nunquam dat
cogitationē minimā inter con-
gruas possibles. Imò hæc non
reperitur, cū actus honesti pos-
sint esse imperfectiores & im-
perfectiores in infinitū, tūm ex
minori, & minori bonitate obie-
cti, tūm ex decremēto aliarum
circūstātiarū: semper ergò Deus
dat vel cui determinatē nō de-
bet, vel quādo adhuc nō debet,
vel quantūm adæquate nō de-
bet. Et est probabile non solū
aliter fieri non posse moraliter,
sed ne metaphysicè quidē; id e-
nim videtur pertinere ad maio-
rem Dei perfectionē, ut ipse nō
possit exercere iustitiam sine
admixtione misericordiæ , ac

pro-

proinde ut id, quod debet, non
sit aliquid minimum determini-
natum, sed sit aliquid disiun-
ctum inter infinita syncatego-
rematicè minora, & minora.
Et porrò supradicta obiectio,
quà conantur Aduersarij pro-
bare, dāri de facto aliquam co-
gitationem congruam ex debi-
to creationis, & non ex specia-
li beueuolētiā probaret etiā da-
ri aliquā cogitationem cōgruā
supernaturalē ex generali pro-
videntiā eleuationis, quod ne
Aduersarij quidem admittunt.

45 Neque valet alia quæ-
dam instantia huiusmodi. Si
Deus non potuit dare cogita-
tionem congruam nisi ex spe-
ciali beneuolentiā, ergò videt
cuiuslibet cogitationis cōgrui-
tatem, vel incongruitatē non.

Q. 5 per

per scientiam liberari, sed per
scientiam necessariā, vel enim
videt cogitationem dandam
sub hypothesi specialis bene-
uolentiæ, & est necessariū ut sit
congrua; vel videt talem cogi-
tationem dandā sub hypothesi
contraria, & est necessarium
ut non sit congrua. Quidquid
enim sit de veritate consequen-
tjs, quod pendet à quæstione
de efficaciâ gratiæ, certè con-
sequentia nō tenet. Illa enim
specialis beneuolentia non vi-
detur ex parte conditionis, sed
ex parte conditionati: hoc est,
Deus cognoscit: si dedero talē co-
gitationem, dabo illā ex speciali
beneuolentiâ, & erit congrua.
Quæ veritas non est necessaria,
sed cōtingens, & pēdēs ab hoc,
quòd voluntas sit liberè benè
ope-

operatura cū illa cogitatione.

46 Neque etiam nostræ assertio*n* obstat damnatio huius propositionis *Baij, liberum arbitrium sine gratia Dei adiutorio nō nisi ad peccandum valet.* Duplex enim datur potentia, alia antecedens, per quam e. g. potest amare ille, qui actu non amat; habet enim principium adæquatum coniungibile cum amore si præscindamus omne id, quod cōsequitur ad eius potentiam, hoc est, si præscindamus omissionem amoris. Alia est potētia consequens, per quā dicitur is, qui actu non amat amare non posse, quia in sensu composito cum illa omissione, quam habet, & quam posset non habere, nō potest amare: sed hæc impotētia, conse-

Q. 6. quā-

372 *Liber Secundus.*

quitur ad exercitium liberum
suæ potentiaæ . Illa prior poten-
tia solet vocari potentia simpli-
citer ; quia est causa actus : &
hanc potentia negabat Baius ,
per ly *non valeat* ponens in libe-
ro arbitrio non adiuto per spe-
cialem Dei gratiam , necessita-
tem peccandi . Cæterum de
impotentia consequēte , quam
nos asserimus ad exerceendum
actum bonum sine speciali Dei
beneficio , habetur optimum
testimonium Concilij Arausi-
cani secundi Can. 22. vbi dici-
tur , *neminem habere de suo, nisi*
mendacium , & peccatum : ergò
nemo habere potest potentia
consequenti actum bonum de
suo: potentia inquam consequen-
ti ; nam hoc ipso, quod haberet
actum bonum, illa cogitatio es-

set

set congrua , atque ita daretur
ex speciali Dei benevolentiā :

47 Quamuis verò conce-
damus in ordine ad potētiam
antecedentem esse magnam,
inæqualitatem inter naturam
integralm , & lapsam , in neu-
trā tamen est beneficium Dei
distinctum à creatio ne, conser-
uatione &c. habere potentia
physicam ad seruādām legem
naturalem : quia sicut illa lex
est debita naturæ; ità etiam est
debita potentia illam seruandi,
quandoquidem nemo tenetur
ad impossibile sibi . Potentia
tamen , quam habuit primus
homo ad seruandam legem,
sibi impositam, fuit donum spe-
ciale , vt constat ex Augustino
de corrept. & gratiā cap. 11. *se*
autem, inquit, hoc adiutorium,
vel

374 Liber Secundus.

vel Angelis, vel homini quām
primū facti sunt, defuisse, quo-
niā nō talis natura facta erat,
ut sine diuino adiutorio posset ma-
nere si vellet, non utique suā cul-
pā cecidisset. Quæ verba profe-
cto loquuntur de potentia an-
tecedenti; potentiam enim cō-
sequentem Adamus non ha-
buit, ut potè qui peccauit; Et
quidem loquuntur de potentia
physicā illa enim est ea poten-
tia, sine quā non datur culpa.

48 Gratia tamen hæc non
sunt in collatione huius poten-
tiæ ex suppositione præcepti;
non enim potest imponi præ-
ceptū sine potentia, sed in col-
latione potētiæ simpliciter, per
quam homo posset recipere, &
implere præcepta supernatura-
lia. Coeterū fuit magnum
dif-

discrimen, ut diximus circâ po-
tentia antecedentem inter na-
turam integrum, & lapsam ; nā
in ordine ad naturalia, habebat
natura integra potentiam an-
tecedentem non solum phy-
sicam, sed moralem seruandi
omnia præcepta etiam leuia
non distinctâ à beneficio, quod
fuit ponere hominem in tali sta-
tu. Cum enim homo haberet
partem inferiorē superiori ple-
nè subiectam, arbitrium incli-
natum ad bonum, magnam
scientiam, cùmque non posset
tentari à Doemone nisi exte-
riùs; non apparet cur etiam in
leuibus inueniret difficultatem
insuperabilem, & ita defatigan-
tē, vt ea moraliter ab aliquibus
non posset non vinci in totâ
vitâ. Quod multò certius est si

ſi -

supponamus sentētiā D.Th.
quod natura rationalis integra
seu Angelica, seu humana non
potuerit peccare venialiter eò
quòd nō potuerit errare in me-
dijs, donec retinuerit volun-
tatem benē inclinatā ad finē.

49 Hanc potentiam mora-
lem vitandi omnia peccata nō
habemus sine speciali gratiā in
naturā lapsā, ne in ordine qui-
dem ad grauia: & ideò ait Au-
gustinus epist. 107. nos grandis-
tate primi peccati perdidisse li-
bertatem ad diligendum Deū,
quòd porrò non intelligitur de
quācumq. dilectione, sed de di-
lectione super omnia naturali,
quam fuisse possibilē primo ho-
mini ante peccatum sine auxi-
lio addito naturalibus bonis
docet S.Th. 1. 2. q. 109. art. 3.
fine

sine hac enim dilectione non seruatur tota lex, cuius plenitudo dilectio est.

50 Etporrò cum inter infideles adeò pauci sint ex tot milibus millium, qui quamvis adiuti aliquà speciali gratiā per Christum, nunquam mortali-
ter peccent, vtique colligere li-
cet, id sine ullo speciali adiuto-
rio esse moraliter impossibile.
Cuiusrei rationem à priori pos-
sumus desumere ex S. Th. dictà
q 109. art. 8. omnis enim adul-
tus saltē per se, vel est in gratiā,
vel cōmisit peccatum mortale.
Si est in gratiā, habuit speciale
auxilium. Si cōmisit peccatum
mortale, nō potest (vt benè pro-
bat S. Doctor) diù in eò statu
abstinere à nouo peccato mor-
tali: dum enim peccauit morta-
liter

378 *Liber Secundus.*

liter, constituit sibi suum finem
vltimum propria cōmoda, &
non honestatem, ac Deū. Vnus.
quisque autē si longo tempore
operatur, operatur aliquando
secundūm finem p̄econceptū,
nisi illum mutet. Cum ergò tot
incident occasiones peccandi
mortaliter propter propria com
moda, nisi mutauerit finem
p̄econceptū, identidē peccabit
iterum. Si verò illū mutet, hōc
ipsò haberet gratiā specialē, &
nō manebit iū peccato morta
li, ad hanc enim mutationē re
quiritur auxilium speciale, quo
possit amare Deū super omnia;
& quia hic amor suppositā ele
uatione naturę humanę ad fi
nē supernaturalē, non datur nisi
supernaturalis, & iustificās, mū
dabitur à peccato pr̄eterito.

Quæ

Si Quæ ratiō valet pariter
si in posterū abstineat is à
nouis peccatis per solam attri-
tionem: quoniam mutatur e-
tiam aliquo modo finis ille
præconceptus per attritionem,
non quidem *finis cui*, sed *finis*
qui. Præfertur enim immunitas
à pœnis æternis *cum* cumcumque
commodo temporali: quæ at-
tritio efficax & requirit gratiā
Dei specialem ut elici possit &
iustificat cum Sacramēto, quo
non potest diù carere sic attri-
tus nisi per accidens: Quare
ut benè Caietanus, perse, & à
cōmuniter contingentibus ve-
ra est Diui Thomæ doctrina,
quod existens in peccato mor-
tali non potest longo tempore
perseuerare sine nouo peccato
mortali.

CA-

CAPV T III.

*De Necessitate Gratiae, quatenus
pertinet ad supernaturalita-
tem actus: ubi de distinctione
entium supernaturalium à na-
turalibus: de illorum cognosci-
bilitate, & de ijs, quæ potest
facere Deus naturaliter.*

32 **C**ertum est, esse ali-
quas operationes,
quæ superant omnes vires na-
turæ nostræ conuenientes, cu-
iusmodi est visio Dei. Ideò hæc
operatio dicitur *supernaturalis*.
Ex quo etiam infertur superna-
turale esse quidquid habet
quomodocumque connexio-
nem cum existentiâ talis visio-
nis; non enim est naturale id
quod

De Diu. Gratiâ Cap. III 381

quod nō potest naturaliter exi-
stere sine aliquo superante cō-
ditionem naturæ. Ideò & lumē
gloriæ, & gratia habitualis, &
meritum condignum visionis
beatificæ & fides, ac spes certis-
sima de illâ, supernaturalia sūt,
quia hæc omnia habent con-
nectionem cum existētiâ ipsius
visionis diuinæ. Et quidem
hæc supernaturalitas non est
tantum ea generalis, per quam
dicitur *supernaturale*, quid-
quid non potest fieri à causis
naturalibus, hoc est ex viribus
debitis substantiæ creatæ. Quo-
modo esset supernaturalis ho-
mini ex.g. modus intelligendi
Angelicus, qui per nullas vires
naturæ creatæ potest poni in
homine: sed est supernaturalis
in alio sensu nobilioris, nimirū
est

382 *Liber Secundus*,

est quid melius, quam quodlibet accidens potens esse debitum vlli naturae. In quo sensu non esset supernaturalis illa intellectio hominis ad modum Angelicæ: posset enim dari in Angelo intellectio aliqua naturalis perfectior, quam illa. At nulli naturae creatæ potest competere tanta perfectio, quæta est visio beatæ, aut aliquid trahens visionem beatam, ex suppositione quod visio beatæ nulli creature naturaliter conuenire possit, de quo mox disputabitur. Illa ergo prima supernaturalitas lata vocatur à nobis *in ratione effectus*. Hæc altera magis pressa *in ratione entis*.

53 Nulla substantia non modalis potest esse ullo modo supernaturalis in essendo, quia

om.

De Diu. Gratia Cap. III 383

omnis substantia est natura_.
Implicitat verò dari naturam su-
pra omnem naturam , & ideò
benè S. Thom. 1.2. q. 110. ar. 2.
ad secundum, docet, supernatu-
ralitatem propriè conuenire_
posse soli accidēti, quippe quod
est extra totum conceptum_
naturæ. Item q. 6, de miracu-
lis art. 1. ad 9. ait *miraculum*
non fit à Deo nisi in naturis præe-
xistentibus, Deus tamen dici-
tur aliquando *supernaturalis*,
quatenus nomen naturæ non-
nunquam accipitur pro prin-
cipio radicali motus realis ab
intrinseco, cuiusmodi principiū
es substātia creata . Item Tri-
nitas dicitur *supernaturalis* in
cognoscendo, quatenus nulla_
natura creata potest suis viribus
Trinitatis existētiā cognoscere.

Putant

54 Putant aliqui posse dari materiam; quæ sit supra exigentiam omnis formæ possibilis, & viceversà, nixi arguento negatiuo, quoniam non apparet implicantia . Nos vero quidquid sit àn afferri possit probabilis implicantia, dicimus argumentum negatiū potius militare contra ipsas . Pro quo recolenda est doctrina, quam tradidimus initio *libri de actibus humanis* super distinctione inter prædicata prima, & secunda . Illa enim, & non hæc possunt constituere primum conceptum rei : Porro esse *supra exigentiam omnis formæ*, non est prædicatum primum, sed resultans ex alijs prædicatis antecedētibus . Per hæc ergò prædicata antecedentia constitui-

tur

tur quæcumque materia in suà
specie determinatà . Iam verò
de illà materià quæcumque sit,
quam tu dicas esse supra exigē-
tiā omnis formæ , & cuius ma-
teriæ speciem & notionem sup-
ponimus constitutam per alia
prædicata prima , egò assero
quòd habeat aliquam formam
possibilem sibi correspōdentē ,
quia id non implicat, & multi-
plicat possibilitatem formarū ;
nam vltra omnem gradū perfe-
ctionis inferiorem hac materià
ego constituo gradum possibi-
lem perfectionis corresponden-
tis huic materiæ . Hæc eadem
ratiocinatio refellit eos , qui si-
mili argumēto negatiuo cōten-
dūt probare possibilē esse crea-
turā immultiplicabilē in specie ,
vt patebit animaduertenti .

R Ma-

55 Maior dubitatio est, an possit dari aliqua natura, quæ proprijs viribus possit habere accidentia illa, quæ vocamus *supernaturalia*. Sed eam repugnare indicauimus initio libri *de actibus humanis*, idque de industria probare spectat ad materiam *de visione Dei*. Interm dicimus sophisma esse illud argumentum, Deus potest facere unicum ens æquè perfectum ac quodlibet binarium entium assignabile; Sed binarium ex anima, & lumine gloriæ potest conaturaliter elicere visionem Dei; ergo poterit Deus creare unicum ens, quod eam naturaliter eliciat. Respondeamus enim primò per instantiam: nam si hoc valeret, posset dari aliqua natura essentialiter unita Verbo

bo hypostaticè, hoc est habens tantam perfectionem , quantā habet binarium ex humanitate Christi, & vnione hypostaticà .

56 Secundò respondemus directè; assignato quolibet binario posse dari aliquod ens æ qualis perfectionis ac habet illud binarium in ratione possidentis perfectionem , non verò posse dari ens tantæ perfectionis essentialiter habitę, quantā habet illud binarium in ratione tūm contingenter possidētis, tūm dantis. Nam cum illud ens sit vnicum , & sit principium radicale totale, ac vitale , vt tu contendis , deberet habere per suam essentiam in ratione possidentis illam perfectionem, quam habet illud bi-

R 2 na-

narium vel contingenter in ratione possidentis, vel etiam in ratione dantis, hoc est, quam habet una pars illius binarij, eò quod det talem perfectionem alteri parti. At aliquando infinitè perfectius est habere aliquam perfectionem per suam essentiam, quam vel dare illam alteri in genere causæformalis, vel recipere illam contingenter ab altero; ut ostendimus exemplo vñionis hypostaticæ.

57 Ex his patet, quod si daretur illud vnicum ens potens elicere visionem Dei, & videre Deum; haberet aliquam perfectionem, quam non habet illud binarium. Non enim est binarium, quod videt, sed solus intellectus, licet binarium sit, quod concurrit ut principium adæ.

adæquatum ad visionem. Quòd circa illud ens vnicum non haberet æqualē perfectionem illi binario, sed multò maiorem, sicut multò perfectius esset ens habens per suam essentiam, scire, velle, operari, durare, &c. quam aggregatum ex substantiā, & ex huiusmodi perfectionibus accidentalibus; quoniam non est binariū, ex. g. quod cognoscit, sed solus intellectus, qui tamen cognoscit per visionem à se distinctam; quare si datur ens vnicum quod simul esset intellectus, & cognitio, haberet aliquam perfectionem, quam non habet illud binariū, scilicet, esse cognoscens formaliter per seipsum.

58 Explicatur hoc idem magis; quoniam, ut modò indi-

R 3 ca.

390 *Liber Secundus:*

cauimus, illud aggregatum ha-
bet plures partes, quarum vna
ex suā entitate caret illis perfe-
ctionibus, sed potest eas possi-
dere; & sic habet bonum mix-
tum cum defectu; Altera pars
potest dare has perfectiones sub-
iecto, sed non potest possidere
illas sibi, quoniam est entis ens,
cuius tota perfectio est perfice-
re aliud. Ita gratia non est fi-
lia Dei, sed filiatio: visio Dei nō
est beata, sed beatitudo: ac pro-
inde est ens valdē imperfectum
in se, licet sit magna perfectio
alterius. At illud ens vnicum
haberet tertium quoddam pre-
dicatum, quod neutri ex illis
partibus conuenit, scilicet possi-
dere illam perfectionem, & non
per aliquid distinctum, & sepa-
rabile, sed per se ipsum.

Por.

59 Porrò sunt aliqua prædicata, quæ omnino excedunt limitationem entis creati, ut ex.g. comprehendere Deum. Alia, quæ excedunt si non habentur per fauorem indebitum, ut ex.g. unio hypostatica. Alia, quæ excedunt, non quidem si sint debita, sed si sint identificata, ut ex.g. cognoscere, agere, &c. quod autem visio Dei sit in secundo genere prædicatorum, satis ostendimus, quantum sufficit, libro primo, cum de fœlicitate ageremus.

60 *Supernaturale in ratione entis*, non potest esse, nisi aliqua fœlicitas, vel aliquid per se ordinatum ad fœlicitatem. Omne enim aliud bonum est inferius fœlicitate; ergo cum possit dari aliqua fœlicitas naturalis, nullū

R 4 bo-

392 : *Liber Secundus* :

bonum distinctum à fœlicitate
est melius omni accidente na-
turali. Ens ergò supernaturale
vel est supernaturalis fœlicitas,
vel est aliquid ad eam ordina-
tum, cuiusmodi sunt actus, per
quos illam meremur, & habi-
tus, atque auxilia ordinata ad
eos actus eliciendos. Et hoc di-
citur *supernaturale Theologicum*,
quoniam ordinatur ad Deum,
prout illum cognoscimus per
fidem', hoc est, prout illum co-
gnoscimus tanquam nostram
fœlicitatem supernaturalem;
Neque hoc supernaturale pro-
duci potest proprijs viribus ab
intellectu, aut ab alià potentia
naturali, ne supposito quidem
miraculo extrinseco. Quamuis
enim ex.g. Dœmon cognoscat
evidenter resurrectionem mor-
tui,

tui, quæ cognitio naturaliter fieri non potest; ea tamen non est supernaturalis in ratione entis, quia nō est perfectior omni cognitione possibili ex vi causarū naturalium, non est enim perfectior quam sit fœlicitas naturalis.

61 Et hæc est disparitas, cur intellectus. Quamuis non possit sine aliquà supernaturali confirmatione elicere actum fidei, & alios eiusmodi, tamen suis viribus possit habere actus memoratiuos euidentes de suis cognitionibus supernaturalibus præteritis, & cur etiam voluntas possit elicere actum peccaminosum, essentialiter connexum cum aliquo supernaturali, qualis est actus infidelitatis; ad quem actum sine dubio Deus non

R 5 con.

394 .Liber Secundus .

concurrit auxilio speciali, adeò-
que supernaturali: Disparitas in
quam est, quoniam eiusmodi
actus non sunt perfectiores, quā
alij, ad quos potest intellectus,
& voluntas concurrere nullo
supposito miraculo; quare hōc
ipsò, quod ponatur miraculum
ad eos necessarium ex parte
objetti, non egent hæ potentie
nouā confortatione ad eos eli-
ciendos: Secus est de actibus vir-
tutum supernaturalium, quip-
pè qui sunt aliquid perfectius,
quām quidquid eiusmodi po-
tentiae possint efficere sine mi-
raculo. Quocirca potentiae illæ
non habent ex parte suā satis
virium ad eos producendos.

62 Nunquam tamen po-
test euidenter intellectus co-
gnoscere suis viribus, obiectum
esse

De Diu. Gratiā Cap. III 395

esse supernaturale ne in ratione
quidem effectus . Probatur eo
argumento, quo S.Tho. ostendit
1.2.q.112.art.5.neminem
posse cognoscere euidenter se
esse in gratiā, quoniam, inquit,
nemo potest cognoscere euidē-
ter principium gratiæ, quod est
Deus, qui vincit scientiam nostrā
Job. 6. Vbi S. Doctor non intel-
ligit de principio existendi , sed
de principio cognoscendi . Si-
quidem nomine gratiæ intelli-
gimus specialem participatio-
nem , & similitudinem diuinæ
naturæ: non possumus autem
hæc prædicata euidenter cogno-
scere , nisi habeamus conceptū
proprium diuinæ naturæ, cum
quo comparemus illud ens ,
quod experimur in nobis . Si-
cū nemo potest cognoscere

R 6 quod

396 : *Liber Secundus.*

quòd Petrus sit similis Paulo,
nisi habeat proprium conceptū
Pauli, cum quo comparet Pe-
trum . Similis inquam ratio
probat, non posse euidenter co-
gnosci naturaliter prædicatum
supernaturalitatis. Nemo enim
potest videre quòd A , est supra
B, nisi videat quòusque ascen-
dat B : sed nullus intellectus
creatus potest naturaliter vide-
re, quòusque descendant vires
naturæ creabilis , quippè quæ
sunt infinitæ syncategoremati-
cè; ergò nullus intellectus crea-
tus potest videre quòd aliquid
superet illas vires.

63 *Supernaturale* aliud di-
citur, quòd substantiam , aliud
quòd modum ; quòd substantia-
m dicitur quando ipsa enti-
tas rei est supernaturalis , veluti

vi-

De Diu. Gratia Cap. III 397.

visio beatifica: quod ad modum,
quando ipsa res est naturalis,
sed ponitur modo supernatura-
li, ut v.g. resurrectio mortui: no
est enim supernaturale, quod
hic homo viuat, sed est super-
naturale, quod viuat postquam
est mortuus. Si dantur relatio-
nes distinctae etiam in ordine
ad praeterita (de quaere dicetur
in libro de Incarnatione) omne
supernaturale quod ad modum
includit aliquid creatum super-
naturale quod ad substantiam; ;
nam relatio rei ad illum modum
est aliquid supernaturale. Si ve-
ro non dantur, saltem omne
supernaturale, quod ad modum
supponit aliquod decretum Dei
supernaturale nobis, quod ad sub-
stantiam; quale esset illud, quo
decerneret: *volo Petrum viuere,*
post-

398 \Liber Secundus.

postquam est mortuus. Et quoniam
modi essendi sunt duplicitis ge-
neris, alij quidem physici, qui
supponunt rem à se physicè di-
stinctam, alij metaphysici, qui
supponunt tantum aliquem
gradū distinctum ratione; ideo
aliquando apud veteres Theo-
logos vocantur *supernaturales*,
tantum quoad modum illi actus,
qui sunt quidem secundum to-
tam suam entitatem *superna-
turales*, sed habent supernatu-
ralitatem ex ratione specifica,
& conueniunt in genere proxi-
mocum alijs actibus naturali-
bus: ut v. g. credere Deo super
omnia, dicunt esse supernaturale
quoad modū, quia credere Deo
in genere non est supernaturale,
sed credere secundum illā diffe-
rentiam specificā super omnia.

Non

64 Non benè probatur, a-
ctus naturales non distingui ex
obiecto à supernaturalibus eo
argumento; quoniam sicut er-
ga singula obiecta, quæ possunt
cognosci à bruto, debent etiam
esse possibles cognitiones hu-
manæ, & angelicæ, ita etiam
circa singula obiecta, quæ pos-
sunt cognosci naturaliter ab
homine, debent esse possibles
cognitiones propriæ filij Dei.
Non inquam valet hoc argu-
mentum; nam brutum, homo,
& Angelus sunt substantiæ di-
stinctæ: quòd circa esset magna
imperfæctio hominis, ex.g. si ip-
se nullo modo posset cognosce-
re quæcumque cognoscuntur à
bruto: At Filius Dei, & nō filius
Dei , distinguuntur tantùm ac-
cidentaliter, imò in casu nostro

di-

400 *Liber Secundus.*

distinguuntur solum secundum variam considerationem; nam idein homo, prout operatur per vires naturae non consideratur, ut filius Dei, & prout operatur dependenter a gratia consideratur, ut filius Dei. Nihil autem est necessere, ut per potentiam illam, per quam potest operari actus non possibles nisi filio Dei, possit etiam operari circa ea omnia obiecta materialia, & formalia, circa quae possunt operari aliæ potentiae non propriae filij Dei.

65 Et quidem potentie non sunt *finis cui* operationum, sed sunt media instituta propter operationes, tanquam propter *fines qui*, & propter substantiam, cui insunt, tanquam propter *finem cui*. Si ergo illa substanzia

tia habet totam eam perfectio-
nem operationum, nihil est ne-
cessè quòd hanc perfectionem
habeat per talem potentiam.
Neque dicas hoc ipsum perti-
nere ad perfectionem illius sub-
stantiæ, quòd scilicet circa om-
nia obiecta eliciat operationes
supernaturales, atque adeò ex-
cellentiores; nam contra est,
quia ut supra ostendi, *superna-*
turalitas non est prædicatum
primum, sed resultans ex alijs;
pariter non est prædicatum pri-
mum, quòd hic actus egeat tali
principio productuo, sed priùs cō-
sideranda sunt prædicata actus
secundūm se, tūm verò si ea
sunt talia, ut superent vires po-
tentiæ naturalis, requiritur gra-
tia supernaturalis cōfortans, ad-
hoc ut ciusmodi operationes eli-
cian-

ciantur. Perfectio igitur operationum considerata antecedenter ad suum principium est mensura, propter quam datur perfectio potentiae, & non è contrariò datur potentia perfectior, ut operatio habeat hoc prædicatum, quod est *exire à potentia perfectiori*.

66 Aliud argumentum difficultius est pro eadem sententiā non distingueente actus naturales à supernaturalibus ex obiecto, quia scilicet nullum videtur obiectum supernaturalium, circa quod elici non possint actus naturales, & è contrariò: quod argumentum latè prosequuntur doctissimi Recentiores. Verumtamen hoc argumentum probat, hos actus non distinguuntur ex obiecto materiali, nōverò

rō probat nō distingui ex obiecto formalī; quod re ipsā est,
distingui ex diuerso modo tendendi circa idem obiectum: sicut etiā
ex diuerso modo tendendi di-
stinguitur visio coloris ab intel-
lectione coloris; quoniam visio
ex suo genere habet quemdam
modum tendendi affixum co-
lori; at intellectio habet modū
tendendi generalem tām erga
colorē, quām erga alia entia .
Et ideò obiectum formale po-
tentiae visiuæ dicitur *color*, po-
tentiae verò intellectiuæ dicitur
ratio entis, seu *veri* in commu-
ni .

67 In hoc ergo sensu pro-
babilius censemus, actus super-
naturales (loquendo de super-
naturalitate *in ratione entis*)
distingui ex obiecto à naturali-
bus

bus: Probatur primò, quoniam
ubi concilia definiunt nos non
posse credere, sperare, & diligere
sicut oportet ad salutem, sine
dono Spiritus Sancti non satis
commodè explicantur, ita ut
intelligant, *sicut oportet*, hoc est
dependenter à dono Spiritus
Sancti, aliòquin inutilis esset, &
indubitabilis ea definitio. Ergò
intelligunt aliquid aliud prædi-
catum. Et confirmatur quoniā
wix percipi potest, quomodo
duo actus habeant eamdem
planè perfectionem in coeteris
omnibus, & tamen quia alter
est ab vno habitu, alter ab alio
habitu, propter vnum ex his a-
ctibus mereamur vitam æternā
propter alium æquè honestum,
ac laudabilem nihil tale merea-
mur.

De-

68 Denique semper vrget
ea ratio à priori, quam diximus,
scilicet diuersitatem actuum
debere esse mensuram diuersi-
tatis principij, nec proinde pos-
se dari principia accidentalia
essentialiter diuersa, nisi inue-
niatur aliqua diuersitas prima,
& fundamentalis in actibus. Ne
que est difficile assignare diuer-
sum obiectum formale omniū
actuum supernaturalium à na-
turalibus; nam dilectio Dei su-
pernaturalis (vt ab haec incipia-
mus) licet moueri possit ab illis
ijsdem perfectionibus Dei , à
quibus mouetur dilectio natu-
ralis, & ex hac parte non diffe-
rat ab eā ex obiecto motu; ta-
men habet pro obiecto formalī,
quod ipsa expetit amicitiā Dei
supernaturem ; in illā enim

com-

constituit ultimum finem, & perpetuam felicitatem ipsius diligentis, & ideo est actus essentialiter pendens a fide, & spe; non enim possumus constitue re vnicè nostram felicitatem in eo, quod vel non firmissimè credimus, vel non speramus. Et ita ait S. Thomas fuisse actum perfectæ caritatis desiderium illud Pauli; *cupio dissolui, & esse cum Christo*; neque supposita eleuatione naturæ possumus constituere nobis finem, amicitiam Dei naturalem, quippe quæ non est iam possibilis sicut fuisset in pura natura; atque adeò non possumus amare Deum super omnia independenter ab errore, nisi per amorem supernaturalē. Error vero quippe qui non potest esse cognitio certissima, non potest di-

stare

ctare honestum amorem super omnia excludentem omnes limitationes, & conditiones. Sed hæc vberiùs exponentur vbi agemus de caritate.

69 Spes pariter , & fides habent obiectum formale distinctū ab actibus naturalibus , vt patebit cum de illis agemus. Aliæ itidem virtutes, quando eliciūt actum supernaturalem , sunt diuersæ rationis ex obiecto formalī ab illis virtutibus , quæ sub eadem denominatione eliciunt actu naturalem : Quamuis enim velint idem opus tēperantia naturalis, ac supernaturalis; illa tamen quærit explicitè , vel implicitè complacentiā Dei conuenientem puris hominibus, & per quam Deus mouetur ad retributionem natu-

ralem. Hæc verò quærit complacentiam Dei conuenientem filijs Dei, & inclinantem ad retributiones supernaturales.

70 Accedit, quòd virtutes naturales amant illam honestatem, quæ est *ita operari dependenter à cognitione naturali di-*
ctante hoc esse honestum, Virtutes verò supernaturales amant honestatem illam, quæ est, *ita operari dependenter à cognitione fidei obscurà*, sed certissimà *di-*
ctante hoc idem esse honestum; atque adeò etiam ex hac parte habent proximum obiectum formale diuersum. Nec enim virtutes tendunt in obiectum primò intentionaliter sumptū, sed in illud, secundùm omnes cognitiones, per quas hic, & nunc est in intellectu. Et ideo

vlti-

De Diu. Grat. Cap. III 409

vltimum iudicium practicum
semper est euidentissimum ,
quiā dicit *suppositis his cognitio-*
nibus, quas habeo, ita debo ope-
rari; quod iudicium est verum,
etiam quandō illæ sunt falsæ ;
ininititur enim illis tanquām
obiectis, non tanquām præmis-
fis , adeòque ut cexistentibus ,
non ut veris.

CAPVT IV.

*De auxilijs requisitis ad actus
supernaturalcs .*

71 **A**D omnem actum
bonum supernatu-
ralem requiritur gratia illuminati-
onis ex parte intellectus se-
cundūm illud Pauli *non sumus*
sufficientes cogitare aliquid à no-
S *bis*

410 *Liber Secundus*

bis , quasi ex nobis . Accedit definitio Tridentini sess. 6. c. 5. hæc autem illuminatio est en- titatiuè supernaturalis; aliòquin non vocaretur à Concilio illu- minatio Spiritus sancti; posset e- nim prouenire etiam à natura fine dono Spiritus sancti. Ra- tione huius gratiæ dicitur , bo- na volitio esse donum Dei, non tantùm quatenus Deus præbet concursum supernaturalem ad illam cognitionē, cuius loco a- liòquin eliceretur cognitio na- turalis , sed quatenus Deus ex speciali benevolentia offert o- biectum congruum . Constat id ex Augustino præsertim l. 83. quæstionum q. 68. quoniam, in- quic, neque velle quisquā potest, nisi admonitus, & vocatus, siue intrinsecus, ubi nullus hominum videt

videt, siue extrinsecus per sermonem
sonantem, aut per aliqua signa
uisibilia, efficitur, ut etiam ipsum
velle Deus operetur in nobis. Cu-
ius rei manifesta ratio est, quo-
niam supernaturalitas ut cum-
que pertinet ad gratiam suffi-
cientem, quæ datur ex prouid-
entiâ generali; ergo aliqua alia
gratia est inuenienda, ratione
cuius bona volitio eorum, qui
re ipsâ benè operantur, dicatur
speciale donum Dei.

72 Et quidem hoc specia-
le donū non cōpletur per solā
propositionem obiecti extrinse-
ci ita ut post eam propositionē
quæcumque sequuntur æquè
sequantur in omnibus sine spe-
ciali fauore Dei. Alioquin Aug.
non adeò magnificaret contrā
Pelagium beneficium illius vo-

S 2 catio-

412 *Liber Secundus.*

cationis altæ, & secretæ, per quam credens discernitur à nō credente ex duobus audientibus eamdem prædicationem, vel videntibus idem miraculū. Et ratio est, quoniā species naturales missæ ab obiecto extrinseco aliquādo quidem sunt tales, vt non excitent ex infallibili lege Dei cognitionem supernaturalem, quiā non præbent sufficientem credibilitatem ad actum fidei; & in hoc casu si Deus confortet, & compleat illas ita vt sufficient ad actum fidei, illud complementum est speciale beneficium illuminationis diuinæ.

73 Siverò sit eiusmodi apparentia exterior, quā positā datur ex infallibili lege Dei cursus supernaturalis interior
(nisi

(nisi enim hæc generalis lex ad
mittatur, numquām poterunt
conuinci tanquam contuma-
ces, qui posità sufficiente cre-
dibilitate non credunt, sicut
oportet) adhuc est speciale be-
neficium concurrere potius ad
hunc actum supernaturalem,
quam ad illum. Quandò quidē
lex illa generalis est quidem de
tribuendà cognitione superna-
turali, sufficiēte ad actum fidei,
non autem de tribuendà hac
itā clarā, itā intensa, &c. Et ideò
dicitur: neque *qui plantat* est
aliquid, neque qui rigat, sed qui
incrementum dat Deus. Sed de
hoc iterū in libro *de fide.*

74 Præter hanc excitatio-
nem intellectus datur etiām
sempèr antè omnem actū me-
ritorium motio Dei præueniens

S 3 in

in voluntate, quam motionem
August. vocat *victricem dele-*
ctionem, & ideo libro 2. con-
trà duas epistolas Pelag. c. 9. ait
Benedictio dilectionis est gratia
Dei, quæ fit in nobis, ut nos dele-
cet, & capiamus, hoc est ame-
mus quod præcipit nobis. In quo
si nos nō præuenit Deus, non solū
non perficitur, sed neque incuba-
tur in nobis. Hæc gratia consi-
stit in motibus primò primis,
qui sunt amores quidam spe-
culatiui, & inefficaces de boni-
tate obiecti consideratè secun-
dùm se. Hic nimirum amores quò
intensiores, & validiores sunt,
eo magis inclinant volūtatem
ad actum efficacem practicū
& deliberatum: sunt autēm hi
motus necessarij & non liberi
quoniām amant bonitatem ut
præ-

præscidentē à malitiâ . Itē sūt omnino prærequisiti ex vniuersali doctrinâ S. Th. 1.2.q.9.ar.4. in corp. docentis voluntatem in primū motū prodire ex instinctu alicuius exterioris mouētis. Omnis enim inclinatiō libera debet fūdari in aliquā inclinatione naturali ex doctrinâ eiusdē S. Th.

75 Probabile tamēn est , hanc inspirationem voluntatis esse quidem beneficium distin-
ctū ab excitatione intellectus , sed non esse speciale beneficiū distinctum . Actus enim neces-
sarij voluntatis consequuntur omnino ad mensuram cogita-
tionis , quæ est in intellectu . Quòd cùm nihil necessarium vi-
detur asserere quod Deus in
hac re de roget legibus naturæ . Perinde enim debemus Deo , si

S 4 de-

dederit nobis cogitationem, ut
quatuor adhōc vt resultet amor
necessarius vt quatuor, quām si
dederit nobis cogitationem, vt
tria, & (per possibile , vel im-
possible) excitet in nobis a-
morem necessariū, vt quatuor.
Confirmatur ex modo loquen-
di Cōciliarum, & Patrum ;nām
Tridentinum sess.6.c.5.pro eo-
dem videtur sumere beneficiū
illuminationis, quæ pertinet ad
intellectū , & *inspirationis*, quæ
pertinet ad voluntatem : itā ut
inquit, *tangente Deo cor hominis*
per Spiritus sancti illuminationē
neq. homo ipse nihil omnino agat,
inspirationem illam recipiēs, &c.
Item Aug.tr. 28. in Ioannē per
illa verba Matt.16. *Caro, & sā-*
guis non reuelauit tibi, &c. ex-
ponens illud Io: *nemo potest*
veni-

De Diu. Gratia Cap. IV. 417
venire ad me, nisi Pater, qui mi-
fit me, traxerit eum, ait. Ista re-
uelatio ipsa est attractio: ramum
viridem ostendis oui, & trabis il-
lam: nuces pueri demonstras, &
trahitur .En quomodo totum
beneficium attractionis consti-
tuat in sola cognitione, quippe
ad cuius mensuram attractio
sequitur.

76 Etiam in appetitu sen-
situ datur gratia quædā præ-
ueniens negativa, dum coer-
centur à Deo motus, qui pos-
sent impedire voluntatem bo-
nam, quæ gratia consistit in
impediendà excitatione phan-
tasmatum. Et hæc gratia po-
test esse per se ordinata ad bo-
num actum voluntatis. Potest
etiam in appetitu sensitu da-
ri gratia positiva per excitati-

S S secunda

nem phantasmatis mouentis appetitum ad illud idem obiectum, quod est honestum. Sed hæc gratia non est per se ordinata ad bonum : quandòquidem actus honestus non est amor honesti materialiter, sed formaliter; *Honestum* vero formaliter non attingitur ab appetitu sensituo ; & ideo ille motus quantum est ex se, est inclinatio indifferens ad actum honestum, & non honestum.

77 Gratia excitans non solum est necessaria ad actu bonum infidelibus, sed etiam fidelibus, & iustis. Nemo enim potest aliquid boni velle, nisi præueniatur bona cogitatione non libera, quam potuisset non habere, si aliter Deus res dispuisset. Habet tamen illa plus ratio-

rationem gratiæ respectu eorū,
quibus minùs ea debetur, adeò.
que plus respectu infideliū, quā
fidelium, plus respectu pecca-
torum, quām iustorum. Item
maior gratia entitatiè requi-
ritur ad mouendos eos, qui sūt
minùs dispositi, cuiusmodi sunt
infideles, & peccatores.

78. Præter gratiam *excitā-*
tem, & *præuenientem* datur etiā
gratia *adiuuans*, & *cooperans*,
quæ dicitur etiām gratia *comi-*
tans. Item datur gratia *subse-*
quens. Aliquando apud Aug.
dicitur *præueniens* omnis illa
gratia, quæ non supponit ali-
quod meritum nostrum; adeò
que ità vocatur etiām primus
actus honestus. Nullum ini-
tiūm meritorium gratiæ potest
præcedere ex parte nostrà. Item

nihil omnino potest præcedere totam gratiam, etiam incompletè, & remotè acceptam, quia illud, quod præcedit quodcumque sit, est gratia Dei, vel includit gratiam Dei. Potest tamen aliqua occasio præcedere gratiam proximè, & completè acceptam, v. g. conuersio infiduum apud Indos potest penderre ab aliquà naturali occasione, per quam aliquis, etiam ex malo fine prædicet Euangeliū. Aliòqui nō censerentur Rei de omisso aliorum salute, qui prædicare neglexerunt; ergò bona illa cogitatio interior, quam Deus tribuit, pendet ab illà extrinsecà occasione posità in alieno arbitrio. Et consentit Augustinus de bono perseueratiæ, cap. 14, dicens habere quosdam

in

De Diu. Gratia Cap. V. 421
in ipso ingenio diuinum naturali-
ter lumen intelligentiae, quo mo-
ueantur ad fidem, si congrua suis
mentibus vel audiant verba, vel
signa conspiciant.

CAPUT V.

An Gratia sufficiens omnibus de-
tur? ubi de potentia collectiuà
& disjunctiuà, physica, & mo-
rali, proximà, & remotà: Et
de illo effato facienti quod in
se est.

79 **Q** Vicunque habet liber-
tatem, habet sufficien-
tes vires ad non pec-
candum. Peccatum enim sup-
ponit præceptum, & Deus præ-
cipiens videt distinctè omnes
casus possibles, ad quos præ-
cep-

ceptum extendi velit. Porrò si vult præceptum extendi ad casum, in quo videt mihi impossibilem obseruātiā illius, utique vult, & præcipit aliquod impossibile simpliciter, hoc est coniunctionem ex nī eā obseruantiā, & impotentia obseruādi; adeoque vult, & præcipit chimæram. Quapropter in ordine ad rem nostram inutilis est illa distinctio de impossibili simpliciter, & de impossibili mihi.

80 Neque valet respondere, illam impotentiam non excusare, quia est culpabilis, cum sit poena vel peccati actualis, vel originalis. Nām contrā est primò, quia tota illa culpa, & poena præcedit dictamen conscientię, per quod ego hic, & nūc

CQ-

De Diu. Gratiâ Cap.V. 423

cognosco me obligari ad non
peccandum. Non possum au-
tèm cognoscere hìc, & nūc me
obligari ad id, quod hìc, & nūc
est mihi impossibile. Et ita
ille, qui ægrotat ex propriâ cul-
pâ, non potest nouo præcepto
obligari à Principe ad militan-
dum. Quià præceptum illud
esser planè inutile; quod est
contrà essentiam præcepti.
Denique hùc spectant quæcū-
que diximus tûm ad probandā
nostram libertatem in singulis
actibus deliberatis, tûm ad o-
stendendum peccato originali
naturam non esse eneruatam
in proprietatibus debitîs, tûm
denique ad probandum nega-
tionem cogitationis congruæ,
quà congrua est, nunquā esse
poenam peccati præteriti.

81 Ne-

81 Neque verò datur vñ-
quam , aut dari potest necessi-
tas disiūctiua in aliquo instanti
ad plura peccata . Hinc enim
sequeretur placere Deo effica-
ci voluntate beneplaciti , vt ille
homo peccet hic , & nunc . Er-
gò esset inhonestum non pec-
care . In honestum enim est fa-
cere id , per quod frustretur Dei
voluntas , atque ità Deus non
sit Deus . Rursùs non solùm
homo tenetur non facere hoc ,
vel illud peccatum , sed tenetur
seruare perfectam innocentiam ;
si enim adhoc non tenetur ; er-
gò non intelligitur peccare ut
sic per hoc , quòd intelligatur
peccare ut sic . Ille enim peccat ,
qui facit id , quòd non facere
tenetur .

82 Confirmatur primò , &

cx-

explicatur, non enim potest intelligi, quod aliquis non teneatur ad totum id, ad quod tenetur; sed totum id, ad quod tenetur nō est, nisi perfecta innocentia, & negatio cuiuslibet peccati. Ergo adhanc tenetur quilibet homo: & tamen nemo potest teneri ad id, quod est sibi impossibile, ut ostendimus. Ergo perfecta innocentia est illi homini possibilis.

83 Confirmatur secundò, hæc eadem ratio; nàm quicunque obligatur ad aliquid, obligatur ad illud in sensu cōposito cum omni aliâ obligatione, quam habet. Aliòquin obligatur disiunctiuè, & sic posset impunè omittere alterutrum. Ergo homo in sensu cōposito cum obligatione abstinendi ab
om-

omnibus peccatis præter peccatum A obligatur abstinere à peccato A. Ergò obligatur ad id, quod est sibi impossibile in sententiâ aduersariorum.

84 Neque etiam dari potest necessitas physica peccandi in aliquà latitudine temporis. Primò probatur, quoniā Deus esset author illius necessitatis. Ergò vellet omne id, quod est cum illà necessariò cōnexum; Ergò non posset amare perfectam innocentiam illius hominis, quippè obiectum impossibile in sensu composito cum eo, quod ipse Deus efficaciter vult. Ergò recurrit illud argumentum, quòd hic homo non intelligitur peccare, vt sic per hoc, quod intelligitur peccare vt sic: nec obligaretur illo præcep-

De Diu. Gratia Cap. V. 427
cepto Christi: noli amplius pec-
care.

85 Confirmatur primò, quo-
niām, vt probabimus in mate-
riā de charitate, non possunt
dari in tempore infinita exer-
citia libertatis distincta, ac pro-
indē, si daretur hæc necessitas
disiunctiua, deberet aliquandò
assignari vltimum exercitium
libertatis, in quo suppositā in-
nocentiā præcedente homo es-
set physicè necessitatus ad pec-
candum, quod iām probauis-
mus implicare.

86 Confirmatur secundò,
quoniām omnis necessitas di-
siunctiua debet tandem reduci.
ad necessitatē determinatā
conditionalem faciendi vnum,
si non fiat aliud. Ergò omnis
necessitas disiunctiua est talis,

vt

ut sit assignabile aliquod instās,
in quo sint determinatē vel de-
terminabiles omnes alię partes
disiuncti distinctæ ab A, ex. gr.,
adhoc, ut si illæ non dentur, de-
tur necessariò A. Ceterūm sicut
nō est intelligibile, quòd aliquis
obligetur disiunctiuè morali-
tèr pro hoc, vel illo tempore,
& tamen non obligetur vñquā
pro aliquo tempore determini-
nato, ut alibi videbimus, itā
implicat, quòd natura ipsa ob-
ligetur physicè ad aliquem ef-
fectum disiunctiuè ponendum
pro aliquo tempore; & tamèn
quòd neq; vñquam obligetur
determinatè ad illum ponen-
dum, neque obligetur adhoc
determinandum.

87 Et quādòquidem datur
duplex potentia; alia, quæ dici-
tur

De Diu. Gratiâ Cap.V. 429

tur *physica*, sine quâ implicat contradictionem poni effectū, alia, quæ dicitur *moralis* non quâtenus *moralē*, significat mores & honestatem, in qua acceptione modò loquuti sumus, de obligatione morali; sed quatenus est talis potentia, sine quâ effectum poni non est quidem absolutè impossibile, sed adeò difficile, atq; improbabile, ut re ipsà nunquam ponatur, adeòque potentia *physica* sine morali nullum præbet fundamentum prudentis spei, vel formidinis, sed in ordine ad mores humanos perindè æstimatur, ac si nulla potentia esset; quando, inquam, datur hæ duæ potentiæ in ordine ad operandum, asserimus quemlibet hominem a habere vires sufficiē-

tes

430 *Liber Secundus:*

tes non solum physicè, sed etiā
moraliter ad consequendam
salutem.

88 Id autem probatur secū-
dum duplēm partēm, primō
quātenus contrā eos, qui negāt
gratiā sufficiētē distinctā
ab efficaci, ostēdemus aliquos,
qui peccant, posse non peccare.
Et hūc spectat illud Matt. 23.
quoties volui cōgregare filios tuos,
sicut gallina cōgregat pullos suos,
& noluiti! non enim dicitur
velle aliquid, qui non ponit
omnia media sufficiētia mo-
raliter, sine quibus videt illud
fecī non posse. Item illud Is. 5.
quid est quod debui ultrā facere
vīneā meā, & non feci?

89 Secundō quātenus à no-
bis asseritur hæc potentia mo-
raliter sufficiēs in omnibus ad-
ul-

De Diu. Gratia Cap.V. 43
ultis. Et hoc habetur ex illo
Eccl. 15. *non dixeris per Deum*,
abest; at verò per Deum abe-
set, si nō daret quod moraliter
sufficit ad apprehendendam
iustitiam, de quo ibi est sermo.
Cōfirmatur ex Trid. sess. 6. c. 3.
*in diuino auxilio, inquit, firmissi-
mam spem collocare, & reponere
omnes debent.* cur autem debet,
si sciant Deum negare in ultis
auxilium moraliter sufficiens!
Accedunt Patrum testimonia,
quæ ut potè ab alijs congesta
pro nostri Instituti breuitate
prætermittimus.

90 Hæc gratia sufficiens
datur primò quidem onni-
bus iustis, ut habetur ex Conc.
Arausic. can. 22. *Hoc secundum
fidem Christianā credimus, quod
accepta per baptismum gratia*
om-

432 Liber Secundus

omnes baptizati Christo auxiliā-
re, & cooperante omnia, quæ ad
salutem pertinent, possunt, & de-
bent, si fideliter laborare velint,
adimplere. Confirmatur ratio-
ne; nam gratia est vera amici-
tia cum Deo. Pertinet autem
ad debitū veri, & sinceri amici
non constituere alium amicum
in necessitate morali recedendi
ab amicitia.

91 Rursus hęc gratia mora-
litèr sufficiens datur etiam om-
nibus peccatoribus ad resurgē-
dum, si superuiuant pro aliquo
notabili tempore. Probatur ex
secundà Petri tertio: patienter
agit Deus propter vos, nolens ali-
quem perire, sed omnes ad pœni-
tentiam reuerti. Item ex Pro-
péro ad obiectionem 25. Vin-
centianam: nemini correctionis
adi-

De Diu. Gratia Cap.V. 433
adimit viam, nec quemquam boni
possibilitate dispoliat. Non tamen
omnes peccatores habent sem-
per gratiam proximam sufficiē-
tem datam; sed vel datam, vel
oblatam, hoc est habent gratiā
ad aliquid bonum opus, quod
si facerent, Deus daret illis gra-
tiā proximam sufficientē ad re-
surgendum. Imò probabile est
Deum, qui est *adiutor in oppor-*
tunitatibus, numquam negare
sufficientem, excitationem su-
pernaturalem, quoties occurrit
aliquid obiectum proportiona-
tum, si videt illam cogitationē
fore vltimam vitæ illius homi-
nis. Sic enim amplius de diuinā
misericordiā sentimus, & me-
liùs saluatur quomodo verum
sit illud quod Deus dicit: *ego*
sum ad ostium, & pulso.

92 Hæc gratia saltem obla-
T ta,

ta, & moraliter sufficiens ad salutem datur etiam omnibus infidelibus, pro quibus omnibus mortuus est Christus, secundū il- lud Pauli 1. ad Tim. 2. *Vnus enī Deus, unus & mediator Dei, & hominū homo Christus Iesus, qui dedit redēptionē sēmetipsū pro omnibus.* Item in eadē ad Tim. 4. *Speramus in Deum viuum, qui est saluātor omnium hominum, maxime fidelium.* Nec sufficit respon- sio dicentium Christum mortuum esse pro omnibus, quantū ad pretium mortis, non quantū ad applicationem; nam æquè in hoc sēsu posset dici mortuus pro Dæmonibus. Accedunt Patrum testimonia, quæ latè à recentioribus adducuntur.

93. Et sanè si Christus nullo modo mortuus esset pro infide- libus, ita ut ne gratiam quidem phy-

physicè sufficientem illis impe-
trasset, ut aduersarij contendūt,
non peccarent illi infideles, qui
proposita sufficienter exteriùs
fide, non credunt; nec enim ha-
berent vires interiores ad cre-
dendum. Quòd si aliquandò
S. Augustinus, & S. Thomas af-
serunt in aliquibus defectum
gratiæ sufficientis esse pœnam
peccati saltem originalis, expli-
candi sunt vel de gratiâ suffi-
cienti, quæ deest paruulis mo-
rientibus sine baptismo; non
verò de gratiâ sufficienti, quæ
desit adultis ad vitandas pœnas
Infernī, atque adeò ad conse-
quendam vitam æternam, quæ
cum hac vitatione coniungitur
necessariò in adultis; vel de
gratiâ sufficienti proximè; non
autem de gratiâ sufficienti re-

T 2 motè,

436 *Liber Secundus.*

motè. Quòd enim ex peccato
præcedenti, præsertim ex solo
originali, non existiment negari
vires sufficientes adultis ad vi-
tandam damnationem æternā,
ex alijs eorum dictis apertè col-
ligitur.

94 Quòd si Christus impe-
travit omnibus auxilium phy-
sicè sufficiens, vtique impetra-
uit sufficiens etiam moraliter;
aliòquin non fuisset verum be-
neficium; quippè à nemine
prudenter desiderabile; vt potè
nullam præbens spem salutis,
& augens reatum, Ideò verùm
est illud axioma: facienti quod
~~it~~ se est, Deus non denegat gra-
tiā intelligendo, quod in se est,
independenter nō ab omni gra-
tiā, sed à gratiā supernaturali.
Ita S.Th.q.14.de veritate ar.11
ait

De Diu. Gratiâ Cap.V. 437
ait si aliquis in syluis nutritus du-
ctum rationis naturalis sequere-
tur in appetitu boni, & fuga mali,
certissimè est credendum, quod
Deus ei, vel per internam inspira-
tionem reuelaret mysteria, vel ad
eum prædicatorem dirigeret.

95 Hęc dispositio, quam uis ha-
beatur ex viribus gratiæ per
Christum, sine quo nihil obtine-
mus vtile ad salutem, non
est tamen supernaturalis, nec
meritoria alicuius supernatura-
lis boni: omne enim meritum,
& omne supernaturale incipit à
fide, vt ostendeimus in tractatu
de Caritate. Nec tamen illa di-
positio antecedēs est merè ne-
gatiua, & tanquam remouens
prohibens: nec enim sufficeret
ad impetrāndam infallibiliter
gratiā proximā sufficiētē,

T 3 quod

438 *Liber Secundus.*

quod homo prò toto aliquo tē-
pore dormiret, sed ad eam gra-
tiam supernaturalem obtinen-
dam valdè conducunt actus
naturales honesti.

96 Et ideò S. Thomas 1.2,
q. 189. ar. 6. docet si aliquis in
primo instanti rationis conuer-
tatur in Deum tanquam in
finem, eū obtainere gratiam, per
quam iustificetnr; quod porrò
non potest intelligi de conuer-
sione in Deum tanquam in fi-
nem supernaturalē; Quis enim
putet D. Thomam credidisse,
omnibus planè pueris in toto
mundo Deum in primo instan-
ti usus rationis infundere cogni-
tionem supernaturalem, & suf-
ficientem ad actum fidei? In-
telligendus ergò est, vt intelli-
gunt prestantissimi Thomistæ,
quod

quòd si cōuertatur ad bonum honestum, constituendo illud sibi finem naturalem, Deus deinde tribuat illi cognitionē sufficientem supernaturalem; ergò in sētentiā S. Th. illa positua conuersio naturalis ad bonū prodest in ordine ad obtinendam gratiam supernaturalem. Hoc idem videtur elici ex Paulo dicente veteres Philosophos fuisse inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, & gratias egerunt. Vbi vides semper requiri non puram carentiam peccati, sed aliquam actionem honestam posituam.

97 Et ratio à priori est, quoniam pura abstinentia à peccato præscindendo ab hoc quod sit honesta, & laudabilis, non

T 4 ma-

440 *Liber Secundus*.

magis placet Deo si sit libera,
quam si sit necessaria. Vt ergo
enim habet æquale bonum,
negatum; ergo non deberet
magis requiri tanquam infalli-
bilter trahens donum gratiæ
supernaturalis, quod homo
habuerit diuturnam innocen-
tiam liberam, quam quod ha-
buerit diuturnam innocen-
tiam necessariam (qualis est in
infantia, vel in amentia) si cius-
modi innocentia in ordine ad
hunc finem non considerare-
tur, nisi ut mera exclusio mali.
Quod confirmatur; nam aliò-
quin si requireretur longa ca-
rentia peccati gratiæ libera pre-
scindendo ab hoc quod esset
honesta, nec ne sequeretur,
quod ex infallibili Dei lege, me-
lius esset dispositus in ordine.

ad

ad consecutionem gratiæ super-naturalis homo, qui fecisset plu-
rima peccata venialia sine ullo
actu bono, quam homo, qui ex
defectu libertatis, aut aduerten-
tiæ, nullum fecisset peccatum
neque mortale, neque veniale,
alter enim haberet longam in-
nocentiam liberam, alter non
haberet. Nec dicas requiri lon-
gam innocentiam liberam etiā
à peccatis leuibus; nam hæc est
moraliter impossibilis; ergò si
ea requireretur, non vitaretur
illud absurdum, quod non esset
in potestate morali infidelium
vitare pœnas inferni.

98 Dicūt aliqui, bona opera na-
turalia connecti cū collatione
grariæ supernaturalis, nō tāquā
merita, sed ex pacto inito à Deo
cum Christo; sicut ex simili pa-

T s cto

eo connectuntur cum gratia habituali actiones Sacramentales. Sed hæc doctrina, nisi magis explicetur, nō satisfacit; nam quoniam illæ actiones Sacramentales nullam habent de se connexionem cum gratia, nemo prudenseam connexionem suspicaretur, nisi ex reuelatione Dei. At bona opera naturalia esse infallibiliter connexa cum collatione gratiæ proximè sufficientis ad iustificacionem, colligunt Scholastici ex ipsa bonitate Dei, & ex rei congruitate; ergò ideo colligunt, quia talia opera possunt prudenter mouere Deum ad dandam gratiam; ex quo videtur inferri quod sint merita de congruo.

99 *Nec etiam soluirur difficult-*

ficultas ab ijs Recētioribus, qui dicunt per ea bona opera hominem non mereri gratiam, sed mereri illas occasiones externas, quibus Deus ex generali eleuatione naturæ affixit infallibilē collationē gratiæ, ex. c. prædicationem exteriorem, &c. nā contra est, quia non merentur illas occasiones externas secūdum puram bonitatem physicam, quā hæ habent: hoc enim modo non sunt æstimabiles, neque optabiles, adēoque non possunt esse præmium; ergò merentur illas tanquam bonas ex connexione illa, quam habent cū gratiæ per infallibilem legem Dei. At idem est mereri A, ac mereri B, tanquam infallibiliter trahens A. aliòquin poterit dici, quod aliquis per levissim

T 6 simum

simū opus naturale mereatur nō quidem donum perseverantiæ, sed mortem, dum est in statu gratiæ, quippe quæ mors est aliquod naturale.

100 Dicimus ergo bona opera naturalia ante fidem cōducere aliquo modo positiuē ad collationem gratiæ supernalis sufficientis. Et quando SS. Patres videntur secus loqui, manifestè agunt non de gratiā sufficienti, sed de gratiā efficaci, & congrua, quā Semipelagiani cōtendebāt dari ex meritis præcedentibus, & non ex mera Dei liberalitate, nē aliōquin Deus esset acceptor personarū. Quomodo autem bona opera naturalia habeant hanc cōnexiōnem, & non ut meritum congruum, sic explicamus. Si post pec-

peccatum originale natura nō
fuisset redempta, debuissent ho-
mines habere vires saltem phy-
sicas ad vitandam pœnam sen-
sus æternam. Imò verisimile
est, quòd ex Dei misericordia
habuissent etiam vires morales.
Si ergò fecissent multa bona
opera naturalia, vtique per ea
meruissent, vt Deus abrumpe-
ret illis vitam, atque ita, vt eos
auserret ex periculo commit-
tendi peccatum mortale; & sic
incurrendi in pœnam æternam
sensus. At postquam Christus ob-
tinuit iterū eleuari naturam ad
finem supernaturalem, coniun-
cta fuit ex lege Dei extrinsecà
sed infallibili vitatio Inferni in-
adultis cum consecutione vi-
sionis diuinæ; & quoniam me-
rita naturalia non extenduntur
ad

ad hanc, ideò neque possunt
extēdi ad illam. At Christus no-
luit quòd per accidens eius be-
neficium posset aliquibus in-
culpabiliter nocere; ideòque
imperauit à Deo, ut quoties da-
rentur ea opera bona naturalia,
per quæ posset quis in natura
lapsum non eleuata mereri vita-
tionem inferni. Deus ex meritis
ipsius Christi daret gratiam suf-
ficientem ad obtainendam vita-
tionem Inferni quamvis con-
nexam cum supernaturali bea-
titudine. Et hoc modo cōmodè
explicatur illud pactum cum
Christo initum per aliquam cō-
gruitatem, quę nō includat me-
ritum congruum gratiæ super-
naturalis.

101 His positis facile expli-
catur quomodo Daniel cap. 4.
sua.

suaserit utiliter Nabucodonosori
ut eleemosynis peccata redime-
ret, quæ tamen eleemosynæ, ut
potè erogatæ ab homine infi-
deli, erant actiones merè natu-
rales. Animaduertendum quo-
què est in hac re quo modo sit
explicandum quoddam effatū
S. Thomæ, qui I.2. q 114. ar. 3.
loquens de bonis operibus no-
stris prout præcisè oriuntur à
libero arbitrio, & sic prout sunt
aliquid naturale, ait: *est ibi con-
gruitas propter quamdam & qua-
litatem proportionis: videtur enim
congruum, ut homini operauti se-
cundum suam virtutem, Deus re-
compenset secundum excellentiæ
suae virtutis.* Negat quidem ibi
S. Thomas congruitatem non
tamen eam negat, ut patet in
verbis citatis, ex defectu operis,
fed

sed ex indignitate agentis Deo
inuisi, propter peccatum ante-
cedens: hanc verò Deus indi-
gnitatem remittit ex meritis
Christi.

102 Igitur quamvis ope-
ra illa non habeant congrui-
tatem meriti in ordine ad præ-
mium supernaturale in eo sensu,
ut vel totaliter, vel partialiter
commensurentur cum illo, ha-
bent tamen aliam congruitatē,
quam agnoscit D. Thomas in
prædictis verbis. Et hæc con-
gruitas in eo sita est primò qui-
dem quod congruum est Deo
ut sua liberalitate eleuando ge-
nus humanum ad maximum
bonum. Et hæc congruitas fun-
datur in ipsa bonitate diuina, &
nullo modo in merito nostro.
Rursus congruum est Deo, ut,

quan-

quando non vult omnes proximè eleuare ad tale bonum, felicitat potius illos, qui secundū suas vires melius operantur: nō quia id ipsi mereantur positiū; sed quia congruum est Deo seligere potius meliores, quam minus bonos. Eodem modo si Rex ex sua humanitate vellet ducere vxorem aliquam ex priuatis subditis; congruum esset, ut eligeret melius moratam, nō quia fœmina illa per tales mores meruisset connubium regiū, sed quia sopposita illa liberalitate decreta in genere, prudenter aget rex si meliorem feligat in illa classē.

103 Constat possibilem esse aliquam tentationem supra id, quod possumus; id enim infert Chrisost. hom. 24. ex illo Pauli pri-

450 Liber Secundus.

primà ad Cor. 10. fidelis est Deus
qui non patietur vos tentari supra
id, quod potestis, ex quo testi-
monio duo inferuntur: alterum
est, hanc temptationem simplici-
ter dari posse; aliòquin nulla
esset fidelitas Dei in ea impe-
dienda, sicut non est fidelis in
impedienda chimæra: alterum
cum ea temptatione posse pecca-
ri; Aliòquin nullum esset Dei
beneficium in ea non permit-
tenda. Cum ergò nulla tentatio
auferat omnino libertatem re-
sistend, ut probat S. Thom. 2.2.
q. 77. art. 7. & q. 89. art. 3. sine
qua libertate non daretur pec-
catum; idèò certum est dari ali-
quam aliam potentiam ad ope-
randum ultra libertatem ut sic,
adeòque ultra potentiam phy-
sicam, de qua alia potentia ali-

quan-

De Diu. Gratia Cap.V. 45
quando scripturæ, & PP. loquā-
tur: & hæc est illa Potentia mo-
ralis quā supra nomina uimus;
& de qua disputare nunc insti-
tuimus. Quandò ergò Theolo-
gi afferunt neminem posse re-
sistere *tentationi grazui*, sine
speciali gratiā Dei, hæc ipsa ab
eis dicitur tentatio grauis, quæ
scilicet huiusmodi est, vt sine
speciali Dei confortatione non
possemus moraliter illi resiste-
re.

104 Non requiritur poten-
tia moralis ad peccatum mor-
tale. Constat id primò ex supra-
dicto loco Pauli, vbi non vide-
tur loqui de temptatione, in ordi-
ne ad peccatum leue. Secundò
constat ex eo quod Damnati
mortaliter peccant sine poten-
tia morali non peccandi. Aliò-
quin

452 *Liber Secundus.*

quin illa potentia reduceretur ad actum identidem in tota æternitate. Tertiò, quia certum est apud Patres, & Theologos, esse beneficium Dei; ut quispiam possit obseruare moraliter omnia præcepta grauia per totam vitam. Sed beneficium non est necessarium; ergo posset homo carere ista potentia: sed necessitas moralis disiunctiva peccandi aliquandò, importat necessitatem moralem determinatam peccandi in ultimo exercitio illius temporis, ut infra constabit; ergo hæc moralis necessitas dari potest in ordine ad peccatum mortale, patrandū pro aliquo certo instanti.

105 Neque dici potest id euenire posse in natura lapsa in poenam peccati originalis,

non

non autem in naturâ pura. Hac enim distinctione uti nequeunt quicumque nobiscum afferût , naturam lapsam non distingui à pura per vllum defectum vi- rium naturaliter debitaram . Est verò in hac re magna diffi- cultas, quoniam omnis lex non solum positiua , sed multò ma- gis naturalis debet esse in bonū communitatis; aliòquin natura esset mala exigendotalem legē. Et porrò lex fertur non in bonū forentis , sicut præceptum do- mini erga mancipium ; sed in bonum subditorum . Et vniuer- saliter certissimū est illud prin- cipium ea sunt in honesta ; quæ expedit esse in honesta. Quo prin- cipio sublato magna daretur ansa opinioni Caliclis apud Plat. in Gorg. vbi disputat om- nem

454 *Liber Secundus*:

nem legem esse naturæ contraria, ut potè ortam ex solo placito priorum; & Philosophiam esse ingeniorum corruptricem, ut potè quæ ratiocinetur ad legem, non ad naturam. Neque tandem habemus aliud principium, quam prædictum, ex quo solui possint omnes questiones moralis Philosophiæ, vel Theologiæ super honestate, vel in honestate naturali cuiuspiam obiecti. At melius esset legem naturalem non extendi ad casum, in quo eius obseruantia sit moraliter impossibilis; ergo re ipsa non extenditur ad talem casum.

106 Hæc tamen obiectio soluitur si consideremus non esse vtile, ut excipientur à lege illi casus in ordine ad quos licet

lex

lex non fuisset ferenda, tamen
nisi illos comprehendat, fiet
inutilis in ordine ad alios casus.
Ita in re præsenti. Cum enim
moralis impotentia non sit ali-
quid euidens, & sub claram ex-
perientiam cadens, sicut est im-
potentia physica, utique homi-
nes plerumque in rebus diffici-
libus sibi blandirētur fingentes
impotentiam moralem, ubi nō
esset, ac proinde committerent
sine scrupulo innumera scelera
contra legem naturæ, maximè
perniciosa reip. Satius ergo est,
ut sciant se in omnibus casibus
teneri quoties habent simplici-
ter libertatem.

107 Hoc tamen est discri-
men inter legem naturalem, &
positiuam, ut quoniam illa pro-
hibet obiecta multò magis no-
xia

456 *Liber Secundus.*

xia reip. quam hæc , extendat
proindè iustè suam prohibitio-
nē ad casus longè difficiliores
ad quos bonum est legem posi-
tiuam non etendi; quia grauius
esset nocumentum frequentia
inhonestatis ex frequenti voli-
tione ; quam aliqua maior fre-
quentia talium actionum
exo quod in illis ca-
sibus difficilli-
mis prohi-
bean-
tur.

CA-

CAPVT VI.

Explicatur quid, & quotplex sit
necessitas moralis ; quid proba-
bilitas , & earum radix : & de
disiunctiua necessitate condi-
tionali actuum liberorum, tūm
quoad bonum , tūm quoad ma-
lum , & de triplici causâ natu-
rali, artificiosa , & fortuitâ .

108 **D**ifficultas est in hac
re quoniam multa
sunt moraliter necessaria deter-
minatè ; & tamen vna pars po-
nitur ante aliam, vt v.g. est mo-
raliter impossibile, quòd aliquis
fortuitò semper iaciat talos fe-
rentes idem punctum, & tamen
in quolibet iactu id est morali-
ter possibile : quo posito sic li-

V cēt

cet argumentari: Est moraliter possibile quod aliquis decies, ex.g. iaciat fortuitò idem punitum; Sed iste euentus antecedens nihil influit in euentum futurum, ac proindè uon reddit illum difficiliorem; ergò in sensu composito cum hoc euentu, erit moraliter possibilis aliis similis denarius iactuum, & sic deinceps. Præterea est possibile moraliter, quod tali millies iacti, ex.g. ferant hanc numero seriem pūctorum, quam ferunt de facto. Sed hæc numerò series, ità omnino ordinata nihilò facilior est, quam series punctorum semper uniformium; ergò etiam illa est moraliter possibilis. Minor probatur, nam sicut unum punctum nō est facilius, quam aliud; ità unica series in-

diui-

diuidua punctorum non est facilior, quām alia quæcumque determinatè accepta. Sed perinde est vnica series ex innumeris physicè possibilibus illa, quæ de facto cecidit, quām illa, quæ contineret puncta semper uniformia; ergò illa non est facilior, quam ista.

109 Et quidem si hoc argumentum interiùs penetretur, vtique probat, fuisse moraliter possibile, vt ex fortuito colorū iactu exirent picturæ Raphaëlis, & ex fortuito literarum iactu Ilias Homerī: quod tamen falsū esse cunctis hominum mentibus insitum est à naturâ. Ut ergò difficultatem soluamus, primum asserimus causas liberas, ita esse à naturâ constitutas, vt siue detur, siue non detur prædeter-

minatio physica , non sit possi-
bile quòd Deus videat eas sem-
per in quibuscumque circumstā-
tijs possibilibus , quantumuis in-
æqualibus , eodem modo ope-
raturas : Ita enim debuerunt à
naturà constitui , sicut expedit
ad dominium Dei , & ad bonū
Vniuersi . At ad dominium
Dei expedit , vt quælibet creatu-
ra libera in aliquibus casibus
possibilibus esset malè operatu-
ra , ad hoc , vt agnoscat tanquā
Dei beneficium hoc , quod est
non fuisse positam in illis circū
stantijs , in quibus & fœlicitatē
perdidisset , & miseriam incur-
risset . Item bonum est ad do-
minium Dei , quòd quælibet
creatura in aliquibus circum-
stantijs esset benè operatura
etiam seruatà libertate ad pec-

can-

candum, ad hōc vt Deus non
ablata naturali libertate, possit
illam creaturam ad virtutem,
atque adeō ad fœlicitatem ex-
tollere; ergō bonum est ad do-
minium Dei , esse hanc disiun-
ctiuam necessitatem conditio-
nalem, vt quælibet creatura li-
bera sī poneretur in aliquibus
circumstantijs operaretur benē,
sī in alijs malē .

110 Item hoc ipsum spectat
ad bonum Vniuersi; nam finis
totius vniuersi est fœlicitas re-
rum intellectualium ; quæ fœli-
citas sita est in scientiā , atque
adeō in cognitione causarum .
Causæ autem dignoscūtur per
effectus , & quoniam tria sunt
causarum genera , necessaria
artificiosa , fortuita; debuerunt
dari effectus indices singularū

V 3 eius-

eijsmodi causarum. Si ergò es-
set possibilis causa libera, quæ
in omnibus circumstantijs ope-
raretur eodem modo, siuè esset
libera artificiosa, siuè libera for-
tuita, non esset dignoscibilis à
necessaria, adeòque nutaret ar-
gumentum ductum ab induc-
tione, quod est præcipuum
fundamentum humanæ scien-
tiæ; tota enim inductio in co-
versatur, ut per illam, & digno-
scantur causæ necessariæ à li-
beris, & hoc semel cognito ex
effectibus præteritis conijcian-
tur certò futuri in causis primi
generis.

111 Et hanc rationem indi-
cauit S. Thomas 2.2.q.95.ar.5.
in corp. vbi ait, *alià ratione di-
spónuntur à diuinà prouidentià
matus, & situs cœlestium corporū,*

& alia ratione euentus cōtingentium futurorum, quia illa disponuntur secundum rationem necessitatis, & semper & eodem modo proueniunt; hæc autem secundum rationem contingentiae, ut variabiliter contingant. Et hinc S. Th. infert non posse contingentia praeuideri in constellationibus, tanquam in signis à Deo constitutis.

112 Hæc secunda ratio probat insuper naturam exigere, ut causæ liberæ non solùm prœuideantur à Deo, conditionaliter alio, & alio modo operatræ in alijs, & alijs circumstan- tijs, sed vt re ipsa in illa varietate circumstantiarum ponantur, atque adeò aliter, & aliter ope- rentur, vt per hoc discerni possint à necessarijs. Et quoniam,

V 4 vt

464 *Liber Secundus.*

vt indicauimus, causæ libertè aliquem effectum operantur artificiosè, hoc est illum intendendo, & cognoscendo se ritè operari ad illum ponendum; alium verò effectum operantur fortuitò, hoc est, vel illum non intendendo, vt fossor, qui inuenit thesanrum; vel non cognoscendo peculiarem aptitudinem medij, quod ponunt in ordine ad talēm effectum, vt lusor, qui iacit punctum sibi opportunū; ideo debuit dari exterius discerniculum inter illas causas.

113 Causæ enim, quæ operantur ex arte, debuerunt operari, vel cū aliquà difformi uniformitate, in quà consistit pulchrirudo, & quæ separat illas causas, per secundūm prædicatum à fortuitis, per primum à ne-

De Diu. Gratiâ Cap. VI. 465.
necessarijs: vel cum applicatio-
ne plurimarum rerum aptè co-
hærentium ad eundem finem,
qui non soleat frequenter con-
tingere; & in hoc pariter, se-
cunda pars separat causas istas
à necessarijs, prima à fortuitis.
Causæ verò fortuitæ debuerunt
habere effectus varios carentes
supradictis prædicatis; id è per-
tinet ad prouidentiam Dei tan-
quam ad authorem naturæ nō
permittere, ut causæ fortuitæ o-
perentur cum tantà disformi-
vniformitate, vel cum tantà co-
herentia plurium effectuum ad
eundem finem, vt non possit
intellectus humanus discernere
causas fortuitas ab artificiali-
bus: Quas discernere necessariū
fuit, præsertim ad scientias pra-
eticas; quandòquidem causæ

V s li-

467 *Liber Secundus:*

liberæ operantes ex arte, operantur plerumque eodem modo in similibus circumstantijs, & ideo ex præteritis possunt cōijci probabiliter futura, in quo fundatur vniuersa politica, rhetorica, & iuris prudentia: secūs verò causæ fortuitæ.

114 Cum ergò Deus videat innumeras cogitationes possibles, per quas ille, qui sæpe iecit talos ferentes idem punctum, sit impressurus talis in nouo iactu impetum effectuum alterius puncti, debuit Deus ut author naturæ dare lusori vnam ex huiusmodi cogitationibus. Quocirca hæc necessitas moralis reducitur tandem ad necessitatem physicam: sicut est physicè necessarium, quòd non omnes in ciuitate inclinentur effieaciter ad

ad eamdem artem. Hæc ta-
men dicitur *necessitas moralis*,
& non *physica*; quia non est ne-
cessitas *physica* respectu vnius
individui determinati, sed po-
test Deus sine miraculo non fa-
cere id, quod facit, hic, & nunc,
& in hac specie atomà, dum-
modo faciat aliud æquale in
genere, in ordine ad illud bonū
vniuersi.

115 Præter hoc genus ne-
cessitatis *moralis* datur alia ne-
cessitas *moralis* orta, vel ex ma-
ximà inclinatione necessarià
ad vnum obiectum delectabile,
vel ex maximà auersatione ne-
cessarià ab aliquo obiecto mo-
lesto. Hæc enim inclinatio, &
repugnantia potest esse tanta,
ut nulla prudens formido oriri
possit in ordine ad easus hu-

V 6 ma-

manos, nè aliquis sit contra illā operatus. Et hæc moralis necessitas semper reducitur ad aliquem casum determinatum, quia si potui vincere A, & eo victo nihil plūs difficultatishabeo ad vincendum B, quàm habuerim ad vincendum A, potero vincere etiam B, & sic deinceps. Hæc ergo impossibilitas moralis nasciturex eo quod vincendo A, consumpserim tantas vires, ut longè molestius sit vincere B, quàm fuerit vincere A; ad quā molestiam vincendam non sufficit habitus contractus ex actibus præteritis; quoniam habitus dat facilitatē ad actus similes, non addissimiles, hoc est ad longè molestiores; & propterea qui cōstans fuit in equuleo per ali-quod

quod tempus, non habet in posterū maiorem facilitatem ex habitu ad perseverādum, quoniam perseverantia est molestior, quam præterita perpassio. Hæc autem est ratio cur in natura integrâ nulla fuisset necessitas moralis committendi aliquod peccatum: quia scilicet cū pars inferior esset omnino subordinata superiori, nullam molestiam, aut defatigationem illa obseruantia preceptorum attulisset.

116 Tertia datur necessitas moralis, quæ vocari potest *necessitas diminuta*; & consistit in summâ probabilitate. Ideo necessè est explicare, quid sit *probabile*. Et quidem ab Aristotele definitur *probabile id, quod plenumque contingit, sed hæc proprie-*

prietas ipsius *probabilis* habet aliquam radicem superiorem. Hoc est, ut *probabile* sit id, ad quod potētia libera eius determinatiua est magis inclinata, quam ad oppositum. Ex hac enim maiori inclinatione prouenit necessitas, vel *physica*, vel *moralis*, ut id plerumque contingat. Si enim id plerumque contingeret fortuitō, non daret sufficiens fundamentum in actu primo prudentis prædictio-
nis.

¶ 17 Hæc necessitas vel *phy-
sica*, vel *moralis*, ut plerumque
contingat id, quod dicimus *pro-
bable*, demonstratur. Cen-
seretur enim miraculum si longo
tempore in aliquà ciuitate iu-
uenes, senes, & cœteræ hominū
classest operarentur plerumque
con-

contrà id, ad quod omnibus pē-
satis habent maiorem inclina-
tionem. Et ideò regulæ Philo-
sophorum moralium, & Iuris-
prudentium à communiter cō-
tingentibus numquam fallunt,
& quamuis videatur dari aliis
fons probabilitatis ortus, non
ex maiorí inclinatione poten-
tiæ liberæ, sed ex maioritate
numeri: quoties enim datur ne-
cessitas disiunctiua, ut ponatur
vnum indiuiduum ex aliquà
collectione; & illa collectio ha-
bet duas classes numero inæ-
quales, est moraliter necessariū,
ut plerumque verificetur indi-
viduum contentum in classe
numerosiore. Quamuis inquam
itā sit; tamen hæc ipsa probabi-
litas oritur ex maiorí inclinatio-
ne alicuius potentiae liberæ ad

ex.

272 *Liber Secundus.*

excludendum aliquod certum
ex illis, quām ad illud ponen-
dum. Si enim debet ponere
vnum solum ex multis, & circa
singula habet inclinationem
æqualem, ergò habet maiorem
inclinationem ad excludendū
A, quām ad ponendum A, om-
nes enim aliæ inclinationes di-
finitiæ pro alijs coniungun-
tur ad exclusionem ipsius A.

118 Et quamvis aliqua sint
probabilia nobis, quę habēt ne-
cessitatem ex parte obiecti, ve-
luti aliquæ veritates æternæ ob-
scuræ ; semper tamen ea proba-
bilitas fundatur in aliquà incli-
natione potentia liberae, hoc est
Dei, qui, cū indiderit nobis hanc
persuasionem, quòd hæc appa-
rentia , qualem de illis experi-
mur hic, & nunc, plerumque

con-

coniungatur cum existentiā obiecti, fuit liber in sensu composito cum veritate huius principij vniuersalis ad faciendum hīc, & nunc id, quod plerumq. non contingit, hoc est ad dannam nobis talem apparētiam, quamuis obiectum sit falsum, sed fuit magis inclinatus ad oppositum; quoniam, cum debeat facere hoc rariūs, quām oppositum, itā vt ex.g. accideret bis, & oppositum decies, vtique habebat in ordine ad hunc casum duos gradus inclinationis pro vnā parte, & decem pro altera.

119 Cœterūm semper probabilitas, vt dixi, fundari debet in aliquā necessitate, quōd plerūmque in similibus casibus potentia libera determinatiua rei
con-

474 *Liber Secundus.*

contingentis ponat vnam par-
tem, quām alteram; aliōquin
posset plerumque contingere
id, quod est minūs probabile,
atque adeò effectus deciperent
intellectus quam tumuis bēnē
dispositos circa principia vni-
uersalia naturæ; quod, est im-
possibile.

120 Ratio igitur necessitatis
moralis potest esse physica, hoc
est naturalis. Videtur enim
spectare ad authorem naturæ,
ita distribuere cogitationes, vt
ex euentibus liberis possint ho-
mines habere aliquam proba-
bilitatem de futuro, aut de alijs
obiectis obscuris, vt dictum est,
Non tamen semper hęc necessi-
tas referri potest in prouidentiā
authoris naturæ; nam l'autor
naturæ non potest intendere
pec-

peccatum, atque ita non potest
in distributione cogitationum
curare, ut peccatum aliquandò
verificetur, sed ad summum ex
motu non impediendi bo-
num scientiæ, infringi poterit
efficacitas motuorum, quæ in-
clinarent Deum ad impedien-
dum studiosè peccatum. Et ta-
men est moraliter necessarium,
ut homines sine speciali Dei
auxilio identidem peccent. Hęc
ergo necessitas moralis reuo-
canda est tūm ad prædictum
caput maximæ inclinationis,
vel molestiæ, quæ identidem
hominibus occurrunt, & consti-
tuunt necessitatem moralem
simpliciter; tūm ad quamdam
necessitatem moralem diminu-
tam, quām supra indicauimus.
quę sita est in illà maiori inclina-
tio.

tione proueniente ex numero,
quam inclinationem habet au-
thor naturæ ad eligendam ma-
terialiter vnam seriem cogita-
tionum , cum quā committun-
tur aliquādo peccata , potiūs ,
quād ad eligendāin vnam se-
riem , in quā numquam com-
mittantur .

121 *Diximus* hoc esse genus
inecessitatis moralis diminutæ
est enim talis ea necessitas ex
suo genere; ut aliquandò re ipsa
sit fallax . Vocatur tamen mo-
ralis necessitas ; quia cum no-
stræ mentes sint à natura deter-
minatæ, ut coeteris paribus cre-
dant euenturum aliquod indi-
viduum contentum potiūs in
collectione numerosiore, quām
in breuiore (quoniam hoc mo-
do sāpius collimant, adeòque
ha-

habent plûs veritatis, quâm fal-
sitatis, hinc est, quòd quando
excessus vnius collectionis su-
prâ aliam est maximus; tunc
illa collectio minor habeatur
pro nullâ in ordine ad ferendū
iudicium humanum; & ideâ
assignatâ quâcumque collectio
ne præcisâ, & indiuiduâ puncto
rum in mille iactibus centum-
talorum, illa collectio in ordine
ad spem, & metum humanum
perinde habetur, ac si esset chi-
mæra; quia quod tres tali in tri-
ginta iactibus semper produ-
cant tres vnitates, est vnum in-
diuiduû ex tot indiuiduis pos-
sibilibus, quæ longè excedunt
numerû minutarum aenarû,
quæ à firmamento ad centrum
complerent totum vniuersum:
Dixi hanc esse necessitatē mo-

ralem diminutam, quoniam in aliquo individuo contingit eam violari, scilicet in ea individua collectione, quae de facto cadit, & quae habebat hanc eamdem moralē impossibilitatem antequam caderet.

122 Et his modis longè melius saluantur quae habemus in scripturā, & concilijs de hac necessitate vagā peccandi, quam si eam referamus ad scientiam conditionatam liberam, quam habet Deus, dependenter à qua Deus id eventurum reuelauerit: siquidem hæc scientia cōditionata est in potestate operantis ut sit, vel non sit in Deo; alioquin non esset libera, qualem ponunt isti authores, sed necessaria: at non est in potestate operantis, ut sint factæ, vel non factæ

factæ istæ reuelationes , & definitiones; operamur enim depē-
denter à fide illas omnes præ-
supponente, Ergò obiectum ha-
rum reuelationum, ac definitio-
num non dependet ab obiecto
scientiæ liberæ conditionatæ.

123 Colligitur quoque ex
dictis non esse in Deo necessita-
tem moralem simpliciter, quip-
pè qui non experitur difficulta-
tem circa ullum obiectum pos-
sibiles vehementià voluptatis
inclinantis, aut molestiæ retrah-
entis; Item non subest guber-
nationi alicuius causæ superio-
ris, à quā cogitationes accipiat.
Datur tamen in illo necessitas
moralis diminuta, quam expli-
cavimus, eaque tum antece-
dens eius libertatem quātenus
cum possit creare tantum fini-
ta

480 *Liber Secundus.*

ta collectiū ex infinitis disiun-
ctiū, vtique omnis determina-
ta collectio esset per se impro-
babiliſſima, tūm consequens ad
aliqua eius decreta , per quā
statuit producere vnum vagē
ex aliquā amplissimā collectio-
ne . Sed de hac re iterū latius
initio *libri de Incarnatione* .

C A P V T VII.

*De distinctione gratiæ sufficientis
ab efficaci.*

124 **H**AUC distinctionē

cognouit Aug. nō
solūm in naturā integrā , sed
etiam in lapsā , idque in ipsis li-
bris contra Pelagium ; nam *de
naturā* , & *gratiā* , cap. 99. ait
eō ipso quod firmissime creditur

Deum

De Diu. Grat. Cap.VII. 481

Deum iustum, & bonum impos-
sibilia non posse præcipere, hic
admonemur, & in facilibus quid
agamus, & in difficilibus quid pe-
tamus. Quod argumentū Au-
gustini deductum ex diuina
Iustitia, & Bonitate irritū planè
esset si dum ex illis infert possi-
bilitatem rerum præceptarum,
id intelligeretur de possibili-
te tantūm cōditionata sub cō-
ditione non existente, hoc est
si haberemus gratiam, quam
tamen dum peccamus nō ha-
bemus, & non de possibili-
tate absoluta, quam habeant ho-
mines quibus præcipitur. Idem
constat ex lib.2. de peccatorū
meritis cap.3. acutē, inquit, *sibi*
videntur dicere quod si volumus
nō peccamus, nec præciperet Deus
homini quod eſſet humanae impos-

X

sibi-

482 Liber Secundus.

sibile voluntati . Sed hoc non
vident, quod ad nonnullā superā-
da, vel quæ malè cupiuntur , vel
quæ malè metuuntur, magnis ali-
quando, & totis viribus opus est
voluntatis, quas nos non perfectè
in omnibus adhibituros præuidit.
Nostra ergò peccata nō in de-
fectum virium sufficientium re-
tulit Augustinus, sed in liberā
omissionem applicationis earū
virium ; & ex præuisione huius
omissionis , non ex compre-
hensione causæ impotentis in-
tulit fundamentum reuelatio-
nis .

125 Præter hanc gratiam suf-
ficiētem agnouit etiam gra-
tiam efficacem in ordine ad
omnes actus bonos eiusque di-
stinctionē à sufficiēti putauit
certissimam nam lib. i. de gra-
tiā

De Diu. Grat. Cap. VII. 483
tia Christi contra Pel. & Cœlest.
c. 47. hæc habet: ista questio
ubi de arbitrio Voluntatis, & Dei
gratia disputatur ita est ad dis-
cernendum difficilis, ut quando
defenditur liberum arbitrium, ne-
gari Dei gratia videatur: quando
autem asseritur Dei gratia liberū
arbitrium putetur auferri, &c.
quapropter quantum attinet ad
istam de diuina gratia & adiu-
torio quæstionem tria ista, quæ
apertissimè distinxit, attendite;
idest possibilitatem, voluntatem,
& actionem. Si ergò consenserit
nobis non solum possibilitatem in
homine etiam si nec velit, nec agat
benè, sed ipsam quoque volunta-
tem, & actionem idest ut benè
velimus, & benè agamus, quæ nō
sunt in homine, nisi quando benè
vult, & benè agit, &c. diuinitus

X 2 adiu-

484 Liber Secundus.

adiuuari, ut sine illo adiutorio nihil benè velimus, & agamus; eāque esse gratiam Dei per Christū dominum nostrum, in qua nos sua nō nostra iustitia iustos facit, ut ea sit vera nostra iustitia, quæ nobis ab illo est nihil de adiutorio gratiæ Dei quantum arbitror cōtrouersia inter nos relinquetur.

126 Ex quo loco infertur primò gratiā sufficientem, quam habent etiam illi, qui nec benè volunt nec agunt per Augustinum distingui ab efficaci; Alioquin non distingueret gratiam possibilitatis à gratia voluntatis, & actionis, quam secundā ait esse tantum in ijs, qui re ipsa benè volūt, & agunt. Colligitur secundò August. non putasse, omne voluntarium esse liberum ut quidam illi affingunt.

De Diu. Grat. Cap. VII. 4 85
gunt. Alioquin nō diceret hāc
quæstionem esse adeò diffici-
lem vt quoties afferitur gratia,
videatur negari liberum arbitriū, & vice versa : Gratia enim
ne apparenter quidem repu-
gnantiam habet cum volunta-
rio vtcumque. Tertiò colligi-
tur, August. requisiuisse gratiā
efficacem non pro aliquibus
tantum actibus bonis, hoc est
pro prima conuersione ad fidē,
vel ad gratiam vt aliqui puta-
runt, sed pro singulis actibus bo-
nis. Quartò colligitur, August.
non negasse dari liberum arbitriū
post peccatum ,vt Here-
tici contendunt.

127 Quantum ergò ad pri-
mum quando August. negat
potentiam abstinenti à malo
in Pharaone, vel in alijs, intelli-

X 3 git

486 *Liber Secundus.*

git modò de potentia morali,
modò de potentia consequenti.
Impotentiam moralem expli-
cat lib.2. contra fortunatum.
Potest inquit, unusquisque no-
strum mediocri consideratione in-
telligere verū esse quod dico. Ho-
diem namque in nostris actionibus,
antèquam consuetudine aliqua
implicemur, liberum habemus ar-
bitrium faciendi aliquid, vel non
faciendi. Cum autem ista liber-
tate fecerimus aliquid, & facili
ipsius tenuerit animam pernicio-
fa consuetudo, & voluptas, eadē
ipsa consuetudine sic implicatur,
ut poste à vincere non possit, quod
sibi ipsa peccando fabricata est.
Impotentiam verò consequen-
tem explicat tract. 53. in Ioan-
nem exponens illud Ioannis 12.
Propterea non poterant credere.

vbi

vbi ait Ideò non poterant , quia
hoc Propheta prædixerat : ideo
autem peædixit , quia Deus hoc
futurum esse præsciuit . Quarè
autem non poterant, si à me qua-
ratur , citò respondeò, quia nole-
bant: malam quippè eorum vo-
luntatem preuidit Deus , & per
Prophetam pronunciauit ille , cui
futura abscondi non possunt .

128 Nemini ergo negat Au-
gust. potentiam physicam ad
non peccandum, & licet de cor-
rept. & gr. cap. 11. videatur af-
serere gratiam sufficientem ali-
quibus deesse in pænam pecca-
ti , loquitur de illâ gratia , per
quam habemus potētiam pro-
ximam adjuſtificationem, hoc
est per quā proximè possumus
esse iusti . Hanc enim gratiam
habuit Adamus , dum potuit

488 *Liber Secundus.*

perleuerare in iustitia semel accepta , & hanc nisi habuisset non sua culpa cecidisset . vt ibi ait August. adeoque loquitur de potentia physica , non de morali. Cuius nimirum carentia nō excusat à culpa vt supra asseruimus , nunc autē & gratia proximè sufficiens physicè non datur omnibus , idque in pænā peccati originalis propter quod priuamur donis gratuitis. Hinc etiam est vorū esse quod addit: nunc per peccatum perditō bono meritō in his qui liberātur factū est donū gratiæ , quæ merces meri- si futura erat. Nam si Adā perseverasset in bono , fuisset merces meriti humani. Nos reddēs gratia iustos , quæ nūc est do- num Christi quare ex prædicto loco Augustini nihil habetur

con-

De Diu. Grat. Cap II. V. 489
contrarium ijs, quæ alibi docet
tùm de distinctione gratiæ suf-
ficientis ab efficaci; tùm de in-
differentia physica arbitrij ad
non peccandum, tùm de meri-
tis bonorum operum, quæ fūt
ab homine iusto. Etiam in na-
tura lapsa.

129 Item quantum spectat
ad liberum arbitrium, quoties
August. ait illud in natura lap-
sa fuisse deperditum, intelligit
manifestè de amissione illius li-
bertatis, per quam arbitrium
nō inclinaretur ad malum, sed
posset moraliter, & facilè ma-
nere in bono fine gratia supe-
rante conditionem illius status.
Item quandò ait non esse no-
strum benè operari, quia non
est currentis & volentis, sed Dei
miscrentis, loquitur apertè nō

X s de

490 *Liber Secundus* :

de operatione præsentि, sed fu-
tura, est enim nūc in potestate
Dei miserentis vt ego in poste-
rum benè operer , & consequar
brauium ; quia Deus nunc est
Dominus meæ libertatis futu-
ræ: At non est volentis, & cur-
rentis , quia ego quantumuis
velim, & currām nunc , non
sum dominus, vt benè operer
cras & usque ad finem stadij.

130 Et hæc ratio est cur petam
mus à Deo bonam operationē,
cum tamen vera sit doctrina
August. quod nemo petit ab
alio, id quod est in eius pote-
state. Vel enim petimus bonā
operationem futuram , quæ nō
est in potestate nostra nūc , vel
petimus facilitatem præsentem
quæ pariter nunc non est in
nostra potestate. Cæterum bo-
nam

De Diu. Grat. Cap.VII. 491
nam operationem præsentem
vtcumque non petimus, quia
in sensu composito cum peti-
tione, hoc est cum desiderio
efficaci illam habēdi repugnat
physicè volitio opposita in no-
bis; adeòque non esset li-
berum Dei beneficium
exaudire hanc peti-
tionem; implica-
ret enim ut in
sensu compo-
sito cum
illa vellemus eli-
cere actum il-
li opposi-
tum.

CAPVT VIII.

*De Gratia Habituali. An possit
conuenire naturaliter vlli
creaturæ: An sit intrin-
seca, & cur. An pos-
sit iungi cum
peccato.*

131 **P**raeter gratiam quæ
nos adiuuat ad be-
nè operandū, & vocatur *actua-
lis*; datur quædam gratia, quæ
nos formaliter Deo gratos red-
dit, & vocatur *habitualis*. Est
enim quidam Habitus incli-
nans animam ad operationes
supernaturales tam intellectus,
quam voluntatis. Hæc gratia
dicitur *filiatio Dei adoptiva*, per
quam *filiij Dei nominamur* &
sumus

De Diu. Grat. Cap. VIII. 493
sumus. & facit nos diuinæ con-
sortes naturæ. Est enim princi-
pium quarūdam operationū,
quæ secundum genus sum nō
conueniūt naturaliter nisi Deo.
ac proinde sicut in humanis fi-
lius adoptiuus habet per gra-
tiam honores, & hæreditatem
Patris; ità per istam gratiam
creatura participat honores, &
diuitias soli Deo naturaliter
proprias.

132 Hinc est, eiusmodi gra-
tiam & operationes ad illam
cōsequentes nō posse vlli crea-
turæ naturaliter deberi: Alio-
quin peream non efficeremur
consortes diuinæ naturæ, nec
filij Dei adoptiui, sed tantum
participaremus illum gradum
communem Deo, & illi crea-
turæ possibili, cui creaturæ talis
per-

494 Liber Secundus.

perfectio naturaliter conueniret: sicuti contingereſi alicui homini communicaretur aliqua perfectio naturaliter communis ſoli Deo, & Angelo.

133 Ratione huius gratiae dictum eſt prima ad Cor. 3. *Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Ex quo conſtat hanc gratiam eſſe, aliquid in trinſecum: quod conſirmatur tum ex definitione Tridentini, tum ex ratione D. Thomae 1. 2. q. 110. ar. 1. quia ſcilicet amor fertur in obiectum ut bonum, ergo ad hoc ut Deus amer amore amicitiae creaturam, debet videre in illa bonum aliquod, ratione cuius reddatur prudenter amabilis. Quæ ratio ſupponit id quod alibi explicat idem

idem S.Doctor, alium esse amo-
rem amicitiæ, alium solius be-
nevolentiæ. Secundus incipit
in Deo ergà nos antè omne
nostrum bonum, quippè qui ef-
ficit omne nostrum bonum. .
Primus supponit perfectionem
in obiecto placentem amatori.
Deus ergò in eo priori , in quo
decernit homini gratiam, amat
eum per benevolentiam . In
posteriori verò signo videns in
homine illud bonum quod po-
suit in eo per amorem benevo-
lentiæ, amat illum amore ami-
citiae , dum habet complacen-
tiam in illo bono.

134 Non solum de facto , sed
etiam de possibili negamus ad
optionem Dei, & iustificatio-
nem haberi per aliquid extrin-
secum : tūm quia amicitia

agen-

496 *Liber Secundus.*

agentis prudentissimi , cuiusmodi est Deus, non potest moueri, nisi à veris perfectionibus, quæ sunt intrinsecæ: tūm quia eatenus adoptio humana potest fieri per fauorem extrinsecum, quatenus homo optat aliquem esse sibi filium , & non potest imprimere illi veram cognationem secum; ideo lex finit esse filium , qui verè non est filius, hoc est decernit illi effectus filiationis in ordine ad bona exteriora , quæ sunt in potestate legislatoris . At si Pater posset dare illi veram cognationem filialem intrinsecā, ratione cuius ille haberet ius naturale ad talia bona , & eam non daret, non diceretur is adoptari in filium, sed tantum in hæredem extraneum. At Deus

potest

De Diu. Grat. Cap. VIII. 497
potest dare aliquam qualita-
tem , ratione cuius creatura
habeat specialem similitudi-
nem cum ipso Deo , & ius ad
diuitias diuini patrimonij : er-
gò quoties adoptat in filium ,
necessè est ut tribuat eiusmodi
qualitatem . Agens enim om-
nipotens , & sapientissimum
non adoptat hoc est non optat
nisi id quod facit.

¶ 35 Ex his etiam colligitur
non posse amari à Deo aliquē
ut amicum , vel ut filium , ex
solo motiuo bonæ operationis
præteritæ . Hæc enim per se
formaliter tribuit quidem fun-
damentum remunerationis , &
benevolentiæ , non autem ami-
citiae . Siquidem amamus ut
amicum illum , qui est bonus ,
non qui fuit bonus . In tautum
vero

verò mouemur ex operationibus præteritis ad amandum quempiam amore amicitiae, in quantum illæ sunt nobis argumentum, quod ipse sit bonus. Coeterum si sciremus op̄positum, præoptaremus in amicum Petrum qui operatus est malè, & nunc est bonus, quam Paulum, qui operatus est benè, & nunc est malus. Deus verò, qui non credit aliquid per præsumptiones, sed intuetur immediate omnes veritates, plūs semper amat per amicitiam, eum quem videt nunc esse meliorem, nihil attendendo ad reliqua. At bonitas, & malitia nihil aliud sunt, quam inclinationes permanentes intrinsecæ ad benè, vel malè operandum in ordine

ad

De Diu. Grat. Cap. VIII. 499
ad ultimum finem : & tales inclinationes sunt , supposita eleuatione naturæ, vel gratia, vel peccatum habituale ; quarum prima petit à Deo adiutoria opportuna . secundum verò meretur diuinam desertionē; Ergo Deus non amat, vel odit per amicitiam, vel inimicitiam nisi ex motiuo præsentis gratiæ, aut peccati habitualis.

136 Hæc gratia est essentia-liter incompossibilis cum peccato tam actuali , quam habituali . Alioquin non esset integra pulchritudo , & perfectio animæ . Quoniam in sensu cōposito cum illa posset anima esse deformis; adeòque iustus , & bonus ab iniusto , & malo possent differre per aliud quam per gratiam . Et quidem si dicamus

500 *Liber Secundus*.

camus hoc pendere à mero ar-
bitrio extrinseco Dei, sequitur
iustum ab iniusto, & bonum à
maloposse differre per aliquid
merè extrinsecum. Si autem
dicas iustitiam, & bonitatem
importare vltra gratiam etiam
aliquam negationē intrinsecā
peccati, sequitur primò contra
Tridcentinum gratiam non esse
vnicam causam formalem no-
strę iustificationis: sequitur prę-
terea hanc qualitatem esse &
non esse formalem participa-
tionem diuinæ naturæ. Eset
quia in sensu compositore dede-
ret hominem naturaliter im-
peccabilem & habētem ius ad
felicitatem diuinam. Non esset
quia posset recipi in impio &
inimico Dei.

Th
442